

Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς «λεγόμενης Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου».

Ὅφειλόμενη ἀπάντηση στὸν συνάδελφο κ. Π. Μπούμη

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ν. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ*

Στὸν 80ὸ τόμο τῆς «Θεολογίας», τεῦχος 3, σελ. 37-69, δημοσιεύθηκε ἔργα-
σία τοῦ συναδέλφου μὲ τίτλο: «Ἡ Οἰκουμενικότητα μιᾶς Συνόδου καὶ συγκε-
κριμένα τῆς ἐν Τρούλλῳ ἢ Πενθέκτης». Τὸ δημοσίευμα αὐτὸ θὰ μποροῦσε ἄνε-
τα νὰ ἐνταχθεῖ στὴν κατηγορία τῶν «λιβελλογραφημάτων». Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ
δὲν ἀποτελεῖ ἔρευνα καὶ κανένα νέο στοιχεῖο ἐπιστημονικὰ ὀρθὸ δὲν προσά-
γει. Ὁ συνάδελφος «ἀναμασάει μασημένη τροφή». Τὸ συνηθίζει ἄλλωστε αὐτό.
Κάνει μία αὐθαίρετη ἐπιλογή μαρτυριῶν (χρήσεων) ἀπὸ τὶς προσαγόμενες στὸ
βιβλίο μου: «Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ ἡ διδασκαλία τους», τὶς ἀξιολογεῖ κατὰ
τὸ δοκοῦν, ὥστε νὰ προκύπτει ἐκεῖνο πού ὁ ἴδιος ἐπιθυμεῖ, ἐνῶ σκοπίμα ἀπο-
σιωπᾶ κάθε στοιχεῖο ἢ «χρήση» πού δὲν συμβιβάζεται ἢ ἀντίκειται πρὸς ὃ,τι
αὐτὸς θέλει καὶ εὔχεται.

Ἐπιδιώξῃ του; Νὰ μειώσει συνάδελφό του ἀμφισβητώντας τὴν ἐπιστημοσύ-
νη του, προκειμένου ἔτσι νὰ ἀναδείξει τὸν ἑαυτό του ὡς τὸν μόνον ἐπαῖοντα ἐπὶ
παντὸς θεολογικοῦ πεδίου, ὡς ἕναν ἀμύνητορα τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς τὸν προ-
στάτη καὶ πρόμαχο τῶν γνήσιων καὶ ὑπερευαίσθητων ὀρθοδόξων. Λυποῦμαι
γιὰ ὅσα ἀναγκάζομαι νὰ γράψω γιὰ συνάδελφο καὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια γνωστὸ
καὶ φίλο, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον αἰσθανόμουν αὐτόν.

Σὲ ὅσα ἀκολουθοῦν, ἀναφέρομαι ἐνδεικτικὰ σὲ ὀρισμένες ἀπόψεις τοῦ συν-
αδέλφου, γιὰ νὰ φανεῖ ἡ πρόθεσή του, τὸ πόσο μὲ ἀδικεῖ, ἀλλὰ καὶ πόσο ἀδι-
κεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν ἑαυτό του. Παραθέτω καὶ ὀρισμένες «χρήσεις» καθὼς
καὶ γεγονότα ἀπὸ τὸ παραπάνω βιβλίο μου, τὶς ὁποῖες ὁ συνάδελφος παραβλέ-
πει, ἀλλὰ προσάγω καὶ ἄλλες σχετικὲς μαρτυρίες ἀπὸ μεταγενέστερα δημοσι-

* Ὁ Βασίλειος Γιαννόπουλος εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν-
επιστημίου Ἀθηνῶν.

εύματά μου¹, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Μπούμης ὄφειλε νὰ εἶχε συνεκτιμήσει, ἂν μέλημά του ἦταν ἡ θήρευση τῆς ἀλήθειας.

Α΄. Γενικὲς παρατηρήσεις

1. Τὸ βιβλίο μου στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ συνάδελφος δημοσιεύτηκε τὸ 1995 καὶ γιὰ νὰ καλύψει τὶς διδακτικὲς ἀνάγκες (ὡς πανεπιστημιακὸ σύγγραμμα) στὸ μάθημά μου: «Διδασκαλία Οἰκουμενικῶν Συνόδων». Κανένας ἐρευνητὴς δὲν δικαιούται νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι αὐτὸς εἶπε τὸν τελευταῖο λόγο τῆς Ἐπιστήμης, γιὰ ὁποιοδήποτε θέμα καὶ ἂν ἐρευνᾷ. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ἴμενα. Ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἡ Θεολογία, προχωροῦν. Νέα στοιχεῖα ἔρχονται στὸ φῶς. Θέσεις πού μὲ ἐπιμονὴ ὑποστηρίζονταν χθές, σήμερα δὲν ἰσχύουν. Καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ 1995 ἔχω δημοσιεύσει καὶ ἄλλες μελέτες σχετικὲς μὲ τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ὅπου παρέχονται διευκρινήσεις καὶ προσάγονται καὶ νέα στοιχεῖα. Ἐπομένως, κατὰ τὴ δική μου ἄποψη, εἶναι ἀντιεπιστημονικὸ καὶ ἀντιδεοντολογικὸ νὰ ἔρχεται κάποιος καὶ νὰ κρίνει θέσεις καὶ ἀπόψεις ἄλλου ἐρευνητοῦ ἔπειτα ἀπὸ 15 χρόνια. Εἶναι νὰ διερωτᾶται κάποιος πῶς ἄντεξε ἡ ὀρθόδοξη εὐαισθησία τοῦ συναδέλφου τόσα χρόνια; Τὸ «ἄλλοθι» πού ἐπικαλεῖται γιὰ νὰ δικαιολογήσει, τάχα, τὴν καθυστέρηση, δηλαδὴ τὴ δημοσίευση μελέτης τοῦ Η. Ohme, τὸ 2006, δὲν πείθει. Ἡ κλασσικὴ ἐργασία τοῦ ἐν λόγω ἐρευνητῆ, στὴν ὁποία καὶ συχνὰ παραπέμπω στὸ βιβλίο μου, ἔχει δημοσιευθεῖ τὸ 1990². Γιατὶ ὁ συνάδελφος συστηματικὰ ἀποφεύγει νὰ μνημονεύσει τὴ διδ. διατριβὴ τοῦ Η. Ohme (οὔτε μία φορὰ δὲν παραπέμπει σ' αὐτή) καὶ κατηγορεῖ ἔμμεσα ἐμένα ὡς μὴ λαβόντα ὑπόψη μου ἀπόψεις τοῦ Η. Ohme τὶς ὁποῖες αὐτὸς δημοσίευσε πέντε χρόνια ἀργότερα;

2. Στὴ σελ. 60 τοῦ δημοσιεύματός του ὁ συνάδελφος ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἄποψη τοῦ ἀειμν. καθηγητῆ Ἰω. Καρμίρη: «Ἡ ἀποδοχὴ Συνόδου τινὸς ὡς οἰκουμενικῆς συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴν αὐτῆς ὡς ἀλαθήτου». Ὁ συνάδελφος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιλεκτικὴ καὶ χρηστικὴ ἐπίκληση τῆς αὐθεντίας τοῦ Ἰω. Καρμίρη, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅσων γράφει στὸ τέλος τῆς σελίδας 59 τοῦ δημοσι-

1. Ἡ «Πενθέκτη» Σύνοδος καὶ «Αἱ Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων», *ΕΕΘΣΠΑ*, τόμ. ΛΒ' /1997, σελ. 281-302. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, *ΕΕΘΣΠΑ*, τόμ. ΛΗ' /2003, σελ. 277-299.

2. Heinz Ohme, *Das Concilium Quinisextum und Bischofsliste*, ἔκδ. Walter de Gruyter, Berlin - New York 1990.

εύματός του και στη σημ. 34, αποδέχεται ότι τὸ ἀλάθητο τῶν Οἰκ. Συνόδων περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἰ. κανόνες. Ὁ συνάδελφος κάνει ἐπιλογή τῶν μαρτυριῶν πὸ ἐπικαλεῖται. Καλά, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε συμβουλευθεῖ ὅ,τι σχετικὸ ἔγραφε ὁ καθηγητὴς μας Ἰω. Καρμίρης στὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ «ἀλάθητο» τῆς Ἐκκλησίας στὸ βιβλίο του «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία» (Ἀθῆνα 197, σελ. 325-358), ἀντὶ νὰ παραπέμψει σὲ σημεῖο τῆς Ἐκκλησιολογίας (σελ. 677), ὅπου ἐντελῶς παρεμπιπτόντως ὁμιλεῖ ὁ συγγραφέας γιὰ τὶς Οἰκ. Συνόδους;

Γιὰ ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν παραθέτω τὰ παρακάτω ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ Ἰω. Καρμίρης στὸ οἰκείο μέρος τῆς Ἐκκλησιολογίας του. Στὴ σελίδα 327, λοιπόν, γράφει: «Παρατηρητέον δὲ ὅτι κυρίως εἰπεῖν ἀλάθητος εἶναι ἢ περὶ σωτηρίας κοινὴ συνείδησις τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας». Ἐπίσης στὶς σελίδες 352-353 παρατηρεῖ: «Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν πεποίθησιν τῶν Πατέρων αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐδογματίζον ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν καὶ φωτιστικὴν ἐπενέργειαν, καὶ κατ' ἄλλους κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δογματικαὶ ἀποφάσεις αὐτῶν ἦσαν ἀλάθητοι».

Πιὸ συγκεκριμένα ὁ Ἰω. Καρμίρης στὴ σελίδα 357 γράφει: «τὸ ἀλάθητον κυρίως μὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐξ ἁμέσου ἀποκαλύψεως δογματοποιητικὰς ἀληθείας, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, δευτερευόντως δὲ καὶ εἰς τινὰς λογικὰς συνεπειὰς καὶ ἐφαρμογὰς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ πεδίου, ἐὰν καὶ ἐφόσον ἄπτονται τῆς δογματικῆς πίστεως καὶ παραβλάπτωσιν αὐτήν. Δὲν ἀναφέρεται ὁμως τὸ ἀλάθητον εἰς τὰς νομοκανονικοῦ περιεχομένου διατάξεις, τὰς ὅλως ἀσχέτους πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν σωτηρίαν...».

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς δογματικὲς ἀποφάνσεις τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, δηλαδὴ τοὺς Ὅρους τους, ἀλάθητα νοοῦνται τὰ τμήματα αὐτῶν, ὅπου ὀρίζεται ἡ πίστη. Πρὸς ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ ἐπικαλοῦμαι τοὺς Ὅρους τῶν Συνόδων ΣΤ' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν, σχετικὰ μὲ τὶς ἀποφάσεις τῆς Ε' Οἰκ. Συνόδου. Ἔτσι, ὁ Ὅρος τῆς ΣΤ' ἀναφέρει ὅτι ἡ Ε' ἀναθεμάτισε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Τρία Κεφάλαια καὶ προσωπικὰ τοὺς Ὁριγένη, Δίδυμο καὶ Εὐάγριο (Mansi 11,652D). Ὁ Ὅρος ὁμως τῆς Ζ' ἀναφερόμενος στὴν Ε' λέγει, ὅτι αὐτὴ ἀναθεμάτισε μόνον τὶς κακοδοξίαις τοῦ Ὁριγένη, τοῦ Διδύμου καὶ τοῦ Εὐαγρίου (Mansi 13,377B). Τὸ Συνοδικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπίσης, τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ τὴν Ζ' Οἰκ. Σύνοδο, δὲν συναριθμεῖ στοὺς ἀναθεματισμένους ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τοὺς Θεόδωρο Μοψουεστίας, Ὁριγένη, Δίδυμο καὶ Εὐάγριο.

3. Ὁ αἰείμν. Ἰω. Καρμίρης, στὴ σελ. 676, γράφει: «Ἡ οἰκουμενικότητα Συνόδου τινός δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων δεδομένη, ἔξαρτωμένη ἐκ τῆς βουλήσε-

ως τοῦ συγκαλοῦντος ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκροτούντων αὐτὴν ἐπισκόπων κ.τ.τ., ἀλλ' ἐξαρθᾶται ἐκ τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀβιάστου ἀναγνωρίσεως αὐτῆς ὡς οἰκουμενικῆς ὑπὸ πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν».

Τὴν ἄποψη αὐτὴ τὴν ἀποδέχεται, λέγει, καὶ ὁ συνάδελφος, ἀλλὰ μὲ ὅσα ἐπιλέγει τὴν ἀναιρεῖ καὶ ἔτσι ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν. Πιὸ συγκεκριμένα: Στὴ σελ. 43 τοῦ δημοσιεύματός του γράφει: «Ἐπομένως, ἐκεῖνο ποῦ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθοῦμε εἶναι ὅτι: Μία Σύνοδος εἶναι ἢ καθίσταται Οἰκουμενική, ὅταν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καθόλου Ἐκκλησία, ἢ Συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὁποία εἶναι “σῦλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας” (Α΄ Τιμ. 3,15), τὴν ἀναγνωρίζει καὶ τὴν ἀνακηρύσσει ὡς Οἰκουμενική, ὡς στόμα της, ὡς ἐκπρόσωπό της. Τοῦτο βεβαίως ἐκφράζεται ἢ διακηρύσσεται καὶ μὲ μεταγενέστερη ἀπόφαση Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἢ διαδοχικῶν ἄλλων τοπικῶν συνόδων». Καὶ συνεχίζει: «Γι' αὐτὸν τὸ λόγο καὶ ἡ μεταγενέστερη ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀναγνώριση ἀπὸ ἓνα τμῆμα τῆς Ἐκκλησίας μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς δὲν εἶναι ἀδύνατη, ἢ ἄχρηστη καὶ περιττή, ἀλλὰ εἶναι ἐπιτρεπτή καὶ δυνατή». Ἄν ἡ τελευταία παρατήρηση τοῦ συναδέλφου (Γι' αὐτόν... δυνατή») δὲν συνιστᾷ ἀντίφαση μὲ ὅσα παραπάνω ὁ ἴδιος ἀναφέρει γιὰ τὴν ἀνάγκη ἀναγνώρισης ἀπὸ τὴν «καθόλου Ἐκκλησία» καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἴδιος, τότε πῶς μπορεῖ νὰ τὸν πείσει κάποιος νὰ ἀποδεχθεῖ ἄποψη τὴν ὁποία ὁ ἴδιος δογματικὰ ἀπορρίπτει;

Καὶ τὰ παραπάνω δὲν τὰ γράφει ἐκ παραδρομῆς. Στὴν προσπάθειά του νὰ πρωτοτυπήσει ἀνάμεσα στοὺς κανονολόγους, στὴ σελ. 55, προσθέτει καὶ ἄλλα ἀπὸ κάθε ἄποψη ἀνεπίτρεπτα γιὰ πανεπιστημιακὸ δάσκαλο. Γράφει, λοιπόν: «Κατ' ἀρχὰς ὑπενθυμίζουμε καὶ πάλιν ὅτι βρισκόμαστε στὴν πρώτη περίοδο τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἐνωμένης Ἐκκλησίας, ὁπότε ἴσως δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνεταί διάκριση μεταξὺ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ Τμήματος τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας, οὔτε ἦταν ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει εἰδικὸς ἀπεσταλμένος ἢ ἐξουσιοδοτημένος κληρικὸς ἀπὸ τὴ Ρώμη, γιὰ νὰ ἐκπροσωπεύει τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία. Ἄφοῦ ἦταν ἐνιαία ἡ Ἐκκλησία, ἦταν δυνατόν καὶ ἓνας ἐπίσκοπος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δυνάμει τῆς ἱερωσύνης του, τῆς ἀποστολικῆς του διαδοχῆς καὶ βάσει τῆς σχέσεως καθολικῆς καὶ τοπικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐκπροσωπεύει ὅλη τὴν Ἐκκλησία καὶ ἄρα καὶ τὸ Δυτικὸ Τμῆμα Της». Οἱ ἀπόψεις αὐτῆς τοῦ συναδέλφου εἶναι πράγματι πρωτάκουστες. Οἱ συνάδελφοί του κανονολόγοι μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ τὸν ἀπονεύμουν βραβεῖο πρωτοτυπίας. Ἀπὸ ἱστορικοδογματικὴ πάντως ἄποψη «τεχνολογεῖ», «συλλογίζεται» ἀριστοτελικῶς.

Ἀπὸ τὴ δική μου σκοπιά ἐπισημαίνω:

α) Ἡ ἄποψη ὅτι δὲν ἦταν ἀπαραίτητη ἡ ὑπαρξὴ ἐξουσιοδοτημένου κληρικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, γιὰ νὰ ἐκπροσωπεῖ τὸν πρῶτο τῆ τάξει πατριαρχικό θρόνο καὶ τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἦταν κάτι πού, ὅπως φαίνεται τὸ ἀγνοοῦσαν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ οἱ προσκαλοῦντες αὐτὲς βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. Μάταια ἄραγε πάσχιζαν νὰ προσέλθουν ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι. Γιατί τόση ἀγωνία καὶ ταλαιπωρία; Γιατί τόσες ὑπέρογκες κρατικὲς δαπάνες ἂν δὲν ὑπῆρχε εἰδικὸς λόγος;

β) Ἡ ἄποψη ὅτι μετέχουν στὶς Οἰκοί. Συνόδους τὰ μέλη τους «δυνάμει τῆς ἱερωσύνης» τους (φρονῶ ὅτι δυνάμει τῆς ἀρχιερωσύνης τους θὰ ἤθελε νὰ πεῖ), λέγεται ὅτι ἴσχυσε μόνο γιὰ τὴν Α΄ Οἰκοί. Σύνοδο. Στὶς μετὰ ταῦτα Οἰκοί. Συνόδους, τὰ μέλη τους, μετεῖχαν σ' αὐτὲς «δυνάμει» τῆς ἐξουσιοδοτήσεως πού τους χορηγοῦσαν τὰ ἀντίστοιχα Ἐκκλησιαστικὰ Ὑφολογία ἢ τὰ πρόσωπα (ἐπίσκοποι) τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦσαν³.

Ἀπὸ τίς σχετικὲς πηγὲς γνωρίζουμε, ὅτι ὁ αὐτοκράτορας, ὁ ὁποῖος προσκαλοῦσε Οἰκοί. Σύνοδο, καθόριζε τὸν χρόνο καὶ τὸν τόπο σύγκλησης, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸ (περίπου) τῶν ἐκπροσώπων πού θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποστείλει ἢ κάθε

3. Στὶς Οἰκοί. Συνόδους τοὺς πάπες, κατὰ κανόνα, ἐκπροσωποῦσαν ἱερεῖς ἢ καὶ διάκονοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς (πατριάρχες κ.λπ.) τῆς Ἀνατολῆς ἐκπροσωπήθηκαν στὴν Ζ΄ Οἰκοί. Σύνοδο ἀπὸ ἱερεῖς. Στὴν Ἑκτη Οἰκοί. Σύνοδο προσκλήθηκαν καὶ πῆραν μέρος, με δικαίωμα λόγου, ἠγούμενοι, ἐκπρόσωποι τῶν Βυζαντινῶν μονῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ ὄχι μόνο. Ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος Δ΄ στὴ Σάκρα του πρὸς τὸν Ρώμης Δόμνο (τὸν ὀνομάζει «οἰκουμενικὸ Πάπα») ὅσον ἀφορᾷ στοὺς ἐκπροσώπους τῆς Δύσης στὴν ΣΤ΄ Οἰκ. Σύνοδο ἔγραφε: «εἰ μὲν ἀρέσκει αὐτῇ ἐν τρισὶ προσώποις ἀρκεσθῆναι... Ἐκ δὲ τῆς Συνόδου ἕως δεκαδύο μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων. Ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων Βυζαντινῶν μοναστηρίων ἀββάδας τέσσαρας» (Manse 11, 629BC). Στὴν δὲ Ἑβδόμη πῆραν μέρος, με δικαίωμα λόγου, περὶ τοὺς 130 ἠγούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς Β΄ πού πρῶτος ὑπέγραψε τὸ Πρακτικὸ τῶν κανόνων τῆς «Πενθέκτης» δὲν εἶχε ἱερωσύνη. Κατὰ τὸν καθηγ. Βλ. Β. Φειδᾶ «Οἱ ἐπίσκοποι λοιπὸν συγκροτοῦν τὴν Οἰκοί. Σύνοδο ὄχι ex officio ἢ ὡς αὐτόνομο συλλογικὸν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς κεφαλαὶ τοῦ ὀργανικοῦ σώματος τῶν ὑπ' αὐτοὺς τοπικῶν Ἐκκλησιῶν... Αἱ τοπικαὶ σύνοδοι ἀνεξήτουν τὸ ἐπὶ τοῦ ἀνακύψαντος Ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος διαχρονικὸν καὶ συγχρονικὸν φρόνημα τῶν συγκεκριμένων τοπικῶν ἐκκλησιῶν, κατέγραφον τὸ φρόνημα αὐτὸ εἰς συγκεκριμένας συνοδικὰς ἀποφάσεις, ἐγνωστοποιοῦν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν διὰ συνοδικῶν ἐπιστολῶν καὶ ὠρίζαν τοὺς ἐκπροσώπους αὐτῶν εἰς τὴν μέλουσαν νὰ συγκληθῇ Οἰκουμενικὴν σύνοδο. Οὕτως, ἡ ἐκκλησιολογικὴ ἐκπροσώπησις πασῶν τῶν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων κατέστη τρόπον τινὰ ἀπλή κανονικὴ ἐκπροσώπησις τοῦ φρονήματος αὐτῶν ἀπὸ κανονικῶς ὀριζομένων ἐκπροσώπων ἐκκλησιαστικῆς τινος διοικητικῆς περιφερείας (ἐπαρχίας, ἐξαρχίας, πατριαρχείου)». (Αποδοχὴ καὶ Συναριθμησις τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἐν *L' Icône dans la Théologie et l' art*, Études Theologiques, 9. Chambésy 1990, σελ. 2-3).

τοπική Ἐκκλησία. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίζει ἡ Πολιτεία γιὰ νὰ προβλέπει τὸν χώρο σύγκλησης τῆς Συνόδου, τὰ καταλύματα τῶν συνέδρων, τὴ διατροφὴ τους, τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις ποὺ θὰ ἀπαιτοῦνταν γιὰ τὴν προστασία τους κ.τ.τ. Οἱ τοπικὲς Ἐκκλησίες, μετὰ τὴν παραλαβὴ τῆς πρόσκλησης, συγκαλοῦσαν σύνοδο ἢ ὁποία ἐξέλεγε τοὺς ἐκπροσώπους της, προσδιόριζε τὶς ἀρμοδιότητές τους σχετικὰ μὲ τὰ θέματα τῆς Συνόδου, τὰ ὁποία στὴν πρόσκληση τοῦ αὐτοκράτορα περιγράφονταν. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνεδριῶν τῆς Συνόδου, ὁ αὐτοκράτορας διαβίβαζε σ' αὐτὴν τὰ ἐνδεχομένως ἀνακύψαντα νέα θέματα. Ἄλλὰ καὶ ἡ Σύνοδος, ζητοῦσε τὴ γνώμη ἢ τὴν ἄδεια τοῦ αὐτοκράτορα γιὰ τὶς ἀποφάσεις ποὺ ἔπρεπε νὰ λάβει σὲ συγκεκριμένα θέματα. Τέλος ἀπαραίτητη ἦταν ἡ ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν δογματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν «κανονικῶν» ἀποφάνσεων μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αὐτὰ ὅλα τὰ γνωρίζουν ὅσοι ἔχουν ἐνασχοληθεῖ μὲ τὴ μελέτη τῶν Πρακτικῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

γ) Τὴν ἐξωπραγματικὴ ἄποψη ὅτι καὶ μόνο ἓνας ἐπίσκοπος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας «εἶναι δυνατὸν» (ἐπομένως καὶ κανονικόν) «νὰ ἐκπροσωπήσει ὅλη τὴν Ἐκκλησία καὶ ἄρα καὶ τὸ Δυτικὸν Τμῆμα αὐτῆς» κανεὶς ποτὲ, νομίζουμε, θὰ ἀνέμενε ἀπὸ ὀρθόδοξο θεολόγο καὶ μάλιστα καθηγητὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου! Τότε τί θὰ 'πεί στὸν πάπα; Γιατί καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν καὶ ἐπιτρεπτόν νὰ ἐκπροσωπεῖ τὴν ὅλη Ἐκκλησία; Καὶ γιὰ νὰ μπορεῖ αὐτό, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἀλάθητος; «Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου».

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξη Θεολογία, ὁ ἓνας, ἔστω καὶ ἂν εἶναι Ἀπόστολος, Πάπας, Πατριάρχης, Μέγας Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ἐκληφθεῖ ὡς τεκμήριο τῆς ἀληθείας, ὡς φορέας καὶ ἐκφραστῆς τοῦ ἀλαθήτου. Ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ ἀψευδὴ καὶ ἀναντίρρητη ἡ σύγκληση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου στὰ Ἱεροσόλυμα. Πρὸ τῆς Συνόδου ὑπῆρχε διάσταση ἀπόψεων ἀνάμεσα στὸν Παῦλο καὶ τὸν Πέτρο, ἀλλὰ καὶ στὴν ἡγεσία τῆς Ἱεροσολυμίτικης Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν «ὁμοθυμαδόν» ἀπόφαση τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἔγραψαν τὸ γνωστὸ ἐκεῖνο: «Ἔδοξε γὰρ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν» (Πράξ. 15,28).

Ἡ Ε' Οἰκουμ. Σύνοδος ἀποδοκίμασε τὴν ἄρνηση τοῦ πάπα Βιγιλίου νὰ μετᾶσχει στὶς ἐργασίες της μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ γεγονότος τῆς Ἀποστ. Συνόδου. Στὰ Πρακτικά της διαβάζουμε: «... ἡμεῖς ὑπενθυμίσαμεν εἰς αὐτόν (εἰς τὸν Βιγίλιον) τὰ μεγάλα ἐκεῖνα παραδείγματα τῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων: ὅτι δηλαδή, παρ' ὅτι εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦτο τόσον πλουσία, ὥστε νὰ μὴν ἔχη ἀνάγκη ἀπὸ συμβουλᾶς ἐκ μέρους ἄλλου τινός περὶ τοῦ τί θὰ ἔπρεπε νὰ πράττει, παρὰ

ταῦτα, πρὶν συνέλθουν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐπιβεβαιώσῃ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν μὲ μαρτυρίες ἀπὸ τὴν ἁγίαν Γραφὴν τὰς ἀπόψεις του, ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἤθελε νὰ ἐκφέρῃ διαφορετικὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος, δηλαδὴ ἂν ἐθνικοὶ (γενόμενοι χριστιανοί) θὰ ἔπρεπε νὰ περιτέμνωνται ἢ ὄχι. Μετὰ ὅμως, ἐξέφρασαν ὅλοι μαζί μίαν «ψήφον» ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Καὶ ἐξαγγέλλοντες αὐτὴν ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἐθνικούς: Γενομένοις ἡμῖν ὁμοθυμαδὸν ἔδοξε τὸ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν...»⁴.

4) Στὸ βιβλίον μου, σελ. 234 γράφω: «Θὰ ἀνέμενε κανεὶς νὰ ἐξέδιδε (ἢ «Πενθέκτη») λ.χ. ἕναν κανόνα γιὰ τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἀφοῦ οἱ κανόνες περὶ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ξ' τῆς Λαοδικεῖας καὶ κδ' τῆς Καρθαγένης, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἐπικύρωσε, δὲν συμφωνοῦν μεταξύ τους¹⁰⁶». (Ἡ σημ. 106 ἔχει ὡς ἐξῆς: Π. Ἰ. Μπούμη, *Οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Κανόνος τῆς Ἁγ. Γραφῆς*, Ἀθήναι 1986).

Ὁ συνάδελφος μὲ ἀφορμὴ τὰ παραπάνω μὲ κατηγορεῖ:

α) Γιατὶ δὲν μνημονεύω καὶ τοὺς κανόνες τοῦ Ἀμφιλοχίου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ ἀναφέρονται στὸν Κανόνα τῆς Ἁγ. Γραφῆς.

β) Γιατὶ γράφω ὅτι οἱ κανόνες αὐτοὶ δὲν συμφωνοῦν μεταξύ τους, ἀφοῦ αὐτὸς στὸ δικό του βιβλίον ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἀναφερόμενοι στὰ Κανονικὰ βιβλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς κανόνες «ὄχι μόνον συμφωνοῦν ἀλλὰ καὶ ἑναρμονίζονται».

4. Μελετίου, Μητροπολίτου Νικοπόλεως, *Ἡ Πέμπτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος* (Εἰσαγωγή, Πρακτικά, Σχόλια). Ἀθήναι 1985, σελ. 571-572. Ἡ μνεία τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ἀπὸ τὴν Πέμπτη, ἀποτελεῖ μοναδικὴ περίπτωση. Οἱ Οἰκουμεν. Σύνοδοι γιὰ γραφικὴ θεμελίωση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ ἐπικαλοῦνται τὴν ῥήσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «οὐ γὰρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» (Ματθ. 18,20). Ἡ ἀποσιώπηση ἀπὸ τῆς Οἰκουμεν. Συνόδου τοῦ γεγονότος τῆς Ἀποστ. Συνόδου ὁποσδήποτε ἀποτελεῖ θέμα γιὰ περαιτέρω ἔρευνα. Μήπως ὅμως ἡ συμμετοχὴ στὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς θεῖους Ἀποστόλους, καὶ τῶν «πρεσβυτέρων» (ἴσως καὶ τῶν «ἀδελφῶν») ἦταν ἡ αἰτία; Ἡ συσχέτιση Ἀποστολικῆς Συνόδου καὶ Οἰκουμεν. Συνόδου θὰ μπορούσε νὰ ἐγείρει ζήτημα γιὰ τὴν μὴ συμμετοχὴ πρεσβυτέρων στὴν Σύνοδο. Γνωρίζουμε, βέβαια ὅτι στὶς ἀρχαιότερες συνόδους συμμετείχαν καὶ πρεσβύτεροι. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν συμμετοχὴ λαϊκῶν στὴν Οἰκουμεν. Σύνοδο, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο ἐκπροσωποῦσαν οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ἐκάστοτε αὐτοκράτορα, ὅταν δὲν παρίστατο ὁ ἴδιος, καὶ πολυμελὲς ἀντιπροσωπία ἀνατολίτων κρατικῶν ὑπαλλήλων. Αὐτοὶ εἶχαν μόνον δικαίωμα λόγου. Μόνον στὴν «Πενθέκτη» ὁ Ἰουστινιανὸς Β' ἄσκησε δικαίωμα «ψήφου», δηλ. ὑπογραφῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Δ' ὑπόγραψε τὸν ὄρο τῆς ΣΤ' Οἰκουμεν. Συνόδου, τελευταῖος ὅμως στὸν κατάλογο τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐπισκόπων. Ἡ ὑπογραφή του εἶχε ὡς ἐξῆς: «Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἀνέγνωμεν καὶ συνηγάμεν» (Mansi 11,656A).

γ) Γιατί δὲν παραθέτω καὶ σελ. τοῦ βιβλίου του ἀπὸ τὴν ὁποία πῆρα τὴ σχετική εἶδηση. Καὶ δ) Γιατί τὸν ἐξέθεσα στοὺς ἀναγνώστες μου παραθέτοντας ἀπόψεις τὶς ὁποῖες ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἐνστερνίζεται, οἱ ἀναγνώστες μου μπορεῖ νὰ τὶς ἐκλάβουν ὡς δικές του.

Ἐπ' αὐτῶν τῶν προσχηματικῶν ἐρωτήσεων ἀπαντῶ: α) Ὅτι ἡ παραπομπή μου (106) δὲν ἀναφέρεται σὲ λόγια ἢ ιδέες τοῦ συναδέλφου προκύπτει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι δὲν παραθέτω ἀριθμὸ σελίδας. Ἐὰν ὁ συνάδελφος εἶχε τὴν διάθεση, θὰ διαπίστωνε ὅτι σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις πού δανείζομαι ἀπόψεις ἄλλων ἐρευνητῶν τὶς παραθέτω ἐντὸς εἰσαγωγικῶν. Ἡ παραπομπὴ στὸ δικό του βιβλίο, χωρὶς καὶ νὰ ἀναφέρω ἂν συμφωνῶ ἢ διαφωνῶ μαζί του εἶχε τὴν ἐννοια τῆς βιβλιογραφικῆς ἐνημέρωσης καθενὸς πού θὰ ἤθελε περισσότερες πληροφορίες. Στὴν σημ. 111 τοῦ βιβλίου μου παραθέτω καὶ τὶς σελίδες τοῦ παραπάνω βιβλίου του, ὅπου ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἐνημερωθεῖ πληρέστερα.

β) Ἀπὸ τοὺς ἕξι κανόνες πού ἀναφέρονται στὰ Κανονικὰ Βιβλία τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἐπέλεξα τέσσερις κανόνες, τοὺς πιὸ ἀντιπροσωπευτικούς κατὰ τὴν γνώμη μου. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ δύο συμφωνοῦν μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἐπίσημο κατάλογο τῶν Κανονικῶν Βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης πού υἰοθέτησε ἡ «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Ἐκκλησία, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δύο διαφέρουν, καὶ ὁ μὲν ξ' τῆς Λαοδικείας παραλείπει τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη, ὁ δὲ πέ' τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τὴν Ἀποκάλυψη δὲν περιλαμβάνει στὰ Κανονικὰ Βιβλία, ἀλλὰ καὶ προσθέτει ἀκόμη τρία, δύο Ἐπιστολὲς Κλήμεντος Ρώμης καὶ τὶς Διατάξεις τῶν Ἀποστόλων. Σὲ νεώτερο δημοσίευσμά μου μὲ τίτλο: «Ἡ “Πενθέκτη” Σύνοδος καὶ αἱ Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων» παραθέτω ὅλους τοὺς ἰ. κανόνες πού ἀναφέρονται στὰ Κανονικὰ Βιβλία καὶ ἐπισημαίνω τὶς μεταξύ τους διαφορές, ὅσον ἀφορᾷ στὴν Κ. Διαθήκη (βλ. σελ. 283, σημ. 8). Ἐς σημειωθεῖ ὅτι στὸ βιβλίο μου: «Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι...», ἀπλὰ ἐπισημαίνω τὸ ὑφιστάμενο πρόβλημα καὶ δὲν ὑπεισέρχομαι σὶς λεπτομέρειές του.

γ) Τὸ ἂν «συμφωνοῦν καὶ ἐναρμονίζονται» οἱ σχετικοὶ κανόνες, ὅπως δογματικὰ ἀποφαίνεται ὁ συνάδελφος, αὐτὸ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ διαπιστώσει ὁ ἐνδιαφερόμενος. Ἀρκεῖ μία ἀπλή ἀνάγνωση τῶν παραπάνω ἰ. κανόνων. Πάντως, ἂν ὁ συνάδελφος μου ἐπιμένει ὅτι τὸν μείωσα ἠθικὰ καὶ ἐπιστημονικά, δὲν ἔχω ἀντιρροήσεις νὰ ζητήσω καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους του συγγνώμη. Μιὰ ὅμως καὶ ὁμιλοῦμε γιὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς Κανόνες καὶ τὸν β' κανόνα τῆς Πενθέκτης μὲ τὸν ὁποῖο τοὺς ἐπικύρωσε, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραμείνουν ἀσχολίαστα δύο σημεία, στὰ ὁποῖα ὁ συνάδελφος μὲ ἀδικεῖ, συγχρόνως ὅμως ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτὸς δὲν θεολογεῖ, ἀλλὰ ἀτέχνως «τεχνολογεῖ»:

Ι. Ἡ «Πενθέκτη», ἀναφερόμενη στοὺς Ἀποστ. Κανόνες, ἐκλαμβάνει αὐτοὺς ὡς «παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων». Σχολιάζοντας αὐτὰ ἐπισημαίνω ὅτι, ἡ «Πενθέκτη», λέγοντας «ὀνόματι», δὲν ἀποδέχεται τὴν συγγραφή τους ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους. Καὶ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ μιὰ προσωπική μου ἄποψη. Ὁ ἀείμν. Ἀμίλκας Ἀλιβιζάτος λ.χ. στὴν Εἰσαγωγή ποὺ παραθέτει πρὸ τῶν κανόνων, γράφει: «ἐπὶ μακρὸν δὲ ἐπιστεύθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἰδίᾳ, ὡς γνήσιοι κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰ καὶ ὁ τούτων ἐπικυρωτικός (2ος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκ. Συνόδου) ρητῶς ἀποφαίνεται ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι παρεδόθησαν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων» τοῦθ' ὅπερ ὑποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ αὕτη Σύνοδος, ἦτο βεβαία περὶ τῆς μὴ γνησιότητος αὐτῶν» (Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, σελ. 169). Στὴ σελίδα 62 τοῦ δημοσιεύματός του ὁ συνάδελφος θέτει τὸ ἐρώτημα: «Ἀπὸ ποῦ συμπεραίνει ὁ κ. συνάδελφος ὅτι “ἀρνήθηκε” ἡ Πενθέκτη Οἰκ. Σύνοδος τὴν ἀποστολικότητα τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων; Μήπως ἀπὸ τὴν ἔκφραση «παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ... Ἀποστόλων...»;

Πιο κάτω δίνει ὁ ἴδιος τὴν ἐξῆς ἀπάντηση: «Ἔτσι, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν προϋπόθεση ἢ ἔννοια τῆς ἐκφράσεως τοῦ β' Καν. τῆς Πενθέκτης “παραδοθέντας ὀνόματι τῶν ... Ἀποστόλων” καὶ ὁ σκοπὸς τῆς μπορεῖ νὰ εἶναι κάλλιστα βαθύτερος. Νὰ θέλει δηλαδὴ νὰ διακηρύξει, ἢ καὶ νὰ προλάβει τὸ ἐξῆς: Καὶ ἐὰν ὑποτεθεῖ ὅτι κάποτε κάποιοι κανόνες ἀπὸ τοὺς 85 ἠθέλαν ἀποδειχθεῖ ὅτι δὲν εἶναι γνήσιοι, κατὰ λέξη, κανόνες τῶν Ἀποστόλων καὶ πάλι πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἐπικυρωμένοι ἀπὸ τὴν Πενθέκτη Οἰκουμ. Σύνοδο καὶ ἄρα αὐθεντικοί. Δίνουμε αὐτὴν τὴν ἔννοια - ἐξήγηση στὴ λέξη «ὀνόματι», γιατί ἐὰν ὁ κανόνας ἔλεγε ὅτι ἐπικυρώνουμε «τοὺς ἀποστολικούς» κανόνες καὶ ἀποδεικνύοταν ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶναι πράγματι ἀποστολικοὶ θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυριστεῖ κάποιος ὅτι τότε παύει νὰ ἰσχύει γι' αὐτοὺς ἢ ἐπικύρωσή τους ἀπὸ τὴν Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο» (Θεολογία, τομ. 80, τεύχ. 3, σελ. 62).

II. Φαίνεται ὅτι ὁ συνάδελφος δὲν ἔχει καταλήξει σὲ τελικὰ συμπεράσματα γιὰ τοὺς Ἀποστ. Κανόνες. Ἄλλοτε τοὺς θέλει «κατὰ λέξη» Ἀποστολικούς Κανόνες καὶ ἄλλοτε ἔργο μαθητῶν τῶν Ἀποστόλων ὡς «κατ' ἔννοιαν» δηλαδὴ ἔργο τῶν Ἀποστόλων, μολοντί ὁ ἀναγνώστης ἔχει τὴν αἴσθησι ὅτι δέχεται τὴν «κατὰ γράμμα» ἀποστολικότητα αὐτῶν. Οἱ θεολόγοι βέβαια μαθαίνουν ἀπὸ τὸ Α' ἔτος τῶν Θεολογικῶν τους σπουδῶν ὅτι ἡ «κατὰ γράμμα» θεοπνευστία δὲν ἰσχύει οὔτε γιὰ τὰ βιβλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὸ ὁ συνάδελφος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὀμιλεῖ περὶ πρόθεσης τῆς Συνόδου νὰ προφυλάξει τὸ κύρος τῆς ἀπὸ μελλοντικὴ ἀπόδειξι μὴ γνησιότητος Ἀποστ. κανόνα, καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος στὸν α' κανόνα τῆς ἐπικύρωσε τοὺς ἱεροὺς κανό-

νες τῶν Οἰκ. Συνόδων, τῶν τοπικῶν καὶ τῶν Πατέρων. Εἰδικότερα δὲ γιὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς τοὺς δέχεται ὡς ἐκτεθέντες «ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν Πανευφήμων Ἀποστόλων». Ἐν ἐπομένῳ δεχθοῦμε τὰ πορίσματα ἢ τίς ὑποθέσεις καὶ τὰ «τεχνάσματα» τοῦ συναδέλφου, προβάλλει τὸ «ἀδυσώπητο» ἐρώτημα: Ποιὰ ἀπὸ τίς δύο συνόδους εἶναι Οἰκουμενικὴ ἢ Πενθέκτη, ἢ ὅποια διατηρεῖ –κατὰ τὸν συνάδελφο– ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν γνησιότητα κάποιων Ἀποστ. Κανόνων ἢ ἡ Ζ΄ ἢ ὅποια ἀνεπιφύλακτα τάσσεται ὑπὲρ αὐτῆς; Γιὰ τοὺς νουνεχεῖς καὶ τοὺς γνῶστες τῶν συμβαινόντων στὶς Οἰκ. Συνόδους, ἡ ἐπίκληση μαρτυριῶν (χρήσεων) ἢ καὶ ὁλόκληρων «πατερικῶν» ἔργων ἀπὸ μέρους τους σημαίνει ἀποδοχὴ τῶν ἐμπεριεχομένων μαρτυριῶν καὶ ἀληθειῶν καὶ ὄχι ἐπικύρωση τῶν φερομένων ὡς συγγραφέων αὐτῶν.

Ἐφόσον δὲ ὁ λόγος ἐδῶ ἀναφέρεται στὴν «Πενθέκτη» καὶ τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης, δικαιούται ὁ ὁποιοσδήποτε νὰ ἐρωτήσει τὸν κανονολόγο συνάδελφο: «Οἱ δύο Ἐπιστολὲς Κλήμεντος Ρώμης, τίς ὁποῖες ὁ πέ' κανόνας τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων συναριθμεῖ στὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι, κατὰ τὴν «Πενθέκτη», κανονικὰ βιβλία, ἀφοῦ μόνο τίς Διατάξεις τῶν Ἀποστόλων αὐτὴ ἀθέτησε; Ἡ προσωπικὴ μου ἀπάντηση εἶναι ἡ ἴδια μὲ ἐκείνη πού ἔδωσε ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, σχετικὰ μὲ τὰ λεγόμενα ἀντικειμενικὰ κείμενα Ἐπιφανίου Κύπρου: «οὐ τὸ σπάνιον νόμος τῆ Ἐκκλησίας, οὐδὲ μία χελιδὼν ἔαρ ποιεῖ, ὡς τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ» (PG 94,1257B). Δηλαδή σὲ θέματα μὴ ἀναγόμενα στὴν Πίστη, ὅπου δὲν ἰσχύει ἡ ὁμοφωνία, ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς πλειοψηφίας. Ἡ Δ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος, λ.χ., ἀποδέχθηκε τὸν κη' κανόνα, παρὰ τὴν διαφωνία τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ὁ ἕνας ὑπόκειται σὲ λάθος. Σὲ λάθη ἔχουν περιπέσει καὶ μεγάλοι Πατέρες⁵.

5. Βλέπ. Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, *Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Μυσταγωγίας*, οα' ἐξ. (PG 102,352 ἐξ.). Κατὰ τὸν Φώτιο οἱ Πατέρες κάποτε δὲν ὁμιλοῦν «κατὰ δογματικὴν ἔννοιαν», ἀλλὰ περιστασιακά. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες «ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν καὶ ἀνθρώπινου παρολισθήματος οὐκ ἔστι διαπαντὸς ὑπεράνω φέρεσθαι τὸν ἐκ πηλοῦ καὶ ρεοῦσης ὕλης συγκείμενον. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τοῖς ἀρίστοις ἀναφέρεται τινα κηλίδος ἴχνη». Δὲν παραλείπει δὲ νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ παραδείγματα Πατέρων οἱ ὁποῖοι μπορεῖ νὰ κατηγορηθοῦν γιὰ λάθη. Μνημονεύει τοὺς: Κλήμεντα Ρώμης, Διονύσιο Ἀλεξανδρείας, Μεθόδιο Πατάρων, Πάνταινο, Κλήμεντα Ἀλεξ., Πιέριο, Πάμφιλο, Θεόγνωστο, Εἰρηναῖο, Ἰππόλυτο καὶ τὸν Μ. Βασίλειο (ἐπειδὴ δὲν ὁμολογοῦσε τὸ Ἁγ. Πνεῦμα Θεόν). Ὡς λάθος πρέπει νὰ θεωρηθοῦν, κατὰ τὸν Φώτιο, καὶ οἱ ἀποδιδόμενες στὸν Αὐγουστίνου, τὸν Ἰερώνυμο καὶ τὸν Ἀμβρόσιο ἐκφράσεις περὶ ἐκπόρευσης τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἂν δὲν πρόκειται γιὰ ἐπεμβάσεις ἄλλων χειρῶν στὰ ἔργα τους.

5) Στη σελίδα 65, παράγρ. 3, ο συνάδελφος γράφει, αναφερόμενος σ' έμένα: «Άπό ποῦ συμπεραίνει ὅτι ἡ Πενθέκτη δεχόταν κατάργηση κανόνων ποῦ ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀπό ἄλλη (καί Οἰκουμενική;) Σύνοδο; Μόνο ἀναστολή (μικρότερης ἢ μεγαλύτερης διάρκειας) τῆς ἰσχύος καί τῆς ἐφαρμογῆς ἑνός κανόνα Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατ' οἰκονομίαν δέχεται ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος, ὅπως στήν περίπτωση τοῦ ιβ' κανόνα τῆς».

Άλήθεια, πόση ἄγνοια διαθέτει ὁ συνάδελφος σχετικά μέ τοὺς ἱεροὺς κανόνες. Θά μοῦ ἐπιτρέψει πρὶν ἀπαντήσῃ στοῦ ἐρώτημά του νά τοῦ θέσω καί ἐγώ κάποια ἐρωτήματα;

α) Ἡ Δ' Οἰκ. Σύνοδος ἀποδέχθηκε τὴν ἰσχύ τοῦ ζ' κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὴν σύνταξη καί τὴν ὁμολογία ἄλλης πίστεως «παρὰ τὴν ὀρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν τῇ Νικαέων συναχθέντων πόλει σὺν ἁγίῳ Πνεύματι»; Ναι ἢ οὐ; Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Γ' Οἰκουμ. Σύνοδος οὐδὲ ἀπλή μνεία ἔκανε γιὰ τὴν ἀπὸ τὴν Δ' Οἰκουμενική ἀναγνωρισθεῖσα ὡς Β' Οἰκουμ. Σύνοδο (τοῦ ἔτους 381/382). Μάλιστα ἐμμέσως τὴν καταδίκασε καί ἀπέρριψε τὴν «Ἐκθεση Πίστεως», τό Σύμβολό τῆς. Ὁ λόγος προφανῆς. Ὁ πρόεδρος τῆς Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, δὲν ἦταν ποτὲ δυνατόν νά ἀποδεχθεῖ μία Σύνοδο, ἡ ὁποία μέ τὸν γ' κανόνα τῆς ὑποβίβαζε τὸν θρόνο του, ἀπὸ πρῶτόθρονο στὴν Ἀνατολή στὴ δευτέρη θέση. Ἀλλὰ καί στὴν Δ' Οἰκ. Σύνοδο οἱ «Πατέρες» αὐτῆς μέ ἐπιμονὴ ἐπὶ πολὺ χρόνον ἀρνοῦνταν νά δεχθοῦν τὴν πρόταση τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους νά «ἐκθέσει» (ἡ Σύνοδος) τὴν πίστη τῆς. Ἡ ἀπάντησή τους ἦταν ὅτι ὑπάρχει κανόνας, ἐννοώντας τὸν ζ' τῆς Γ', ποῦ ἀπαγορεύει τοῦτο⁶. Γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς ἔνστασης αὐτῆς ἐνδεχομένως ἡ Σύνοδος τὴ δογματικὴ τῆς ἀπόφαση δὲν τὴν ὀνόμασε «Ἐκθεσιν Πίστεως», ἀλλὰ «Ὅρον».

β) Ὁ κανόνας τῆς «Πενθέκτης», ὁ ὁποῖος διαλαμβάνει: «Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δέ τις φωραθεῖ τούτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς πανέσθω τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργεῖται», δὲν καταργεῖ τὸν κθ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὸν ὑποβιβασμὸ ἐπισκόπου στοῦ βαθμὸ τοῦ πρεσβυτέρου;

6. ACO II/1,2, σελ. 78. Περισσότερα βλέπ. στὴ μελέτη μας: Περιπτώσεις Θεοκρισίας στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Δημοσιεύτηκε στὸν τιμητικὸ Τόμο «Ἀντιπελάργησις» πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπ. Κύπρου Χρυσοστόμου (Λευκωσία 1993, σελ. 131-148. Βελτιωμένη ἀναδημοσίευση γίνεται στοῦ βιβλίου μας: Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καί ἡ διδασκαλία τους, Ἀθήναι 1996², σελ. 301-327.

γ) Ἡ Σύνοδος τῆς Σαρδικῆς, δὲν συνεκλήθη ὡς Οἰκουμενικὴ καὶ οἱ κανόνες τῆς δὲν ἐπικυρώθηκαν ἀπὸ τὴν Πενθέκτη; Ἔγινε ἀποδεκτὸς καὶ ὁ ι' (10ος) κανόνας τῆς Σαρδικῆς ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀφοῦ ἐπικυρώθηκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν «Πενθέκτη»;

Ἄν, ναί, τότε πῶς θὰ ἐξηγήσουν, ὅσοι φρονοῦν τὸ ἴδιο μὲ τὸν συνάδελφο, τὸ «ἀλάθητο» αὐτῆς; Ὁ κανόνας ι' τῆς Σαρδικῆς, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀπαγορεύει τὴν «ἄθροον» χειροτονία ἐπισκόπων. Ἀλλὰ ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινούπολης τοῦ ἔτους 381 (ἡ Β' Οἴκουμ.), μετὰ τὴν παραιτήση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐπειδὴ οἱ τοῦ κλίματος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπο κατηγόρησαν τὴν ἐκλογή του ὡς ἀντικείμενη στὸν κα' κανόνα τῆς Ἀντιοχείας πού ἀπαγορεύει τὸ μεταθετὸ τῶν ἐπισκόπων, δὲν χειροτόνησε ἐπίσκοπο τὸν Νεκτάριο Α' ἄθροον καὶ μάλιστα κατὰ παράβαση τοῦ β' καν. τῆς Α' Οἴκουμ. Συνόδου καὶ τοῦ γ' τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας πού ἀπαγορεύουν τὴν χειροτονία «νεοφύτων»; Ἀλλὰ καὶ οἱ χειροτονίες Ταρασίου καὶ Φωτίου δὲν ἔγιναν «ἄθροον» καὶ δὲν προκάλεσαν τὴν ἀντίδραση τῶν ἀντίστοιχων παπῶν. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ μετὰ τὸν ιζ' κανόνα τῆς «Πρωτοδευτέρας» Συνόδου συνεχίζει νὰ χειροτονεῖ «ἄθροον» ἐπισκόπους⁷;

δ) Μήπως ἡ «Πενθέκτη» δὲν κατάργησε, ἀκύρωσε, τὸν κανόνα τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸ Συνόδου; Εἰδικότερα περὶ αὐτοῦ ἡ «Πενθέκτη» στὸν β' κανόνα τῆς ἀποφαίνεται: «ὃς ἐν τοῖς τῶν προειρημένων προέδρων τόποις, καὶ μόνον, κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησε». Δηλαδή, ὁ κανόνας τοῦ Κυπριανοῦ «ἐκράτησε», ἴσχυσε, μόνον στὶς Ἐκκλησίες τῆς «ἄφρων χώρας» (καὶ μόνον τότε) καὶ κύρωσε τοπικὸ «ἔθος», πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ του ἦταν τοπικὰ καὶ χρονικὰ περιορισμένη. Ὁ ἀείμν. Καθηγητῆς τοῦ Κανονι-

7. Ὁ κανόνας αὐτὸς [ιζ' (Πρωτοδευτέρας) θεσπίστηκε, ἔπειτα ἀπὸ ἐπίμονη ἀπαίτηση τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πάπα. Ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς: «Ἐν πᾶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας φροντίζοντες, καὶ τοῦτο ὀρίσαι ἀναγκαῖον ἐθέμεθα, ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδένα τῶν λαϊκῶν, ἢ μοναχῶν, ἄθροον εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὕψος ἀνάγεσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βαθμοῖς ἐξεταζόμενον πρότερον, οὕτω τῆς ἐπισκοπῆς τὴν χειροτονίαν ὑποδέχεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπὸ τῶν λαϊκῶν, ἢ μοναχῶν τινες, ἀπαιτούσης χρείας, παραντίκα τιμῆς ἄξιοι γεγονασιν ἐπισκοπῆς, ἀρετῆ τε διαπρέψαντες, καὶ τὰς κατ' αὐτοῦς ἐκκλησίας ὑψώσαντες, ἀλλὰ τὸ γε σπάνιον οὐδαμῶς νόμον τῆς ἐκκλησίας τιθέμενοι, ὀρίζομεν τοῦ λοιποῦ μηκέτι τοῦτο γίνεσθαι· εἰ μὴ κατὰ λόγον ὁ χειροτονούμενος διὰ τῶν ἱερατικῶν προέλθοι βαθμῶν, ἐν ἐκάστῳ τάγματι τὸν νενομισμένον χρόνον ἀποπληρῶν». Ὁ κανόνας, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε «κατ' οἰκονομίαν» θεσπίστηκε (τὸ 861) χάρις τῆς ἐνόητας Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως δὲν ἐξέφραζε τὸ «ἔθος» τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔμεινε, ὅπως καὶ ὁ ἀντίστοιχος τῆς Σαρδικῆς «κενὸν γράμμα».

κοῦ Δικαίου Ἄ. Ἀλβιζάτος γράφει γιὰ τὸν κανόνα τοῦ Κυπριανοῦ: «Ἐννοεῖται ὅτι ἡ διάταξις τοῦ κανόνος τούτου δὲν ἔχει γενικὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κῦρος, ὡς δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ζ' κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οὗτος δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν εἰς πολλὰς κανονικὰς συλλογὰς παραλείπεται» (Ἱεροὶ Κανόνες, σελ. 285). Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ προσθέταμε τὸν 95ο κανόνα τῆς Πενθέκτης καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου περὶ τοῦ τρόπου ἀποδοχῆς τῶν ἐπιστρεφόμενων ἐκ τῶν αἰρέσεων στὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν⁸.

Ὁ ἀείμ. καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς στῆ Θεολ. Σχολῇ Ἀθηνῶν Ἄ. Θεοδώρου γράφει: «Αἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐπὶ ζητημάτων ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ διοικήσεως οὐδόλως εἶναι ἀλάθητοι. Καὶ εἶναι μὲν αὐταὶ δεσμευτικαὶ καὶ ὑποχρεωτικαί, ὡς ἀποφάσεις τῆς ὑψίστης Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀλάθητοι καὶ ἀμετακίνητοι καὶ αἰώνιοι, δυνάμενοι εἶ καὶ καλῶς εἶτε νὰ τροποποιηθῶσιν εἶτε καὶ νὰ καταργηθῶσιν ὑφ' ἑτέρας συνόδου Οἰκουμενικῆς»⁹.

Ὁ συνάδελφος ἀγανακτεῖ στὴν ἰδέα κατάργησης κανόνα Οἰκουμ. Συνόδου ἀπὸ ἄλλης Οἰκουμ. Σύνοδο καὶ ὁμιλεῖ γιὰ τροποποίηση ἢ ἄρση τῆς ἰσχύος κανόνα ἢ κανόνων ἀπὸ μεταγενέστερη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Τὸ ρῆμα ὅμως καταργῶ σημαίνει καθιστῶ τι ἄργον, ἀκυρώνω, αἶρω τὴν ἰσχύ του, θεωρῶ ὡς παῦσαν νὰ ἰσχύει. Τὰ παραδείγματα τὰ ὁποῖα ἐξέθεσα, καὶ δὲν εἶναι τὰ μόνα¹⁰,

8. Βλέπ. Βασ. Γιαννοπούλου, Ἡ ἀποδοχὴ τῶν αἰρετικῶν κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, *Θεολογία*, τόμ. ΝΘ/1988, τεύχ. Γ', σελ. 530-579).

9. Σημειώσεις εἰς τὴν Συγκριτικὴν Συμβολικὴν, ἐν Ἀθήναις 1980, σελ. 164. Ὁ ἀείμ. Ἄ. Θεοδώρου, στῆ σελ. 163 γράφει: «Ὡς πρὸς τὸ πεδῖον ἐφ' οὗ ἐκτείνεται καὶ ἀσκεῖται ἡ ἀλάθητος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων φωνή, εἶναι προφανῶς αἱ δογματικαὶ τῆς πίστεως ἀλήθειαι διατυπούμεναι εἰς ὄρους καὶ τόμους καὶ σύμβολα». Τὸ δὲ ἀλάθητο τῶν Οἰκ. Συνόδων δὲν ἔχει κατ' αὐτὸν τὴν ἔννοια «τῆς ἀποκαλύψεως νέων ἀληθειῶν ἀλλὰ τοῦ φωτισμοῦ τῶν συνοδικῶν ἀπὸ τοῦ ἁγ. Πνεῦμα καὶ προστασίας ἀπὸ κάθε πλάνης, κατὰ τὴν διατύπωση τῆς δογματικῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας». Βλέπ. καὶ Ἄ. Θεοδώρου, Ἡ οὐσία τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 104 καὶ 238.

10. Ἡ «Πενθέκτη» μὲ τὸν ἰστ' κανόνα τῆς κατάργησε στὴν πραγματικότητά τὸν ἰε' τῆς Νεοκαισαρείας. Ἡ σύνοδος τῆς Νεοκαισαρείας, κυρώνοντας τοπικὸ ἔθος, ὄρισε ὅτι σὲ κάθε Ἐκκλησία πόλεως πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἑπτὰ διάκονοι. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶχε ἐλάβει τοὺς ἑπτὰ διακόνους τῶν Πράξεων ὡς ἔχοντες ἱερωσύνη. Ἡ «Πενθέκτη» ὅμως ἀποδέχθηκε τὴν ἀποψη τοῦ Ἱω. Χρυσοστόμου, ὅτι οἱ ἑπτὰ διάκονοι τῶν Πράξεων δὲν εἶχαν ἱερωσύνη, ἀλλ' ἦσαν ἀπλά οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τῶν «τραπεζῶν», τῆς κοινῆς ἐστίασης τῶν πιστῶν τῆς Ἱεροσολυμίτικῆς ἐκκλησίας. Τὴν ἀποψη αὕτη ἐπικύρωσε ἡ «Πενθέκτη».

Ἄλλα καὶ ὁ κη' (28ος) κανόνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς δὲν ἀκύρωσε μὲ τὴν προαγωγή τοῦ

ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀποψή μου καὶ διαφεύδουν τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ συναδέλφου. Φρονῶ δὲ καὶ ὅταν μία Σύνοδος λέγει ὅτι ἀνανεώνει κανόνα προγενέστερης Συνόδου καὶ μάλιστα ἀυτολεξεί, ἔμμεσα δηλώνει ὅτι ὁ ἀνανεούμενος κανόνας στὴν πράξη εἶχε καταργηθεῖ. Συνήθως ἡ «ἀνανέωσις» ἐκλαμβάνεται ὡς ἐπέκταση τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀνανεούμενου κανόνα καὶ σὲ ἄλλες κατηγορίες πιστῶν ἢ ὡς προσδιορισμὸς τῶν ἐπιτιμιῶν πού πρέπει νὰ ἐπιβάλλονται στους παραβάτες, ἐκεῖ πού δὲν προβλέπονταν ἐπιτίμια κ.τ.δ. Αὐτὸ μερικῶς εἶναι ἀληθές. Ἔχουμε καὶ πολλὲς περιπτώσεις ἀυτολεξεί ἀνανεώσεις προγενέστερων κανόνων, ὅπως θὰ γνωρίσουμε στὴ συνέχεια.

Β'. Εἰδικότερες παρατηρήσεις

1. Στὸ βιβλίο μου, σελ. 193, γράφω: «Δὲν γνωρίζουμε ἄμεσα σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἀυτοκράτορας πρόσκληση νὰ μετάσχουν σ' αὐτὴ (δηλ. στὴν “Πενθέκτη”) καὶ ἂν τὴν συγκάλεσε ὡς οἰκουμενική». Πιὸ κάτω γράφω: «Δὲν πρέπει καὶ νὰ προσκληθῆκε (ὁ πάπας Σέργιος) οὔτε καὶ νὰ ἐκπροσωπηθῆκε». Καὶ πιὸ κάτω (σελ. 199): «Εἴμαστε ἀπὸ τὰ πράγματα ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι ὁ ἀυτοκράτορας Ἰουστινιανὸς Β' δὲν εἶχε τὴν συγκατάθεση τοῦ πάπα γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Συνόδου».

Ὁ συνάδελφος ἐπικαλεῖται κατ' ἐλεύθερη ἐπιλογὴ καὶ ἀσύνδετα τὰ παραπάνω γιὰ νὰ μοῦ ἀποδώσει ὑποκειμενικὲς, ἀβάσιμες καὶ ἀνιστόρητες ἀπόψεις. Στὴν πραγματικότητα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ὁ συνάδελφος θέτει ὡς σκοπὸ του νὰ μὲ κατηγορήσει καὶ ὄχι νὰ θεμελιώσῃ μιὰ δική του ἀποψὴ ἱστορικῶς

ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σὲ πατριάρχη (ἔξαρχο) τοὺς κανόνες σ' τῆς Α', β' τῆς Β' καὶ ἡ' τῆς Γ', οἱ ὁποῖοι ἀναγνώριζαν καὶ κύρωναν τὸ «αὐτοκέφαλον» (κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀυτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου) τῶν μητροπόλεων τῶν Διοικήσεων Ἀσίας, Πόντου καὶ Θράκης;

Μήπως καὶ ὁ κθ' κανόνας τῆς «Πενθέκτης» δὲν ἀκυρώνει τὸν ν' τῆς Λαοδικείας θεωρώντας τον ὡς «κατ' οἰκονομίαν» τότε ἐκεῖ θεσπισθέντα καὶ μὴ συνάδοντα πρὸς τὴν «ἀκριβείαν»: «Μηδενὸς οὐδ' ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκριβείαν, ὀρίζομεν, ἀποστολικαῖς καὶ πατρικαῖς ἐπόμενοι παραδόσεσι, μὴ δεῖν ἐν Τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν Πέμπτην λύειν, καὶ ὄλην τὴν Τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν». Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμα ὅτι κατὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο οἱ κανόνες, πού εἶχαν ἐπικαλεσθεῖ ὅσοι εἶχαν κατηγορήσει τὴν μετάθεσίν του στὴν Κωνσταντινούπολη ὡς ἀντικανονική, εἶχαν πρὸ πολλοῦ ἀποθάνει («πάλαι τεθνηκότας», PG 37, 1156. ΒΕΠ 62,84).

ὀρθή, τ.ἔ., βασιζόμενη ἐπὶ τῶν πηγῶν. Ὅταν γράφω «δὲν γνωρίζουμε ἄμεσα...» ἀσφαλῶς καὶ ἐννοῶ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄμεσες μαρτυρίες ὅτι ὁ αὐτοκράτορας προσκάλεσε τὸν πάπα (καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν Σύνοδο) νὰ προσέλθει στὴ Σύνοδο καὶ εἰδικότερα σὲ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Ἄμεσες πηγές, ὅπως προκύπτει ἀπὸ περιπτώσεις τῶν ἄλλων Οἰκ. Συνόδων, θὰ ἦταν α) ἡ «σάκρα» τοῦ αὐτοκράτορα ποὺ ἐπέχει θέσι πρόσκλησης· β) ἡ συνοδικὴ ἀπάντησι τοῦ πάπα καὶ γ) Ἐπιστολὴ τοῦ πάπα πρὸς τὸν ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπιπρόσθετα θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀξιοπίστη μαρτυρία γιὰ τὴν πρόσκλησι τοῦ πάπα, ἢ τὴν κανονικὴ ἐκπροσώπησίν του, εἰδικὴ μνεία στὰ διασωθέντα «κείμενα» τῆς Συνόδου.

Ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἄμεσες πηγές οἱ ἐρευνητὲς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναζητήσουν ἕμμεσες. Καὶ ὡς ἕμμεσες πηγές μποροῦμε νὰ ἐπικαλεσθοῦμε: α) τὴν μὴ παρουσία στὴ Σύνοδο ἐκπροσώπων τοῦ πάπα μὲ εἰδική, γιὰ τὴν περίπτωσι αὐτή, ἐξουσιοδότησι· β) τὸν κενὸ «χῶρο» ποὺ ἀφέθηκε στὸ Πρακτικὸ ὑπογραφῶν τῶν μελῶν τῆς Συνόδου, μετὰ τὴν ὑπογραφή τοῦ αὐτοκράτορα (καὶ μὲ τὴν ἐνδειξι: «Ἁγιωτάτω Πάπα Ρώμης»· γ) τὴν ἀποστολὴ τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου πρὸς τὸν πάπα Σέργιο καὶ τὸν διάδοχόν του Ἰωάννη γιὰ τὴν ὑπογραφή αὐτῶν, καὶ ἡ σθεναρὴ καὶ ἐπίμονη ἀρνήσιν τους νὰ τὰ ὑπογράψουν.

δ) Ἐὰν ὁ πάπας θὰ εἶχε προσκληθεῖ καὶ δὲν εἶχε ἀποστείλει ἐξουσιοδοτημένους ἀντιπροσώπους του, αὐτὸ θὰ σήμαινε περιφρόνησι τοῦ προσκαλοῦντος καὶ τῆς Συνόδου, ὅποτε καὶ ἡ Σύνοδος ἔπρεπε νὰ λάβει «μέτρα» κατὰ τοῦ ἀπειθήσαντος, ὅπως ἔκαμε ἡ Πέμπτη μὲ τὴν περίπτωσι τοῦ Βιγίλιου¹¹. Ἀλλὰ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ αὐτοκράτορα ἀπέναντι στὸν πάπα, θὰ ἦταν διαφορετικὴ.

2. Ὁ συνάδελφος στὴν ἴδια θεματικὴ ἐνότητι γράφει: «Τὶ σημασία ἔχει τελικά, ἂν δὲν εἶχε ὁ αὐτοκράτορας τὴ συγκατάθεσι τοῦ πάπα γιὰ τὴν σύγκλησι τῆς Συνόδου. Ἦταν αὐτὴ «ἀπαραίτητη»;». Ὁ συνάδελφος ἐδῶ μᾶς προέκυψε καὶ σφόδρα «καισαροπαπιστής». Φαίνεται ὅτι ὁ ἐρωτῶν εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἀγνοεῖ ὅτι ἤδη ἀπὸ τὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο εἶχε ἐπικρατήσει ἡ συμμετοχὴ στὶς Οἰκ. Συνόδους ὄλων τῶν «προέδρων» τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μάλιστα τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' ἔχουμε πλήρη διαμόρφωσι τοῦ θεσμοῦ τῆς «Πενταρχίας». Ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, συγκεκριμένα, συγκλήθηκε ἐπειδὴ ὁ

11. Ἡ Ε' Οἰκουμ. Σύνοδος, ἀναθεμάτισε τὸν Βιγίλιο Ρώμης, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε νὰ προσέλθει στὶς συνεδρίες της, μολοντί βρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολι. Βλ. Βασ. Γιαννοπούλου, *Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ ἡ διδασκαλία τους*, σελ. 14 ἐξ.

Ρώμης Βιγίλιος δὲν θέλησε νὰ ὑπογράψει τὸ Κατὰ τῶν Τριῶν Κεφαλαίων Διάταγμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ εἶχε ὑποδείξει τὴν σύγκληση Οἴκουμ. Συνόδου. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς Α΄ δὲν «ἐφείσθη» ὑποσχέσεων καὶ ἀπειλῶν κατὰ τοῦ Βιγίλιου, γιὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάσει νὰ μετᾶσχει τῆς Συνόδου. Ἀλλά, ἂν συνέβαινε αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ συνάδελφος, πρὸς τί καὶ οἱ ἐνέργειες τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄ νὰ ὑποχρεωθεῖ ὁ πάπας Σέργιος, καὶ μετὰ ὁ πάπας Ἰωάννης, νὰ ὑπογράψουν ἐκ τῶν ὑστέρων; Τὸ «ἔθος», τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο, καθιστοῦσε ἀναγκαῖα τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς πατριάρχες τῆς πρόσκλησης τοῦ αὐτοκράτορα. Βέβαια, κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὑποχρεώσει ἕναν αὐτοκράτορα νὰ προσκαλέσει, ἔστω καὶ τὸν πάπα, ἂν αὐτός (ὁ αὐτοκρ.) δὲν τὸ ἐπιθυμοῦσε.

3. Στὴ συνέχεια ὁ συνάδελφος, σχολιάζοντας τὴν ἄποψή μου (σελ. 199): «Οὔτε ἡ συμμετοχὴ στὴ Σύνοδο τῶν ἐκπροσώπων τῶν πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων φαίνεται πὼς ἦταν σύμφωνη μὲ τὴν κανονικὴ τάξη καὶ πράξη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων», ἐρωτᾷ: γιατί δὲν χρησιμοποιοῦ τοῦτο «ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Συνόδου;». Πράγματι, δὲν κατανῶ τὴ σκοπιμότητα τοῦ ἐρωτήματος, ἀφοῦ ρητῶς ἀναφέρω ὅτι οἱ πατριάρχες Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων μετεῖχαν στὴ Σύνοδο, καὶ δὲν ὑπόγραψαν ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅπως πολλοὶ δέχονταν σὸ παρελθόν. Εἶχαν ἐκλεγεῖ καὶ χειροτονηθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ διαμένοντας ἐκεῖ προσπαθοῦσαν ἀπὸ ἐκεῖ νὰ κάνουν ὅ,τι μπορούσαν γιὰ τὶς ἐμπεριστάτες Ἐκκλησίες τους καὶ τὰ καταπιεζόμενα ποιμνία τους ἀπὸ τοὺς μωαμεθανοὺς Ἄραβες. Ἀποστολὴ τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου, γιὰ τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπογραφή τους καὶ παραλαβὴ ἀπὸ τοὺς ἀντίστοιχους πατριάρχες, γιὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀμφίβολο ἂν, σὲ διαφορετικὴ περίπτωσι, οἱ βυζαντινοὶ θὰ γνώριζαν τὰ ὀνόματά τους ἢ τὸν τόπο διαμονῆς τους, φαντάζει ὡς ἀδύνατη. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη περίπτωσι τῆς Ζ΄ Οἴκουμ. Συνόδου. Ὁ πρόεδρος τῆς Ταράσιος ἀπέστειλε τὴν ἐνθρονιστήρια ἐπιστολή του, ποὺ ἦταν συνάμα καὶ πρόσκλησις γιὰ τὴ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῶν πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς στὴ Σύνοδο: Πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς... Ἄλλωστε καὶ ἡ θέσπισις τοῦ λξ΄ κανόνα ἀπὸ τὴν «Πενθέκτη» τὴν ἀντικανονικότητα –τὴ μὴ διαμονὴ στὴν ἔδρα τους τῶν ἀνωτέρω δύο πατριαρχῶν– «κατ’ οἰκονομίαν» θεραπεύει καὶ καλύπτει. Σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα αὐτὸν ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνέλθουν τὰ θεσμικὰ ἐκκλησιαστικὰ ὄργανα, γιὰ νὰ ἐκλέξουν τὸν οἰκεῖον «πρόεδρον» καὶ ἡ ἐγκατάστασις σὸ θρόνονο του εἶναι ἀνέφικτη, ἐπιτρέπεται ἡ χειροτονία καὶ ἡ διαβίωσις του μακρὰν τοῦ θρόνονο του, σὲ χῶρο ἀσφαλῆ: «καὶ χειροτονίας κληρικῶν διαφόρων κανονικῶς ποιεῖν, καὶ τῇ τῆς προεδρίας αὐθεντία κατὰ τὸν ἴδιον ὅρον κεχρησθαι,

καὶ βεβαίαν, καὶ νενομισμένην εἶναι πᾶσαν ὑπ' αὐτοῦ προοιούσαν διοίκησιν». Ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος εἶχε συνείδηση ὅτι ἡ ἀπόφασή της αὐτὴ δὲν ἦταν σύμφωνη μὲ ὅ,τι ἤθελε ἡ «ἀκριβεία» τῆς συνοδικῆς παράδοσης, γι' αὐτὸ καὶ ἐπισημαίνει: «οὐ γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνάγκης καιροῦ τῆς ἀκριβείας περιγραφείσης, ὁ τῆς οἰκονομίας ὅρος περιορισθήσεται¹².

4. Τὰ παρακάτω, ἀπὸ τῆ σελ. 42, ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι δὲν θὰ ἀνέμενε κανένας, ἔχοντας ἔστω καὶ γενικὴ ἀντίληψη τῆς συνοδικῆς παράδοσης, νὰ διατύπωνε ποτὲ πανεπιστημιακὸς δάσκαλος: «Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἡ σύγκληση καὶ ἡ συγκρότηση καὶ ἡ διαδικασία τῶν ἐργασιῶν μιᾶς οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν ὑπόκειται σὲ κανόνες καὶ νόμους (οὔτε ἔχουμε στοὺς κανόνες σχετικὰ ἐντάλματα «δικονομικοῦς τύπου»¹³. Καὶ τοῦτο, γιὰτὴ ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος

12. Ὁ ἀμέσως προηγούμενος κανόνας (ὁ λστ') ἀποτελεῖ «ἀνανέωση» τοῦ κη' κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ τοῦ ζγ' τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου ὅσον ἀφορᾷ στὰ πρεσβεία τιμῆς τῶν πατριαρχικῶν θρόνων καὶ στὰ «προνόμια» τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινούπολης.

Ὁ λζ' κανόνας θὰ μπορούσε, νομίζουμε, νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀνανέωση καὶ προέκταση τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὄσων διαλαμβάνει ὁ κη' κανόνας τῆς Χαλκηδόνης γιὰ τίς χειροτονίες τῶν «ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς» ἐπισκόπων: («ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας»).

Ἡ δεινὴ κατάσταση στὴν ὁποία εἶχαν περιέλθει τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἐξαιτίας τῆς Ἀραβοκρατίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνώμαλη στρατιωτικοπολιτικὴ κατάσταση στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ Ρώμη, εἶχε ἐπιφορτίσει τὸν Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν «μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν». Ὅτι ἡ κατάσταση αὐτὴ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, θὰ ἐξυπηρετοῦσε τὰ οἰκουμενικά του «ὀράματα» εἶναι προφανές.

13. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Πολιτείας (μεγαλοπρεπέστατοι ἄρχοντες καὶ μέλη τῆς Συγκλήτου, οἱ ὁποῖοι παρίσταντο στὶς συνεδρίες τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου καὶ συχνὰ ἐπαιρναν τὸ λόγο ἀκόμη καὶ σὲ θέματα πίστεως-δογματικὰ) ἀνακοίνωσαν στὴ Σύνοδο τὴ βούληση (ἐντολὴ) τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ τῆς Πουλχερίας: νὰ ὁμονοήσουν καὶ νὰ «ἐκθέσουν» τὴν πίστη τους. Ἡ Σύνοδος ἀπέρριψε τὴν πρόταση αὐτή, ἀντιλέγοντας: «ἔκθεσιν ἄλλην οὐδεὶς ποιεῖ οὐδὲ ἐγγειροῦμεν οὐδὲ τολμῶμεν ἐκθέσθαι· ἐδίδαξαν γὰρ οἱ Πατέρες (ἐνν. τὸν ζ' κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμ. Συνόδου) καὶ ἐγγράφως σφίζεται τὰ παρ' ἐκείνων ἐκτεθέντα· καὶ παρ' ἐκεῖνα λέγειν οὐ δυνάμεθα» (ACO II/1,2, σελ. 78).

Ὁ Μαρκιανὸς αὐτοπροσώπως κατέθεσε στὴ Σύνοδο καὶ ὀρισμένα «κεφάλαια», δηλ. κανόνες, καὶ ζήτησεν ἀπὸ αὐτὴ τὴν «τύπωσή» τους: «Ὁ θεϊότατος καὶ εὐλαβέστατος ἡμῶν δεσπότης πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἶπεν· Τινὰ ἐστὶ κεφάλαια ἅτινα πρὸς τιμὴν τῆ ἡμετέρα εὐλαβεία ὑμῖν ἐφυλάξαμεν, πρέπον ἡγησάμενοι παρ' ὑμῶν ταῦτα κανονικῶς κατὰ σύνοδον τυπωθῆναι ἢ νόμοις θεσπισθῆναι ἡμετέροις» (ACO II/1,2, σελ. 150). Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῶν ὄρων τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων της, σὲ ἐπίσημη ἐορτή-συνεδρία, τὰ μέλη τῆς Συνόδου ζήτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ κηρύξει τὸ πέρασ τῆς Συνόδου («ἀπόλυσον ἡμᾶς» ACO II/1,2, σελ. 150). Ὁ

έκπροσωπεί την καθόλου Ἐκκλησία, τὴν ἐπὶ τῆς γῆς στρατευομένη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν».

Ὁ συνάδελφος ἔχει δίκαιο ἀπὸ ἄποψη «τύπου», ὄχι ὅμως καὶ ἀπὸ ἄποψη «οὐσίας», ὅταν ἐπισημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἓνας κανόνας, ἐννοεῖται συνοδικός, πὺν νὰ ρυθμίζει τὰ παραπάνω πὺν ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζει καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν τὸ ἀγνοεῖ (ἄλλο θέμα ἂν δὲν τὸν συμφέρει νὰ τὸ ὁμολογήσει), ὅτι οἱ Σύνοδοι θεσπίζουν κανόνες ὅταν ὑπάρξει ἐκτροπή ἀπὸ τὴν κοινῶς ἀποδεκτὴ ἐθιμικὴ παράδοση ἢ ἀμφισβήτηση στὸν τρόπο ἐφαρ-

Μαρκιανὸς ὅμως ἀπαίτησε νὰ μὴ ἀναχωρήσει κανένας ἐπίσκοπος. Νὰ ἀναμείνουν ὅλοι τρεῖς ἀκόμη ἡμέρες ἢ τέσσερις, ἐπειδὴ ὑπῆρχαν κάποια θέματα πὺν ἔπρεπε νὰ ρυθμιστοῦν. Μεταξὺ τῶν ἐκκρεμοτήτων ἦταν καὶ ὁ κη' (28ος) κανόνας. Ὁ Μαρκιανὸς καὶ ὁ Ἀνατόλιος φύλαγαν γιὰ τὸ τέλος τὸν κη' κανόνα, πὺν τόσα προβλήματα προκάλεσε τότε μεταξύ Ρώμης καὶ Κωνσταντινούπολης ἀλλὰ καὶ σήμερα μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προκαλεῖ. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ παραθεωρεῖται τὸ γεγονός ὅτι ὁ κανόνας «ψηφίστηκε» ὄχι μὲ ἄποψη διαδικασίας. Καὶ εἰδικότερα, ψηφίστηκε: α) παρὰ τὴν ἀπόρριψή του ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ρώμης· β) ἀπὸ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πατρ. Ἀλεξανδρείας· γ) ἠπίως διαμαρτυρομένων κάποιων μητροπολιτῶν· καὶ δ) μὲ τὴν πιεστικὴ ἐπέμβαση τῶν «ἀρχόντων» καὶ ὀρισμένων κληρικῶν τῆς Κωνσταντινούπολης (ACO II/1,3, σελ. 87-99).

Ὁ συνάδελφος, ὀμιλώντας γιὰ Οἰκοῦμ. Συνόδους, ὀμιλεῖ μᾶλλον γιὰ τὸ πῶς θὰ ἤθελε ὁ ἴδιος ἢ πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ συσκέπτονται καὶ νὰ συναποφασίζουν οἱ σύνεδροι «Πατέρες». Ἡ πράξη ὅμως «ἀπέχει παρασάγγας» ἀπὸ τὴ θεωρία. Στὶς Συνόδους ἐπενεργεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Παράκλητος καλεῖ σὲ ἐνότητα καὶ φωτίζει τοὺς δεκτικούς φωτισμοῦ. Ὁ ἀνθρώπινος ὅμως παράγων δὲν παύει νὰ ἐνεργεῖ καὶ νὰ αὐτονομεῖται. Οἱ «θεοφόροι» Πατέρες, τοὺς ὁποίους ἡ λειτουργικὴ παράδοση τόσο ἐπευφημεῖ γιὰ λόγους παραδειγματισμοῦ, δὲν ἔπαυαν νὰ εἶναι ἄνθρωποι, ἄνθρωποι μὲ ἀδυναμίες καὶ ὑποκείμενοι σὲ ἐπιρροές, σὲ παλινωδίες καὶ σὲ σφάλματα. Ἄν ὁ συνάδελφος εἶχε ἐγκύψει στὴ μελέτη τῶν Πρακτικῶν τῶν Οἰκουμηνικῶν Συνόδων θὰ γνώριζε ἀσφαλῶς ὅτι μεγάλος ἀριθμὸς τῶν Πατέρων τῆς Α' Οἰκοῦμ. Συνόδου γρήγορα πέρασαν στὴν πλευρὰ τῶν ἀρειανῶν. Στὴν Ἐφεσο τὸ 431 ἡ Σύνοδος (ἢ Γ') διασπάσθηκε σὲ δύο καὶ οἱ «πρόεδροι» αὐτῶν ἀλληλοαναθεματίστηκαν. Χρειάστηκε νὰ ἐκδώσει ὁ Θεοδοσίος Β' διάταγμα μὲ τὸ ὁποῖο ὑποχρέωσε τοὺς συνοδικούς νὰ ἐγκαταλείψουν ἐσπευσμένα τὴν Ἐφεσο. Τὸ 451 στὴ Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, πολλοὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς εἶχαν μετάσχει καὶ στὴν Ληστρικὴ Σύνοδο τοῦ 449. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ζ' Οἰκοῦμ. Σύνοδο πολλοὶ ἐπίσκοποι πὺν πῆραν σ' αὐτὴ μέρος, τὸ προηγούμενο ἔτος (786) εἶχαν προκαλέσει τὴ διάλυσή της στὴν Κωνσταντινούπολη πὺν εἶχε συνέλθει. Τὸ «δοσράκινον σκευὸς» δὲν ἐξαγιαζεται ἀπλά καὶ μόνο ἐπειδὴ βρέθηκε στὸ χῶρο μιᾶς Οἰκοῦμ. Συνόδου. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία πατερικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν γνήσια συνοδικὴ Παράδοση ὁ φωτισμὸς (ἢ ἐπιστάση) τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν ἀποτελεῖ μόνιμη καὶ διαρκὴ κατάσταση γιὰ τοὺς φωτιζόμενους. Φωτίζει, ἐκείνους πὺν ὁ Παράκλητος θέλει μόνο σὲ περιπτώσεις μεγάλης ἀνάγκης, ἔχουσας σχέση μὲ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν καθαρότητα τῆς Πίστεως. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ στὶς Οἰκοῦμ. Συνόδους, τεκμήριο τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θεωρεῖται ἀπὸ αὐτές, ἢ ἀβίαστη ὁμοφωνία πάντων τῶν μελῶν τους στὴ διατύπωση καὶ τὴν ψήφιση τῆς δογματικῆς τους ἀπόφασης.

μογῆς της. Οἱ Οἰκουμ. Σύνοδοι δὲν προτρέχουν οὔτε σὲ θέματα πίστεως, ἀλλ' οὔτε σὲ θέματα κανονικῆς τάξης (ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ εὐπραγίας), ἔπονται αὐτῶν. Ὅριζον ἐκεῖνο πὺν κατέχει καὶ «κρατεῖ» ἢ «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Τὰ «διαδικαστικά» θέματα τῶν Οἰκουμ. Συνόδων ρυθμίζονταν μὲ τὸ «κρατήσαν ἔθος». Τὰ προβλήματα δὲν ἦσαν πάντοτε τὰ ἴδια. Ἡ κάθε Οἰκουμ. Σύνοδος εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ ἰδιαίοντα προβλήματα καὶ εἰδικότερες συνθήκες. Ἡ οὐσία μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἄλλωστε ἐπὶ τῶν διαδικαστικῶν θεμάτων τὴν κύρια εὐθύνη τὴν εἶχε ἐκεῖνος πὺν προσκαλοῦσε τὴ Σύνοδο, δηλαδὴ ὁ αὐτοκράτορας.

Ὁ πάπας Βιγίλιος εἶχε θέσει θέμα διαδικασίας σχετικὰ μὲ τὴ συγκρότηση τῆς Ε΄ Οἰκουμ. Συνόδου, εἶχε δηλαδὴ ζητήσει τὴν ἴση (ἀναλογικὴ) ἐκπροσώπηση στὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Δύσης καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ αἴτημά του ὁμως αὐτὸ ἀπορρίφθηκε, ἐπειδὴ ἀπλὰ καὶ μόνο δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὴν ἰσχύουσα συνοδικὴ παράδοση.

Ἡ δὲ ἀποψη τοῦ συναδέλφου ὅτι ἡ Οἰκουμ. Σύνοδος ἐκπροσωπεῖ «καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν» Ἐκκλησία, δὲν ἔχει τὸ προηγούμενό της. Ἀνήκει στὰ «ἄπαξ λεγόμενα» στὸ χῶρο τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ πάπας βέβαια ἐπικαλεῖται «μυστικὴ» ἐξουσιοδότηση τοῦ Πέτρου πὺν τάχα τὸν ἄφησε διάδοχο καὶ ἐκπρόσωπό του. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία πιστεύει καὶ διδάσκει ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνει καὶ στὴν πέρα τοῦ τάφου ζωὴ καὶ μάλιστα ἀποτελεσματικά (Σχετ. δόγματα Περὶ Ἀφέσεων καὶ Καθαρηρίου Πυρός). Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὁμως καταδικάζει ὡς αἰρετικὲς τὶς παπικὲς αὐτὲς δοξασιές.

5. Γιὰ νὰ δικαιολογήσει ὁ συνάδελφος τὶς ἀπόψεις του ὅτι ἡ Οἰκουμ. Σύνοδος δὲν ὑπόκειται σὲ κανόνες, ὅσον ἀφορᾷ στὴ συγκρότησή της κ.λπ. ἐπικαλεῖται τὸ ρηθὲν ἀπὸ τὴν Ζ΄ Οἰκουμενικὴ, τὸ ὅποιο καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν ἀξιολογεῖ. Εἰδικότερα ἡ Β΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκ. Σύνοδος, καταδικάζοντας τὴν εἰκονομαχικὴ Σύνοδο τῆς Ἱερείας, ἡ ὁποία εἶχε αὐτοχαρακτηρισθεῖ ὡς ἡ Ζ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος, παρατηροῦσε: «Πῶς αὖ μεγάλη καὶ Οἰκουμενικὴ (δηλ. ἡ Σύνοδος τῆς Ἱερείας), ἦν οὔτε ἐδέξατο, οὔτε συνεφώνησαν οἱ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι, ἀλλ' ἀναθέματα ταύτην παρέπεμψαν; Οὐκ ἔσχε συνεργὸν τὸν τηνικαῦτα τῆς Ρωμαίων πάπαν, ἢ τοὺς περὶ αὐτὸν ἱερεῖς, οὔτε διὰ τοποτηρητῶν αὐτοῦ, οὔτε δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς, καθὼς νόμος ἐστὶ ταῖς συνόδοις, ἀλλ' οὔτε συμφωνοῦντας αὐτῇ τοὺς πατριάρχας τῆς ἑω, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ τῆς Ἁγίας Πόλεως, ἢ τοὺς σὺν αὐτοῖς μύστας καὶ ἀρχιερεῖς» (Mansi 13,208E-209A). Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐρμηνεύει καὶ ἀξιολογεῖ αὐτά: «Πρέπει ὁμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις προβλήθηκαν καὶ διατυπώθηκαν στὴν Ζ΄ Οἰκ.

Σύνοδο για την αξιολόγηση και κρίση της Συνόδου της Ίερείας και ότι δὲν καθορίστηκαν ἀπὸ αὐτὴν (δηλ. τὴν Ζ΄) γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ ὁποιασδήποτε Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ παρελθόντος ἢ τοῦ μέλλοντος» (σελ. 53). Μὲ ἄλλα λόγια ὁ συνάδελφος ἀποδίδει στὴν Ζ΄ Οἴκουμ. Σύνοδο πρόθεση διαβολῆς τῆς Συνόδου τῆς Ίερείας ἀντιδεοντολογικὴ καὶ ἀνειλικρινή. Κατηγοροῦσε τὴ Σύνοδο τῆς Ίερείας γιὰ παραβάση «νόμου» καὶ γιὰ ἄλλες παραλείψεις, οἱ ὁποῖες ὁμως δὲν ἴσχυαν γιὰ νὰ εἶναι μιὰ Σύνοδος Οἰκουμενική!

6. Ὡς παραπέμποντα σὲ παντελὴ ἄγνοια τῶν Πρακτικῶν τῶν Οἴκουμ. Συνόδων θεωροῦμε καὶ τὰ ἐξῆς: «Τέλος, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑποθέσει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ ἐπίσημη ἐκκαθάριση καὶ συγκέντρωση τῶν ἰ. κανόνων ἔγινε αἰσθητὴ ἤδη καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Δ΄ Οἴκουμ. Συνόδου. Πράγματι ἡ Σύνοδος αὐτὴ φαίνεται ὅτι ἐκπλήρωσε κάποιον διάχυτο αἴτημα τῶν Χριστιανῶν γιὰ τὴ δημιουργία κάποιας συλλογῆς. Γι' αὐτὸ διακήρυξε στὸν α΄ κανόνα της: «Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν». Καὶ συνεχίζει ὁ συνάδελφος: «Ἐκράτυνε» «ἔδωσε κράτος-ισχὺ γενικῶς σὲ κανόνες προγενεστέρων συνόδων, χωρὶς ὁμως νὰ ἔχει προβεῖ προηγουμένως στὴν ἀπαραίτητη ἐκκαθάριση ἢ διόρθωση τουλάχιστον μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς δώσει καὶ τὸ ἀπαραίτητο οἰκουμενικό-καθολικὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντία» (σελ. 56). Ἐπειτα ἀπὸ τὰ παραπάνω ὁ καθένας θὰ μπορούσε νὰ διερωτηθεῖ, γιατί ὁ συνάδελφος δὲν προτείνει τὸ ὄνομα τῆς Συνόδου τοῦ 691 (τῆς β΄ ἐν Τρούλλῳ), ἀπὸ Πενθέκτη (μὲ τὴν ἔνοια ὅτι συμπλήρωσε τὶς παραλείψεις, ὡς πρὸς τὴν μὴ ἔκδοση κανόνων, τῆς Ε΄ καὶ ΣΤ΄ Συνόδου) νὰ ἀντικατασταθεῖ λ.χ. μὲ τὸ Τεταρτοπενθέκτη, ἀφοῦ καὶ τῆς Τετάρτης τὶς παραλείψεις ἢ τὴν εὐχή «πλήρωσε» ἢ λεγόμενη «Πενθέκτη»;

Ἐπὶ αὐτῶν ὁμως σοβαρότερα προβλήματα στὰ παραπάνω:

α) Ὅταν ὁ συνάδελφος ὁμιλεῖ γιὰ «κάποιον διάχυτο αἴτημα τῶν Χριστιανῶν γιὰ τὴ δημιουργία κάποιας συλλογῆς» (ἐνν. ἱερῶν κανόνων) συλλαμβάνεται καὶ πάλι ὡς ἔχων παντελὴ ἄγνοια τῶν Πρακτικῶν τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ εἶχε «εἰς χεῖρας» τῆς συλλογῆς κανόνων, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαβε καὶ καταχώρισε στὰ Πρακτικά της ὁρισμένους κανόνες, προτάσσοντας μάλιστα καὶ τὸν αὐξοῦσα ἀριθμὸ πού αὐτοὶ εἶχαν στὴν ἐν λόγῳ συλλογῇ¹⁴. Ὅσοι μάλιστα προσπάθησαν νὰ προβοῦν σὲ μιὰ «ἀνασύσταση» τῆς

14. ACO II/1,3, 100-101. Ἄλλα καὶ ἡ Πενθέκτη, κατὰ τὸν Μητροπ. Παῦλο Μενεβίσογλου (Ἱστορικὴ εἰσαγωγή εἰς τοὺς Κανόνες τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας, Στοκχόλμη 1990, σελ. 73-78) ἐπι-

συλλογῆς ἐκείνης μὲ γνώμονα τοὺς αὐξοντες ἀριθμοὺς τῶν κανόνων πὺν παρέθεσε στὰ Πρακτικά τῆς ἡ Σύνδοδος, ἀποδέχονται ὅτι στὴ Συλλογῆ ἐκείνη δὲν περιλαμβάνονταν οἱ κανόνες τῆς Β΄ Οἰκουμ. Συνόδου. Δὲν περιλαμβάνονταν ὁμῶς καὶ κανόνες Πατέρων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ κανόνες τῶν Πατέρων ἡ συναποτελοῦσαν ἄλλη συλλογῆ, μάλλον ἀπίθανο, ἀφοῦ ἡ σύνδοδος ὁμιλεῖ μόνο γιὰ κανόνες Συνόδων, ἡ «ἐκανονίσθησαν» μετὰ τὴν Δ΄ Οἰκουμ. Σύνοδο.

β) Πῶς ἐννοεῖ ἄραγε ὁ συνάδελφος τὴν «ἐκκαθάριση» τῶν ἡ. κανόνων τῶν προηγουμένων Συνόδων; Ἡ «ἐκκαθάριση» δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν κατάργηση ὁρισμένων ἐκ τῶν ἡ. κανόνων;

γ) Ὁ συνάδελφος ἀπορρίπτει τὴν ἀποψή μου ὅτι ἡ «Πενθέκτη» δὲν ἔκαμε διάκριση ὡς πρὸς τὴν αὐθεντία καὶ τὸ κύρος τῶν ἡ. κανόνων τοὺς ὁποίους ἐπικύρωσε. Ἄδικα ὁμῶς, ἐπειδὴ καὶ ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ κανόνων Συνόδων, χωρὶς νὰ διακρίνει τοὺς κανόνες τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, ἀπὸ ἐκείνους τῶν τοπικῶν. Στὴν ἴδια συνάφεια ὁ συνάδελφος μου θέτει τὸ «ἀδυσώπητο» ἐρώτημα (σελ. 58): «Πῶς καὶ μὲ ποιὸ δικαίωμα ἡ μὲ ποιὰ αὐθεντία ἡ Πενθέκτη ἐξίσωσε ὡς πρὸς τὸ κύρος τοὺς κανόνες τῶν τοπικῶν συνόδων... μὲ αὐτοὺς τῶν Οἰκουμενικῶν ἂν δεχθοῦμε ὅτι ἡ ἴδια δὲν ἦταν οἰκουμενικὴ» (ὅπως θέλω ἐγώ); Στὸ «ἀδυσώπητο» αὐτὸ ἐρώτημα ἀπαντῶ:

I. Τὸ ἂν ἡ «Πενθέκτη» εἶναι ἡ δὲν εἶναι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν εἶναι θέμα τοῦ τί θέλω ἐγώ ἡ ὁ συνάδελφος ἡ ἀκόμη καὶ τί ἤθελε ἡ ἴδια. Αὐτὸ συναρτᾶται μὲ τὸν ἂν ἡ ὄχι τὴν ἀποδέχθηκε ὡς Οἰκουμενικὴ ἡ κοινὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

II. Ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ καὶ ἐπανειλημμένα δηλώνω στὸ βιβλίο μου ὅτι ἡ Σύνοδος εἶχε τὴν αὐτοσυνειδησία ὅτι ἦταν Οἰκουμενικὴ καὶ μάλιστα διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ΣΤ΄ Οἰκ. Σύνοδο.

III. Ἡ «Πενθέκτη» ὅσον ἀφορᾶ στοὺς κανόνες τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, τῶν Τοπικῶν καὶ τῶν Πατέρων πὺν κύρωσε εἶχε ὑπόψη τὴν ἐν χρήσει τότε Συλλογῆ Κανόνων τῆς Ἑκκλ. Κωνσταντινουπόλεως (Βλεπ. σημ. 14). Ὅτι δὲ δὲν ἔκαμε διάκριση μετὰ τῶν κανόνων, ὡς πρὸς τὴν Ἀρχὴ πὺν τοὺς ἐξέδωσε, προκύπτει καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τοὺς συνοδικοὺς κανόνες τοὺς ὁποίους «ἐπεσφράγισεν»: «ὥστε μένειν ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς» τοὺς παραθέτει κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ θέσπισης καὶ ὄχι ἀνάλογα μὲ τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντία τῆς

κύρωσε τοὺς κανόνες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν περιληφθεῖ στὴ συλλογῆ: «Σύνταγμα εἰς δεκατέσσερας τίτλους».

ἐκδόσης Συνόδου. Εἰδικότερα, ἡ σειρά ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἀποστολικοί, Νικαίας, Ἀγκύρας, Νεοκαισαρείας, Γάγγρας, Ἀντιοχείας, Λαοδικείας, Κωνσταντινουπόλεως (Β΄ Οἴκουμ.), Ἐφέσου (Γ΄ Οἴκουμ.), Χαλκηδόνος (Δ΄ Οἴκουμ.), Σαρδικῆς (343), Καρθαγένης (419), τῆς ἐπὶ Νεκταρίου (394). Ἀκολουθοῦν οἱ κανόνες τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ κλείνει ἡ σειρά μὲ τὸν κανόνα τοῦ Κυπριανοῦ. (Ἡ χρονολογικὴ σειρά δὲν ἰσχύει γιὰ τοὺς κανόνες τῆς Σαρδικῆς, τῆς Καρθαγένης, τῆς ἐπὶ Νεκταρίου καὶ τῆς ἐπὶ Κυπριανοῦ). Αὐτό, ὅπως γνωρίσαμε, ἔκαμε καὶ ἡ Δ΄ Οἴκουμ. Σύνοδος. Θὰ κάνει ὁμως καὶ ἡ Ζ΄, ἡ ὁποία στὸν α΄ κανόνα της διαλαμβάνει: «ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ Οἰκουμηνικῶν Συνόδων καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες ὤρισαν τὰ συμφέροντα». Ἐφόσον, λοιπὸν τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἓνα καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο Ἅγιο Πνεῦμα καταναγίσθησαν πάντες οἱ Πατέρες, συνοδικοὶ καὶ μὴ, οἱ ὁποῖοι «ὤρισαν τὰ συμφέροντα», μὲ ποιό δικαίωμα ἐμεῖς θὰ διαφοροποιήσουμε τοὺς ἱεροὺς κανόνες ὡς πρὸς τὸ κύρος καὶ τὴν ἀuthεντία τῆς «ἐκδόσης Ἀρχῆς»; Ἐπαναλαμβάνουμε καὶ πάλι. Τὸ κύρος καὶ τὴν ἀuthεντία τους οἱ ἰ. κανόνες λαμβάνουν ἀπὸ τὸ κύρος καὶ τὴν ἀuthεντία τῆς «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τοὺς ἀποδέχθηκε. Ἡ μὴ ἀποδοχὴ τους τοὺς καθιστᾷ «κενὸ γράμμα».

7. Ἀναφερόμενος ὁ συνάδελφος στὸν α΄ κανόνα τῆς Δ΄ Οἴκουμ. Συνόδου καὶ εἰδικότερα στὸ ρῆμα «κρατεῖν» τὸ ὁποῖο ἡ Σύνοδος χρησιμοποιεῖ, «ἀποφαίνεται». «Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, λοιπὸν, περιορίζεται νὰ διακηρύξει (ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος) ὅτι τοὺς «κρατύνει», τοὺς δίνει ἰσχύ καὶ δύναμη, ἀλλ' ὄχι ἀuthεντία καὶ κύρος, πράγμα τὸ ὁποῖον πράττουν ἡ Πενθέκτη καὶ ἡ Ζ΄ Οἴκουμ. Σύνοδος...» (σελ. 56). Ὁ συνάδελφος ἐδῶ κακῶς ἐκλαμβάνει τὸ ρῆμα «κρατεῖν» μὲ τὴ σημασία τοῦ «κρατύνειν». Ἐπομένως, καὶ κακῶς, συμπεραίνει ὅτι ἡ Δ΄ Οἴκουμ. Σύνοδος μὲ τὸ «κρατεῖν» τοῦ α΄ κανόνα της δίνει στοὺς συνοδικοὺς κανόνες «ἰσχύ, δύναμη, ἀλλὰ ὄχι ἀuthεντία καὶ κύρος». Τὸ ρῆμα ὁμως «κρατεῖν» (κρατέω-ῶ), σημαίνει στήν παράδοση, τηρῶ, φυλάττω ἐφαρμόζω κ.τ.ῶ. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ Παῦλος, ὅταν ἐντέλλεται: «ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν» (2 Θεσ. 2,15). Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια ἔννοια χρησιμοποίησε τὸ ρ. καὶ ἡ ἴδια ἡ «Πενθέκτη»: δύο φορὲς στὸν β΄ κανόνα της καὶ ἀπὸ μία στοὺς κανόνες στ΄, η΄, ιγ΄ καὶ λδ΄. Πράγματι δὲν κατανοεῖ ὁ συνάδελφος ὅτι μὲ ὅσα

παραπάνω λέγει αφαιρεί από τον Παύλο και τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα τὴν αὐθεντία και τὸ κύρος. Ποῦ πάει, τότε, ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς;

8. Σχολιάζοντας ὁ συνάδελφος τὴν ἄποψη μου: «Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς βεβαιότητάς του (τοῦ Ταρασίου περὶ τῶν εἰκόνων) ἦταν νὰ παρασύρει τόσο τὴν Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδο ὅσο και τὸν πάπα Ἀδριανὸ σὲ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις», παρατηρεῖ: «ἔδῳ θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε μὲ ἀπορία: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί εἶδους οἰκουμενικὴ ἦταν ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος και τί εἶδους ἀλάθητο εἶχε και αὐτὴ και ὁ Πάπας (κατὰ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς) ὅταν ἕνας ἄνθρωπος (ἔστω οἰκουμενικὸς Πατριάρχης) μπόρεσε νὰ παρασύρει και ὀλόκληρη Οἰκουμ. Σύνοδο και ἕνα Πάπα σὲ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις, τ.ἔ. σὲ λάθη;» (σελ. 58). Γιὰ τίς ἀπόψεις τοῦ Ταρασίου, γιὰ τὴ Σύνοδο ποὺ ἐξέδωσε τὸν πβ' (82ο) κανόνα (τῆς Πενθέκτης), σχετικὰ μὲ τὸ χρόνο σύγκλησής της και τοὺς πατέρες ποὺ πῆραν σ' αὐτὴ μέρος (και ὄχι περὶ εἰκόνων, ὅπως γράφει ὁ συνάδελφος), θὰ κάνουμε εἰδικὸ λόγο στὸ οἰκεῖο μέρος. Ἐδῶ ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι τὸ ἀλάθητο δὲν ἀφορᾷ πρόσωπα ἔστω και οἰκουμενικὸ πατριάρχῃ ἢ πάπα, ἀλλὰ τὰ περὶ πίστεως δόγματα τῶν Οἰκουμ. Συνόδων. Ἐὰν δὲ δεχθοῦμε τίς ἀπόψεις τοῦ συναδέλφου ὅτι δηλ. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πλανηθεῖ μία Οἰκουμ. Σύνοδος σὲ θέματα ἱστορικά, γεωγραφικά, γνησιότητας πατερικῶν «χρήσεων» κ.τ.ῶ., τότε θὰ ἀναγκασθοῦμε νὰ διαγράψουμε ὅλες τίς Συνόδους ἀπὸ Οἰκουμενικές. Γιὰ τὴν ἄποψη ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐκπροσωπεῖ τὴν Καθόλου Ἐκκλησία, δηλ. τὴν στρατευομένη και τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσα ἔχουμε πεῖ τὰ πρόποντα.

Ἐπιπρόσθετα, ἂν συνέβαινε αὐτὸ ποὺ θέλει και ὑποστηρίζει ὁ συνάδελφος θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσῃ στὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

α) Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ὄρους τῶν ΣΤ' και Ζ' Οἰκουμ. Συνόδων εἶναι ἀλάθητος, σὲ σχέση μὲ τὸ ἔργο τῆς Πέμπτης; Κατὰ τὸν Ὅρο τῆς Ἑκτης Συνόδου ἡ Πέμπτη ἀναθεμάτισε τὰ Τρία Κεφάλαια και τὰ πρόσωπα τῶν Ὁριγένῃ, Διδύμου και Εὐαγρίου. Κατὰ τὸν Ὅρο ὅμως τῆς Ἐβδόμης ἡ Πέμπτη ἀναθεμάτισε μόνο τίς κακοδοξίες τοῦ Ὁριγένῃ, τοῦ Διδύμου και τοῦ Εὐαγρίου.

β) Ὅταν μία ἢ περισσότερες Οἰκ. Σύνοδοι ἀποδέχονται τὰ «Ἀρεοπαγίτικὰ ἔργα» ὡς γνήσια, πρέπει ἀπαραίτητα και ἡμεῖς νὰ δεχθοῦμε ὡς συγγραφέα τοὺς τὸν Διονύσιο Ἀρεοπαγίτη, ἐπειδὴ διαφορετικὰ ἀναιροῦμε τὸ ἀλάθητο τῶν Συνόδων;

γ) Θὰ πρέπει νὰ ἀποδεχθοῦμε ὡς γνήσια τὰ φερόμενα ὡς ἔργα τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου, τὰ ἀπὸ τοὺς εἰκονομάχους ἀποδιδόμενα στὸν Κύπριο Πατέρα, ἢ νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴ, ἡ ὁποία ἀρνεῖται τὴ γνησιότητά τους;

δ) Θα πρέπει να αποδεχθούμε ως γνήσια τὰ πατερικά ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα Οἰκουμενικὴ ἢ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι δανείστηκαν «χρήσεις» καὶ τὰ ὁποῖα οἱ εἰδικοί ἐρευνητὲς τὰ ἀποδέχονται ὡς «νόθα», μὲ τὸ φόβο μήπως καὶ προσβά-
λουμε τὸ «ἀλάθητο» τῶν Οἰκ. Συνόδων; (Βεβαιότατα, ὄχι, ἀφοῦ τὸ ἀλάθητο
τῶν Οἰκ. Συνόδων ἀναφέρεται μόνο στὶς δογματικὲς ἀποφάνσεις αὐτῶν).

Ἐπομένως, καὶ ἡ κατάργησις κανόνων προγενέστερων Συνόδων, ὅπως
ἔχουμε ἤδη ἐπισημάνει, ἀπὸ μεταγενέστερη δὲν θίγει, δὲν προσβάλλει τὸ ἀλά-
θητο ἐκείνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ συχνὴ ὁμιλία τῶν Συνόδων γιὰ ἀνανέωση κανόνων
προγενέστερων Συνόδων παραπέμπει ἐνδεχομένως σὲ μὴ ἀποδοχὴ τους ἐκ μέ-
ρους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς κοινῆς συνειδήσεως, τοῦ πληρώματος
αὐτῆς. Τοῦτο πιθανὸν ἰσχύει γιὰ τὶς περιπτώσεις πὺν ἔχουμε ἀντολεξεί ἀνανέ-
ωση προγενέστερων κανόνων ἀπὸ τὴν «Πενθέκτη». Εἰδικότερα, ὁ κε' κανόνας
τῆς Πενθέκτης ἀνανέωσε αὐτολεξεί τὸν ιη' τῆς Τετάρτης; ὁ λδ', τὸν ιη' τῆς Τε-
τάρτης; ὁ λη' τὸ τέλος τοῦ ιζ' τῆς Τετάρτης; καὶ ὁ ἕβ' (92ος), τὸν κζ' τῆς Δ'
Οἰκ. Συνόδου.

Ἐὰν ἀκόμη, ἐκλάβουμε τὴν ἄποψη τοῦ συναδέλφου, ὅτι τὸ ἀλάθητο τῶν
Συνόδων περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἰ. κανόνες, ὅποτε καὶ κάθε τροποποίησις ἢ
«κατάργησις» κανόνα Οἰκ. Συνόδου ἀπὸ μεταγενέστερη ἢ ἀκύρωσις στὴν πρά-
ξι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις, δὲν ἐπιτρέπεται, τότε πῶς θὰ πρέπει νὰ
ἐκληφθῶν οἱ παρακάτω τρεῖς «κατ' ἐπιλογὴν», περιπτώσεις:

α) Ὑπάρχουν συνοδικοὶ ἰ. κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἀπαγορεύουν τὶς γονυκλισίες
(τὶς Κυριακὲς ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἕως τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς)
καὶ καθόλη τὴ διάρκεια τοῦ Πεντηκοσταρίου¹⁵. Ἡ ἀπαγόρευσις ὁμως αὐτὴ δὲν
τηρεῖται. Ὁ λόγος τῆς ἀπαγόρευσεως ἦταν ὁ ἀναστάσιμος χαρακτήρας καὶ ὁ
ἐσχατολογικὸς συμβολισμὸς τῆς Ἐβδόμης Ἡμέρας, τῆς Κυριακῆς. Οἱ ἀκολου-

15. Ὁ κ' κανόνας τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου ἀπαγορεύει τὴ γονυκλισία κατὰ τὶς Κυριακὲς
καὶ καθόλη τὴν περίοδο τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ὁ ἕ' (90ός) ὁμως τῆς «Πενθέκτης» ἀπαγορεύει
τὴ γονυκλισία μόνο τὶς Κυριακὲς. Τί ἰσχύει ἐν προκειμένῳ; ὁ κανόνας τῆς Πενθέκτης, ὡς νεώ-
τερος; Τότε ὁμως δὲν κατάργησε τὸν κ' κανόνα τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀπαγόρευσις
τῆς γονυκλισίας καὶ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Πεντηκοσταρίου; Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ ιε' κα-
νόνας τοῦ Πέτρου Ἀλεξανδρείας διαλαμβάνει: «Τὴν δὲ Κυριακὴν, χαρμωσύνῃς ἡμέραν ἄγομεν,
διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ ἐν ἧ οὐδὲ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν». Ὁ δὲ Νικόλαος Κωνσταντι-
νουπόλεως (1086-1111) στὴν ἐρώτησις (Β'): «Εἰ χρὴ μὴ κλίνειν ἐν σαββάτῳ γόνυ, ὡσπερ οὐδὲ
ἐν Κυριακῇ, ἢ Πεντηκοστῇ», ἔδωσε τὴν ἐξῆς ἀπόκρισιν: «Ἀπὸ τοῦ κανόνος (ἐννοεῖ τὸν κ' τῆς
Α' Οἰκ. Συνόδου;) μὲν οὐ κεκώλυται· οἱ πολλοὶ δὲ διὰ τὸ μὴ ἐπακολουθεῖν ἐν σαββάτῳ νηστεία, οὐδὲ
γόνυ κλίνουσιν» (Ἄμ. Ἀλιβιζάτου, ὅπ. ἀνωτ., σελ. 645).

θίες όμως του Έσπερινού του Σαββάτου και του Όρθρου της Κυριακής, αλλά και, εν μέρει, της θείας Λειτουργίας απόλεσαν στην πορεία του χρόνου τον καθαρά αναστάσιμο χαρακτήρα και προσέλαβαν αυτόν της «μυστικής» ανάμνησης και εξεικόνισης της όλης επίγειας ζωής του Χριστού. Διαφορετικά λ.χ. πώς θα πρέπει να δικαιολογηθούν οι τρείς γονυκλισίες, τις οποίες η Έκκλησία μας τηρεί την Κυριακή της Πεντηκοστής;

β) 'Ο ξθ' κανόνας της «Πενθέκτης» απαγορεύει σε όλους τους λαϊκούς την είσοδό τους στο ιερό Θυσιαστήριο, με μοναδική εξαίρεση τόν Βασιλέα: «ήνικα αν βουλευθεί προσάξει δώρα τῷ πλάσαντι κατά τινα αρχαιοτάτην παράδοσιν»¹⁶. Αυτή η απαγορευτική παράδοση που επικύρωσε η Σύνοδος από ό,τι όλοι μας γνωρίζουμε δεν ισχύει πλέον. Και κάτι ακόμη πιο σημαντικό. Γνωρίζουμε ότι ο ιερέας, δεχόμενος στις άγκάλες του τα ἄρρενα βρέφη, κατά τόν «ἐκκλησιασμό» της μητέρας τους, τὰ εἰσάγει, μολονότι ἀβάπτιστα, στοῖς ἱεροῖς Θυσιαστήριο. Αυτή η πράξη συνιστᾷ ἀντικανονική ἐνέργεια; Αυτόβούλως ἐνεργεῖ ὁ κάθε ἱερέας ἢ συμμορφώνεται με εἰδική ἐντολή της Ἐκκλησίας ἢ ἔστω ἐφαρμόζει σχετική παράδοση; Μήπως ὅμως ἔχουμε μὴ ἀποδοχή τοῦ ξθ' κανόνα ἀπὸ τὴν «κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην» Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἂν ναί, αὐτὸ δὲν σημαίνει κατάργηση;

γ) 'Ο ξδ' κανόνας της «Πενθέκτης» απαγορεύει στοὺς λαϊκοὺς «δημοσίᾳ λόγον κινεῖν ἢ διδάσκειν». Ὁ συνάδελφος πιστεύω ὅτι δὲν θὰ εἶχε περιορίσει τὸ «διδασκτικὸ» του καθῆκον μόνο στὶς αἵθουσες τῆς Σχολῆς μας. Θὰ ἔχει, ἴσως, ὁμιλήσει σὲ ἱερούς ναοὺς, ἀλλὰ καὶ σὲ συνάξεις καὶ συνέδρια. Θεωρεῖ ἄραγε τὸν ἑαυτό του παραβάτη τοῦ παραπάνω ἰ. κανόνα; Ἡ μήπως θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι καὶ ὁ παρὼν κανόνας (ὅπως καὶ οἱ παραπάνω) ἔχει περιέλθει σὲ ἀχρηστία; Ἡ ἀχρηστία δὲν σημαίνει στὴν πράξη κατάργηση;

Ὁ συνάδελφος, βέβαια ἔχει εὐκολὴ τὴν ἀπάντηση. «Κατ' οἰκονομίαν» ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν μὴ ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν κανόνων. Ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι τὴν «οἰκονομίαν» δὲν θὰ πρέπει νὰ τὴν καταστήσουμε «κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ». Ἐξάλλου, μὲ ποῖο κριτήριον θὰ ἀποφανθοῦμε ὅτι ἡ μὴ τήρηση ὀρισμένων κανόνων (ὄχι ἀπὸ μεμονωμένα πρόσωπα ἢ ὁμάδες ἀνθρώπων) ἀπὸ τοπικὲς Ἐκκλησίες, ἐὰν ὄχι ἀπὸ τὴν «κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην» Ἐκκλησία, γίνεται «κατ' οἰκονομίαν», καὶ ὄχι ὅτι ἡ θέσπιση αὐτῶν ἔγινε «κατ' οἰκονομίαν», δηλαδή γιὰ εἰδικότερους λόγους ποὺ εἶχε ὑπόψη τῆς ἢ «ἐκδοῦσα Ἀρχή»;

16. Ὁ μδ' κανόνας τῆς Λαοδικείας ἀπαγορεύει τὴν εἴσοδο στοῖς ἱεροῖς Θυσιαστήριο μόνο στὶς γυναῖκες.

Εἶναι πράγματι κατανοητὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ συναδέλφου νὰ δεχθεῖ «κατάργηση» ἰ. κανόνα. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι δέσμιος τῆς ἀποψῆς του περὶ «αἰώνιου κύρους» καὶ «ἀλαθίτου» τῶν ἰ. κανόνων. Ἡ ἀποψὴ του ὁμως αὐτὴ, κατὰ τούς «ἐπαῖοντες» (χωρὶς νὰ συμπεριλαμβάνω σ' αὐτούς τὸν ἑαυτό μου) εἶναι ἐσφαλμένη.

8. Θὰ κλείσουμε αὐτὴ τὴν ἐνότητα μὲ τὴν τελευταία καὶ συμπερασματικὴ πρόταση τοῦ συναδέλφου (ἀπὸ τὴ σελ. 69 τοῦ δημοσιεύματός του): «Καὶ αὐτὴ ἡ ἀντικειμενικὴ ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἐνισχύει τὴν ἀποψη ὅτι ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος τοῦ 691 ἀνήκει στὶς Οἰκουμενικὰς Συνόδους». Ὁ συνάδελφος σ' ὅλη τὴν «ἐργασία-μελέτη του (;)» μὲ πετροβολεῖ, ἐπειδὴ, παρερμηνεύοντας δῆθεν μαρτυρίες, αὐθαιρετώντας ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῶν γεγονότων, κ.λπ.-κ.λπ., ἀρνοῦμαι τὴν οἰκουμενικότητα τῆς «Πενθέκτης» ἢ τῆς «ἐν Τρούλλῳ Συνόδου τοῦ 691» καὶ ἔτσι ἀνατρέπω ἐκ βάθρων τὸ Κανονικὸ μας Δίκαιο, μὲ συνέπεια νὰ ἐξοργίζω τὰ μάλα τὸν ὑπερασπιστὴ του. Καὶ καταλήγοντας ὁ ἴδιος ὑπογραμμίζει, ὅτι ἡ ἰδικὴ του «ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων, (κατὰ τὴ γνώμη του) ἐνισχύει τὴν ἀποψη...». Εἶναι «ἀποψη», δηλαδή, ὅτι ἡ «Πενθέκτη» εἶναι Οἰκουμ. Σύνοδος; Καλά, αὐτὴ ἡ «ἀποψη» του δὲν ἀνατρέπει ὅλα ὅσα πρωτύτερα μὲ ἐπιμονὴ καὶ σθένος ὑπερασπιζόταν, ὡς τὴν ἀλήθεια, τὴν μὴ ἐπιδεχόμενη ἀμφισβήτηση; Καλά, ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος, πράγματι, δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι μὲ ὅσα «κατὰ κόρον» λέγει καὶ ἐπαναλαμβάνει δὲν ἀναιρεῖ ἐμένα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτό του;

Γ'. Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς «Πενθέκτης» Συνόδου.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' (685-696 καὶ 705-711), ἔχοντας ὅπωςδήποτε καὶ τὴν συναίνεση τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παύλου, μάλλον δὲ καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, συγκάλεσε Οἰκουμενικὴ Σύνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη, μὲ ἀντικείμενο τὴν ἔκδοση ἱερῶν κανόνων. Ἀπὸ τὸν Προσφωνητικὸ λόγον τῆς Συνόδου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα μαθαίνουμε ὅτι ὁ εἰδικότερος σκοπὸς σύγκλησης τῆς Συνόδου ἦταν ἡ θέσπιση ἱερῶν κανόνων: «δι' ὧν ἀποστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χείρονος καὶ ταπεινοτέρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον μεταθῶνται βίον». «Οἱ λαοί», «τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα... ὑπὸ πολλῶν ἐξ ἀταξίας παθῶν διασπώμενον καὶ ὑποσυρόμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τῆς θείας μάνδρας ἀπορραγέν, καὶ διατμηθέν, καὶ τῇ ἀγνοίᾳ καὶ λήθῃ τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων ἀπολισθῆσαν... τὴν τοῦ Πνεύματος ὕβρισε χάριν». Ἐξαιτίας

αὐτῆς τῆς «ἀταξίας» καὶ τῶν συναφῶν διαπιστώσεων ὁ αὐτοκράτορας συγκάλεσε τὴ Σύνοδο: «βουλευθεὶς, μιμήσει τοῦ τὸ πλανώμενον πρόβατον ἐπὶ τὸ ὄρος ἐπιζητοῦντος Χριστοῦ, καὶ τῇ αὐτοῦ ἀποκαταστήσαι αὐλῇ καὶ πείσαι φυλάττειν τὰς ἐντολάς τε καὶ τὰ θεῖα προστάγματα». Ὁ Ἰουστινιανός, ἐπιπρόσθετα εἶχε ζητήσει ἀπὸ τῆς Συνόδου: «καὶ εἴ τι λείψανον ἑλληνικῆς ἢ ἰουδαϊκῆς σκαιοτήτος τῷ τῆς ἀληθείας ὠρίμῳ σίτῳ ἐγκαταμείμικται ἐκ ρίζης αὐτῆς ὡς ζιζάνιον ἀρθείη, καὶ καθαρὸν ἀποδειχθεὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας λῆιον». Ἀπὸ τὸν γ' κανόνα μαθαίνουμε ἀκόμη ὅτι ὁ «βασιλεύς» παρέστη καὶ προσεφώνησε τὴ Σύνοδο. Ζήτησε δὲ ἀπὸ αὐτὴ νὰ ἀποφασίσαι τὰ δέοντα: «ὥστε τοὺς ἐν κλήρῳ καταλεγομένους, καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας, καθαρὸς ἀποφῆναι καὶ λειτουργοὺς ἀμώμους, καὶ τῆς νοερᾶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ θύματος, καὶ ἀρχιερέως, θυσίας ἀξιίους, ἀνακαθᾶραι τε τὰ ἐξ ἀθέσμων γάμων τούτοις ἐπιτριβέντα μίση».

Ὁ Ἰουστινιανὸς αἰτία ὅλων τῶν παραπάνω παρατυπιῶν, ἀταξιῶν καὶ ἠθικῶν παραπτωμάτων θεωροῦσε τὴν μὴ θέσπιση ἰ. κανόνων ἀπὸ τὶς Ε' καὶ ΣΤ' Οἴκου. Συνόδου. Ἔχουμε σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ ἂν ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει τὴν ἴδια μὲ τὸν «βασιλέα» ἄποψη, νὰ θεωροῦσε δηλαδὴ ὡς αἰτία τῆς ὑφιστάμενης κακῆς κατάστασης τὴν μὴ ἔκδοση κανόνων ἀπὸ τὴν Ε' καὶ τὴν ΣΤ' Οἴκου. Σύνοδο. Ἡ ἄποψη αὐτή, ἂν χρεωθεῖ στὶς δύο αὐτὲς Συνόδους δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἓνα εἶδος μορφῆς σὲ βᾶρος τους. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν τείνουμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς Β' μάλλον τὴν εὐθύνη τὴν καταμέριζε στοὺς αὐτοκράτορες Ἰουστινιανὸ Α' καὶ Κωνσταντῖνο Δ', οἱ ὁποῖοι δὲν εἰσηγήθηκαν στὶς ἀντίστοιχες Συνόδους νὰ θεσπίσουν τοὺς ἀπαιτούμενους ἀπὸ τὰ πράγματα ἰ. κανόνες. Γιὰ τὸν Ἰουστινιανὸ Α', βέβαια, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ ἀσχοληθεῖ ἡ Ε' Οἴκου. Σύνοδος μὲ τὴν ἔκδοση κανόνων, ἀφοῦ ὁ ἴδιος διεκδικοῦσε τὸ δικαίωμα, καὶ οἱ τότε ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς τὸ εἶχαν ἀποδεχθεῖ, ἢ ἔστω ἀνεχθεῖ, νὰ καθορίζει δηλαδὴ τόσο τὰ δογματικὰ ζητήματα μὲ αὐτοκρατορικὰ Διατάγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁμως ζητοῦσε τὴν ὑπογραφή τους καὶ ἀπὸ τοὺς πέντε πατριάρχες, ὅσο καὶ τὰ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας καὶ νομοκανονικοῦ ἐνδιαφέροντος, μὲ τὴν ἔκδοση τῶν γνωστῶν «Νεαρῶν». Ἡ εἰδικὴ μέριμνα γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν κανονικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἴδια πού ἐπέδειξε ὁ Ἰουστινιανὸς Β' ἔμμεσα θὰ τὸν ἀναδείκνυε εὐσεβέστερο καὶ ὡς ἔχοντα ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση ὑγιέστερη ἀπὸ ὅ,τι ὁ συνώνυμός του αὐτοκράτορας.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴν σύγκληση τῆς Συνόδου, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει, δὲν προκύπτει οὔτε ἀπὸ ἄμεσες οὔτε καὶ ἀπὸ ἔμμεσες πηγὲς ὅτι εἶχε προσκληθεῖ ὁ πάπας Σέργιος (687-701). Οἱ ἐρευνητὲς πάντως συμφωνοῦν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς

δὲν προσκάλεσε τὸν πάπα καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν Σύνοδο. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν συμμετεῖχαν σ' αὐτὴν ἐξουσιοδοτημένοι ἐκπρόσωποι τοῦ πάπα καὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Πρόβλημα ὑπάρχει γιὰ πολλοὺς ἐρευνητὲς καὶ γιὰ τὸ ἂν εἶχαν προσκληθεῖ καὶ τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων. Πάντως τὸ πρακτικὸ τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς Συνόδου ὑπογράφουν ὅλοι οἱ πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς.

Στὸ παρελθὸν οἱ ἐρευνητὲς δέχονταν ὅτι οἱ παραπάνω πατριάρχες ὑπόγραφαν «ἐκ τῶν ὑστέρων», ἂν καὶ τοῦτο φαντάζει ἐξαιρετικὰ δύσκολο γιὰ τὴν τότε χρονικὴ περίοδο, ἐξαιτίας τῆς ἐπικράτησης τῶν Ἀράβων. Ἡ ἐπικρατούσα τότε κατάσταση καθιστοῦσε σχεδὸν ἀδύνατη τὴν ἐπικοινωνία τῆς Κωνσταντινούπολης μὲ τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς καὶ μάλιστα ἐγγράφως. Ἐπειτα ὁμως ἀπὸ τὶς σχετικὲς ἐρευνες τοῦ Η. Ohme, καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν λζ' κανόνα τῆς Συνόδου ὡς πιὸ βέβαιη πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἡ ἄποψη ὅτι οἱ πατριάρχες Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων εἶχαν ἐκλεγεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ προσπαθοῦσαν νὰ κάνουν ὅ,τι τὸ δυνατόν γιὰ τὶς ἐμπεριστατες Ἐκκλησίαι τους. Ἀντίθετα, ὁ Ἀντιοχείας παρέστη στὴ Σύνοδο συνοδευόμενος ἀπὸ 22 ἐπισκόπους του¹⁷.

Στοὺς καταλόγους μὲ τὶς ὑπογραφὲς τῶν μελῶν τῆς Συνόδου πρῶτος ὑπογράφει ὁ αὐτοκράτορας: «Φλαβιανὸς Ἰουστινιανὸς πιστὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ βασιλεὺς Ρωμαίων, στοιχήσας ἅπασιν τοῖς ὀρισθεῖσι καὶ ἐμμένων ὑπέγραψα». Ἡ περίπτωση ὑπογραφῆς ἀποφάνσεως Συνόδου Οἰκουμενικῆς καὶ μάλιστα μὲ αὐτὴ τὴ φρασεολογία (ὡσὰν νὰ ἦταν ὁ πρῶτος τῆ τάξει μεταξὺ τῶν ἱεραρχῶν) εἶναι μοναδικὴ καὶ δὲν ἔχει ἀξιολογηθεῖ δεόντως ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς (βλέπ. ἄνωτ. σημ. 4). Ἀκολουθεῖ κενὸς χῶρος μὲ τὴν ἔνδειξη: «Ἀγιωτάτω Πάπα Ρώμης»· καὶ ἔπονται οἱ ὑπογραφὲς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παύλου, τοῦ Ἀλεξανδρείας Πέτρου, τοῦ Ἀντιοχείας Γεωργίου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀναστασίου. Στὴ συνέχεια ὑπογράφει ὁ Ἰωάννης Ἰουστινιανουπόλεως (ὁ Κύπρου). Ἀκολουθοῦν κενὸς χῶρος μὲ τὴν ἔνδειξη «ὁ Θεσσαλονίκης», ἡ ὑπο-

17. Τὴν ἄποψη αὐτὴ υἱοθετεῖ καὶ ὁ σεβασιώτατος Παῦλος Μενεβίσογλου (*Εἰσαγωγή*, σελ. 287, σημ. 4). Ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας φαίνεται ὅτι εἶχε ἀναζητήσει καταφύγιο σὲ πόλη ποὺ ἦταν ἀκόμη βυζαντινὴ κτήση καὶ ἠγήθηκε ὁμάδα 22 ἐπισκόπων τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας ποὺ πήραν μέρος στὴ Σύνοδο. Οἱ 183 ἐπίσκοποι - μέλη τῆς Συνόδου ἀνήκαν στὸ πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνας ἦταν τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης). Δύο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. Ἐνας ἀπὸ τὴν αὐτοκ. Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Καὶ δέκα ἀπὸ τὸ Ἀνατ. Ἰλλυρικὸ (Βασ. Γιαννοπούλου, *Οἰκουμ. Σύνοδοι...*, σελ. 200).

γραφή του Κυριακού Καισαρείας της Καππαδοκίας, κενός χώρος με την ένδειξη «ὁ Σαρδηνίας», ἡ ὑπογραφή Στεφάνου Ἐφέσου, οἱ ένδειξεις: «ὁ Ραβέννης», «ὁ Ἡρακλείας τῆς Θράκης» καὶ «ὁ Κορίνθιος». Στὴ συνέχεια ὑπογράφουν, κατὰ τὴν τάξη τῶν θρόνων, οἱ λοιποὶ μητροπολίτες καὶ οἱ ἐπίσκοποι. Ὅσον ἀφορᾷ στὸν συγκεκριμένο ἀριθμὸ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου δὲν ὑπάρχει συμφωνία στὶς πηγές. Κατὰ τὸν Η. Ohme οἱ ὑπογράψαντες μαζί με τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὰ «κενά» ἀνέρχονται σὲ 221. Ὑπάρχουν καὶ πηγές, σύμφωνα με τὶς ὁποῖες οἱ ὑπογράψαντες ἦσαν 165 ἢ 164 ἢ 170 ἢ 227 ἢ καὶ 240 (βλέπ. Η. Ohme, *Quinisextum*, σελ. 321-331). Τὸ Πρακτικὸ τῆς Συνόδου ὑπογράφουν καὶ 10 ἐπίσκοποι ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς Ἐκκλησιαστικὲς ἐπαρχίες τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ, τὸ ὁποῖο τότε ἀνῆκε ἐκκλησιαστικῶς στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης. Οἱ ἀντίστοιχες Ἐπαρχίες - Μητροπόλεις βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπιρροή τοῦ αὐτοκράτορα. Οἱ «πρόεδροί» τους ἦσαν ἀπὸ τὰ πράγματα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐφαρμόζουν τὸ δίκαιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τοὺς κανόνες ποὺ ἀποδεχόταν ἡ Κωνσταντινούπολη). Ἡ ἐνότητα τοῦ κράτους καὶ ἡ ὁμοιομορφία στὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἰ. κανόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἰσχύ νόμων τοῦ κράτους ἀπαιτοῦσαν τὴν ἀποδοχὴ τῶν κανόνων τῆς Πενθέκτης καὶ ἀπὸ τοὺς μητροπολίτες, τοὺς αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκόπους, καὶ τοὺς ἐπισκόπους τοῦ εὐρύτερου ἑλλαδικοῦ χώρου. Ἐκπρόσωποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν εἶχαν πάρει μέρος καὶ στὴν Ε΄ Οἰκουμ. Σύνοδο, μολοντί ὁ τότε πάπας Βιγίλιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Ἱταλοὶ ἐπίσκοποι εἶχαν ἀρνηθεῖ νὰ μετάσχουν τῆς Συνόδου. Δὲν ἐπιτρέπεται, ἐπομένως, οἱ ἑλλαδίτες μητροπολίτες καὶ ἐπίσκοποι ποὺ πῆραν μέρος στὴν Πενθέκτη νὰ θεωροῦνται θεσμικοί, εἰδικὰ ἐξουσιοδοτημένοι γιὰ τὴ συμμετοχὴ σὲ Οἰκουμ. Σύνοδο, ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.

Ἡ Σύνοδος συνῆλθε ὡς Οἰκουμενική. Εἶχε τὴν αὐτοσυνειδησία Οἰκουμ. Συνόδου καὶ ἔλαβε ἀποφάσεις προκειμένου νὰ ἰσχύσουν σὲ ὅλη τὴν «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἐπὶ πλέον, θεωροῦσα τὸν ἑαυτὸ της ὡς μία ἰδιαίτερη καὶ αὐτοτελὴ Σύνοδο καὶ πάντως διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ΣΤ΄, τὴν συναθροισθεῖσα «ἐπὶ τοῦ ἐν θεῖα τῇ λήξει γενομένου (ἡμῶν) βασιλέως Κωνσταντίνου». Στὸν Προσφωνητικὸ τῆς λόγῳ, εἰδικότερα, ἐπαινοῦσε τὸν Ἰουστινιανό, ἐπειδὴ «τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ θεόλεκτον οἰκουμενικὴν ἀθροισθῆναι σύνοδον ὥρισε». Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπισκόπους ποὺ εἶχαν πάρει μέρος στὴν ΣΤ΄ Οἰκ. Σύνοδο τοὺς προσφωνοῦσε «Πατέρας»¹⁸, πράγμα ποὺ ποτὲ δὲν θὰ ἔκανε ἐὰν τὰ μέλη τῆς εἶχαν ὑπάρξει καὶ μέλη τῆς Ἑκτης Συνόδου.

18. Ἄμ. Ἀλιβιζάτου, *Οἱ ἱεροὶ Κανόνες*, σελ. 83.

Κάθε άλλη άποψη, επομένως, που θεωρεί την λεγόμενη «Πενθέκτη» Σύνοδο, ως συνέχεια της Έκτης και μη δεχόμενη την αυτοτέλειά της, μη δεχόμενη ότι υπήρξε μία νέα Οίκουμ. Σύνοδος, ή όποια και θα έπρεπε να αριθμηθεί ως Έβδομη Οίκουμ. Σύνοδος, συνιστά έμβλωματική λύση και βρίσκεται σε άσυμφωνία προς τη θέληση της ίδιας της Συνόδου.

Έν τούτοις εγείρονται όρισμένα ερωτήματα, τὰ όποια και άπαιτούν μία κάποια άπάντηση:

α) Πώς είναι δυνατόν ό Ίουστινιανός Β΄ να κάλεσε Οίκουμ. Σύνοδο και να μὴ εἶχε προσκαλέσει τὸν πάπα και τὴν περιὸν αὐτὸν Σύνοδο τῶν ἐπισκόπων τῆς «Ρωμαίων Ἐκκλησίας», ἀφοῦ μάλιστα σύμφωνα με τὰ κρατοῦντα τότε ἡ συμμετογὴ ὄλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν και ἰδιαίτερα τῶν πέντε πατριαρχῶν ἦταν «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ»; Και

β) Πώς και γιατί ἡ ἴδια ἡ Σύνοδος αὐτοχαρακτηρίστηκε Οἰκουμενική (γιὰ τὸν ἴδιο λόγο);

Στὸ πρῶτο ερώτημα οἱ πιὸ πιθανὲς ἀπαντήσεις εἶναι:

α) Δὲν προσκάλεσε ὁ Ίουστινιανός Β΄ τὸν πάπα, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἦταν ἰδιαίτερα ἐμπερίστατη, ἐξαιτίας τῆς τότε πολιτικῆς συγκυρίας, ἡ όποια και δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἀπουσία ἀπὸ τοὺς θρόνους τους τῶν Ἱταλῶν ἀρχιερέων.

β) Ὁ Ίουστινιανός Β΄ συναρτοῦσε τὸν χαρακτηρισμὸ μᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς ὄχι ἐκ τῆς ἐκπροσώπησης σ΄ αὐτὴ ὄλων τῶν «κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην» τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ συγκαλοῦντος. Ὁ βυζαντινὸς αὐτοκράτορας, ὅπως γνωρίζουμε, χαρακτηριζόταν «οἰκουμενικός». Ἡ ἴδια μάλιστα ἡ «Πενθέκτη» τὸν προσφώνησε «ὄφθαλμὸν τῆς οἰκουμένης»¹⁹. Ἐπομένως, και ἡ μεγάλη Σύνοδος που προσκάλεσε ὁ αὐτοκράτορας, ὁ ὄφθαλμὸς τῆς Οἰκουμένης, θὰ μπορούσε να ὀνομάζεται Οἰκουμενική.

γ) Ὁ Ίουστινιανός δὲν ἐκτίμησε δεόντως τὴ στάση τοῦ Ρώμης, γιατί φρονούσε ὅτι ὁ πάπας «ἐκῶν ἄκων» θὰ ἀποδεχόταν τὶς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου

19. Βλ. Προσφωνητικὸν λόγον τῆς Συνόδου, Ἄμ. Ἀλβιζάτου, *Οἱ ἱεροὶ Κανόνες*, σελ. 81. Στὴν Δ΄ Οἰκουμ. Σύνοδο ὁ Θεοδώρητος Κύρου ὀνόμασε τοὺς βασιλεῖς Μαρκιανὸ και Πουλχερία «δεσπότης τῆς Οἰκουμένης» (ACO II/1,2,69). Τὸν ἴδιο χαρακτηρισμὸ ἀπόδωσαν στὸν Μαρκιανὸ και οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσκοποι (ACO II/1,2, σελ. 113). Ἐπίσης ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ πάπα Πασκασίνοσ προσάγορευσε τὸν Μαρκιανὸ και τὴν Πουλχερία «δεσπότης τῆς Οἰκουμένης» (ACO II/1,3, σελ. 88). Βλέπ. και σελ. 129 και 135.

του, όπως είχε συμβεί και στην περίπτωση της Ε' Οίκουμ. Συνόδου και του τότε πάπα Βιγιλίου. Και

δ) Κάποιος θα μπορούσε να υποψιαστεί στη μη πρόσκληση του πάπα την πρόθεση του Ίουστινιανού Β', σε συνεννόηση με τον πατριάρχη του, να καταστήσει κυρίαρχο της Συνόδου τον Κωνσταντινουπόλεως, υποβιβάζοντας έτσι τον Ρώμη.

Όσον αφορά δὲ στο δεύτερο ἐρώτημα, ἐπισημαίνουμε:

α) Ἡ Σύνοδος, ὀνομάζει «ἐαυτήν» Οἰκουμενική, ἐπειδὴ ὡς οἰκουμενική συνεκλήθη.

β) Ἐνδεχομένως εἶχε τὴ διαβεβαίωση τοῦ αὐτοκράτορα, ὅτι ἡ Ρώμη θὰ ἀποδέχεται τις ἀποφάσεις της καὶ ἐπομένως καὶ τὴν οἰκουμενικότητά της.

γ) Εἶχε τὴν αἴσθηση ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης θὰ τὴν ἀποδέχεται ὡς οἰκουμενική, γι' αὐτὸ καὶ ἄφησε στὸν κατάλογο μὲ τις ὑπογραφές τῶν μελῶν της χῶρο γιὰ νὰ ὑπογράψουν ὁ πάπας Ρώμης καὶ οἱ μητροπολίτες Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδηνίας, ὁ Ραβέννης, ὁ Ἡρακλείας τῆς Θράκης καὶ ὁ Κορίνθου. Φαίνεται δηλαδὴ ὅτι ἡ Σύνοδος εἶχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἀναγνωριζόταν ὡς οἰκουμενική, ὅπως εἶχε συμβεῖ καὶ μὲ τις Β' καὶ Ε' Οἰκουμενικὲς Συνόδους, ἐπειδὴ θὰ ἐξέφραζε τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἄσχετα ἀπὸ τὸ ἐὰν ἴσχυε ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη ἀπὸ τις παραπάνω ἐκδοχές, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη προστεθοῦν καὶ ἄλλες, ἐκεῖνο πού δὲν πρέπει νὰ παραθεωρεῖται εἶναι ὅτι οὐδεμία ἀπὸ τις ἐλπιζόμενες ὑπογραφές τέθηκε οὔτε τότε οὔτε μεταγενέστερα. Ἐπομένως ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ προσδοκίαι τοῦ Ίουστινιανοῦ Β' καὶ τῆς ἴδιας τῆς Συνόδου δὲν πραγματοποιήθηκαν, διαψεύστηκαν. Ὁ Ίουστινιανὸς Β', μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ἀπέστειλε στὴ Ρώμη τὰ Πρακτικὰ της προκειμένου νὰ ὑπογράψει στὸ οἰκείο μέρος ὁ πάπας Σέργιος Α' (687-701). Ὁ πάπας, ὄχι μόνον δὲν ὑπόγραψε, ἀλλὰ ἐπέστρεψε τὸν σχετικὸ φάκελο συνοδεύοντάς τον μὲ τὴ δήλωση, ὅτι θὰ προτιμοῦσε νὰ πεθάνει παρὰ νὰ δεχθεῖ διδασκαλίες πεπλανημένες (Lier Pontificalis I 373,6). Ὁ Ίουστινιανὸς ἐπανελάβε τὴν προσπάθειά του, ἀποστέλλοντας τώρα τὸν πρωτοσπαθάριο Στέφανο, προκειμένου νὰ λάβει τὴν ὑπογραφή τοῦ πάπα. Ἡ ὅλη ὁμως πολιτικοστρατιωτικὴ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε τότε στὴ Ρώμη δὲν ἐπέτρεπε τὴ χρήση ἀπὸ τὸν Ζαχαρία βίαιων μέτρων, ὅπως εἶχε συμβεῖ στὸ παρελθόν. Ὁ πρωτοσπαθάριος Ζαχαρίας ἐπέστρεψε στὴ Βασιλεύουσα χωρὶς τὴν πολυπόθητη ὑπογραφή τοῦ Σεργίου.

Ὁ Ἰουστινιανός, μετὰ τὴν ἐπιστροφή στοὺς θρόνον του, ἐπανάλαβε καὶ πάλι τὴν προσπάθειά του. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἔστειλε τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου πρὸς τὸ νέο πάπα, τὸν Ἰωάννη (705-707), μὲ δύο μητροπολίτες, οἱ ὁποῖοι μετέφεραν στὸν πάπα συμβιβαστικὴ πρόταση τοῦ αὐτοκράτορα: Νὰ διαγράψει ἀπὸ τοὺς 102 κανόνες τῆς Συνόδου, ἐκείνους τοὺς κανόνες, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶχε ἀντιρρήσεις καὶ οἱ ἄλλοι κανόνες νὰ γίνουν ἀποδεκτοὶ ὡς κανόνες οἰκουμενικοῦ κύρους καὶ αὐθεντίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴ συμβιβαστικὴ πρόταση ἀπέρριψε ὁ πάπας. Νέα προσπάθεια ἀνέλαβε ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τὴ συνάντησή του μὲ τὸν πάπα Κωνσταντῖνο Α΄ (705-715), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τοῦ ἀποσπάσει τὴν ὑπογραφή.

Περισσότερα ἐπ' αὐτοῦ γράφουμε στὸ βιβλίο μας: Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ ἡ διδασκαλία τους, ὅπου καὶ οἱ σχετικὲς παραπομπές. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ συνάδελφος στὴν κριτικὴ πού μοῦ ἀσκεῖ ἀποσιωπᾶ τις ἐνέργειες αὐτῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τις σθεναρὲς ἀρνήσεις τῶν παπῶν Σεργίου, Ἰωάννη καὶ Κωνσταντίνου νὰ δεχθοῦν τὴν «Πενθέκτη» Σύνοδο ὡς Οἰκουμενική.

Ἡ ὀριστικὴ ἀνατροπὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἔθεσε τέραμα στὶς προσπάθειές του νὰ ἐπιβάλει τὴ Σύνοδο του ὡς Οἰκουμενική μὲ τὴν ἀποδοχὴ αὐτῆς καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

Ἡ τύχη τῆς Συνόδου, ὅμως, δὲν ὑπῆρξε ἄμοιρη προβλημάτων καὶ στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Νέας Ρώμης.

Τὸ 712 Σύνοδος στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν ὁποία συμμετεῖχε ὁ Γερμανός, τότε Κυζικίου καὶ ἀργότερα Κων/λεως, καθὼς καὶ ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, ἀποφάσισε, ἔπειτα ἀπὸ πολιτικὲς πιέσεις, τὴν ἀνάκληση-ἀκύρωση τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμ. Συνόδου. Φυσικὰ δὲ καὶ τῆς «Πενθέκτης» ἡ ὁποία τὴν εἶχε ἀποδεχθεῖ. Ἄλλη Σύνοδος ἔπειτα ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀκύρωσε τὴν προηγούμενη.

Ἡ Εἰκονομαχία ὅμως ἦταν ἐκείνη ἡ ὁποία σφράγισε τὴν τύχη τῆς «Πενθέκτης» Συνόδου, οἱ περιπέτειες τῆς ὁποίας εἶναι αἰσθητὲς καὶ στὶς ἡμέρες μας. Ὁ λόγος ἦταν ἕνας καὶ μοναδικός, ὁ πβ' κανόνας αὐτῆς. Ὁ πβ' κανόνας τῆς «Πενθέκτης» ἀπαγορεύει τὴν ἐξεικόνιση τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀμνοῦ καὶ ἀπατεῖ τὴν ἀνθρωπόμορφη ἐξεικόνιση αὐτοῦ, γιὰ νὰ ἐλέγχονται ἔτσι ὅσοι αἰρετικοὶ ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔγινε πραγματικὸς ἄνθρωπος²⁰.

20. Βλέπ. Βασ. Γιαννοπούλου, Ὁ πβ' κανόνας τῆς Πενθέκτης καὶ ἡ σημασία αὐτοῦ (ΕΕΘΣΠΑ, Τόμ. Α', σελ. 679-705).

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ εἰκονομάχοι δὲν θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ δεχθοῦν τὴν οἰκουμηνικότητα τῆς Συνόδου τοῦ 691/692 (τῆς β' ἐν Τρούλλῳ). Ἀλλὰ οὔτε καὶ ὡς κανόνες τῆς ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου, πολὺ περισσότερο, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ δεχθοῦν τοὺς 102 κανόνες αὐτῆς. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι καὶ οἱ ὀρθόδοξοι (οἱ εἰκονόφιλοι) δὲν ἰσχυρίσθησαν ποτὲ πρὸ τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου, ὅτι οἱ 102 κανόνες εἶναι ἔργο τῆς ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου.

Ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Ἰσαυρος φέρεται πὼς ἔγραψε πρὸς τὸν πάπα Γρηγόριο ἐπιστολή, στὴν ὁποία τὸν ἐρωτοῦσε «διά τί εἰς τὰς ἕξ συνόδους οὐδὲν ἐρρέθη περὶ τῶν εἰκόνων;». Ὁ Γρηγόριος στὴν ἀπαντητικὴ Ἐπιστολή του ἔγραψε: «Ἀληθῶς, βασιλεῦ, οὔτε περὶ ἄρτου καὶ ὕδατος οὐδὲν ἐρρέθη, φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν, πιεῖν ἢ μὴ πιεῖν ὅτι ταῦτα ἔχεις ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένα εἰς ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· οὕτω καὶ αἱ εἰκόνες παραδεδομέναι ἦσαν...» (Mansi 12, 979 D). Ἀλλὰ καὶ ὁ Γερμανὸς Κωνσταντινουπόλεως στὴν Ἐπιστολή του Πρὸς Θωμᾶν Κλαυδιουπόλεως ἀντικρούει καὶ ἀναιρεῖ τὸ ἐπιχείρημα τῶν εἰκονομάχων ὅτι οἱ εἰκόνες εἶναι ἀπαράδοτες καθόσον μάλιστα «οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῶν» εἶπαν οἱ ἕξι Οἰκουμενικῆς Σύνοδοι (Mansi 13, 126 D). Οἱ εἰκονόφιλοι ἀντέστρεφαν τὸ ἐπιχείρημα τῶν εἰκονομάχων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι: ἡ κατασκευὴ (ἢ ποίηση) τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἡ τιμητικὴ αὐτῶν προσκύνησις ἀποτελοῦσε πράξις καθολικῆ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίοδο τῶν Οἴκουμ. Συνόδων· καὶ ἀφοῦ αὐτὲς δὲν ἀποφάνθησαν ἐνάντια τῶν εἰκόνων, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὶς ἀποδέχονταν· μὲ τὴ σιωπὴ τους ἐπικύρωσαν τὴ χρῆσιν τους. Ἐὰν διαφωνοῦσαν, τότε θὰ τὶς καταδίκαζαν.

Ἡ εἰκονομαχικὴ Σύνοδος τῆς Ἱερείας (754) οὐδεμίαν ἄμεση ἀναφορὰ πρὸς τὴν Σύνοδο (τὴν Πενθέκτην) ἔκαμε ἢ στὸν πβ' κανόνα αὐτῆς. Ἐμμεση ὁμως ἀναφορὰ στὸν πβ' κανόνα, ἀποτελοῦν ὅσα εἶπε ἡ Σύνοδος τῆς Ἱερείας γιὰ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς τῆς μόνης «θεοπαράδοτης» εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ (Mansi 13 261 D - 264 C).

Φραστικὴ καὶ νοηματικὴ σχέση πρὸς τὸν πβ' κανόνα τῆς «Πενθέκτης» ἀποτελεῖ τὸ παρακάτω «ἀνάθεμα» τῆς Συνόδου τῆς Ἱερείας: «Εἴ τις τὸν θεῖον τοῦ Θεοῦ Λόγου χαρακτῆρα κατὰ τὴν σάρκωσιν δι' ὑλικῶν χρωμάτων ἐπιτηδεύει κατανοῆσαι, καὶ μὴ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας προσκυνῆ αὐτὸν ὁμμοσι νοεροῖς... ἀνάθεμα» (Mansi 13, 336 E).

Ὁ Ταράσιος, πρῶν ἀνώτατος κρατικὸς ὑπάλληλος καὶ ὄντας λαϊκός, ἀποδέχθηκε τὴ χειροτονία του σὲ Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἀπέσπασε τὴν ὑπόσχεσιν τῶν συμβασιλέων Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου σύγκλησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Στὴν «Ἐνθρονιστήρια Ἐπιστολή» ποὺ ἔστειλε πρὸς

τὸν πάπα καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς τῶν πατριαρχείων «Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς ἁγίας πόλεως», ὁμολογεῖ τὴν Πίστη του στὰ δόγματα τῶν ἕξι Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ πβ' κανόνα τῆς Ἐκτῆς (Mansi 13, 1123 E).

Ὁ πάπας Ἀδριανὸς στὴν ἀπαντητικὴ Ἐπιστολὴ του *Πρὸς Ταράσιον* ἔγραφε καὶ τὰ ἑξῆς, ἀναφερόμενος στὴν Πίστη τοῦ Ταρασίου περὶ τῶν εἰκόνων: «... καὶ περὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεπτῶν χαρακτήρων (= εἰκόνων) θαῦμα αἰνέσεως καὶ περιπτύξεως ἄξιον, περιέχον, ὅτι “τὰ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἁγίας ἕκτης συνόδου δέχομαι μετὰ πασῶν τῶν ἐνθέσμως καὶ θειωδῶς ἐκφωνηθέντων παρ’ αὐτῆς κανόνων, ἐν οἷς ἐμφέρεται «ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων... (ἀκολουθεῖ ὅλο τὸ κείμενο τοῦ πβ' κανόνα)». Οἱ ἐρευνητὲς ἐκλαμβάνουν τὰ ἀνωτέρω ὡς ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸ Ρώμης τοῦ πβ' κανόνα (τῆς Πενθέκτης) ὡς κανόνα τῆς Ἐκτῆς. Ἀπλὴ ὁμως σύγκριση πρὸς τὸ ἀντίστοιχο κείμενο τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ταρασίου πρὸς τοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἀδριανὸς παραθέτει τὸ κείμενο ὅπως αὐτὸ εἶχε στὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ταρασίου ποὺ τοῦ εἶχε ἀποστείλει καὶ στὴν ὁποία ἐξέθετε τὴν ὀρθόδοξη πίστη του καὶ περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Αὐτὴ τὴν ὁμολογία χαρακτήριζε ὁ Ἀδριανὸς «θαῦμα αἰνέσεως καὶ περιπτύξεως ἄξιον» (Mansi 12, 1079A. Πρὸβλ. Mansi 12, 1123 E - 1126A).

Ὁ Ταράσιος ἀπέδωσε τὸν πβ' κανόνα στὴν ΣΤ' Οἰκουμ. Σύνοδο καὶ ἐνώπιον τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ἀπαντώντας σὲ ἐρώτηση τοῦ ἡγουμένου Σάββα, σχετικὴ μὲ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος κανόνα, εἶπε: «Τινὲς ἄγνοιαν νοσοῦντες, εἰς τοὺς κανόνας τούτους σκανδαλίζονται, φάσκοντες· ἄραγε τῆς ἕκτης συνόδου εἰσὶν; γινωσκέτωσαν δὲ οἱ τοιοῦτοι, ὡς ὅτε ἡ ἁγία μεγάλη ἕκτη σύνοδος ἐπὶ Κωνσταντίνου συνεκροτήθη κατὰ τῶν μίαν λεγόντων ἐνέργειαν καὶ θέλησιν ἐπὶ Χριστοῦ... Μετὰ γοῦν τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη οἱ αὐτοὶ πατέρες συναθροισθέντες ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου τοὺς προοδηλωμένους κανόνας ἐκτεθείκασιν· καὶ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω περὶ αὐτῶν· οἱ γὰρ ὑπογράψαντες ἐπὶ Κωνσταντίνου οἱ αὐτοὶ καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τῷ παρόντι χάριτι ὑπέγραψαν, ὡς δῆλον καθίσταται ἐκ τῆς αὐτῶν ἰδιοχείρου ἀπαραλλάκτου ὁμοιότητος» (Mansi 13, 41 CD)²¹.

21. Κατὰ τὸν χρονογράφο Θεοφάνη: «Ἰστέον ὅτι μάτην ληρωδῶς φλυαροῦσι τινες λέγοντες, μετὰ τέσσαρα ἔτη γεγονέναι τοὺς παρ’ αὐτοὺς φημιζομένους τῆς Ἐκτῆς Συνόδου κεφαλαιώδεις τύπους. Ὡς γὰρ ἐν πᾶσι ψευδηγοροῦντες ἐλέγχονται ἀποδείκνυνται ἐν τούτοις μηδὲν ἀληθὲς λέγοντες». (PG 108,501). Τὴν ἀποψη τοῦ Θεοφάνους υἰοθέτησε καὶ ὁ Ἀριστηνός, σχολιάζοντας τὸν α' κανόνα τῆς «Πενθέκτης»: «διότι ὡς μίαν ἔδοξαν σύνοδον καὶ ἀμφοτέραι, διὰ

Ἐκ τῶν ῥηθέντων ἀπὸ τὸν Ταράσιο προκύπτει:

α) Ἐπὶ τῶν ἐνοστάσεων γιὰ τὴ γνησιότητα τῶν 102 κανόνων.

β) Ἡ Σύνοδος πού τοὺς ἐξέδωσε ἦταν ἡ Ἑκτη Οἰκουμενική, ἡ ὁποία συνήλθε γιὰ δεύτερη φορὰ τέσσαρα ἢ πέντε χρόνια μετὰ τὴν πρώτη.

γ) Γιὰ νὰ πειθοῦν ὅλοι οἱ συνοδικοὶ ὅτι τὰ παραπάνω εἶναι ἀληθινά, ἡ ἀνάγνωση τοῦ πβ' κανόνα ἐγένετο ἀπὸ τὸν πρωτότυπο «χάρτη» (ἀπὸ τὸ πρωτότυπο Πρακτικὸ τῆς Συνόδου καὶ ὄχι ἀπὸ ἀντίγραφο), ὁ ὁποῖος ἔφερε τὶς ιδιόχειρες ὑπογραφὰς τῶν μελῶν τῆς. Ἡ σύμπτωση (ταυτότητα) τῶν ὑπογραφῶν πιστοποιοῦσε ὅτι «οἱ αὐτοὶ Πατέρες» πῆραν μέρος καὶ στὴν πρώτη καὶ στὴν δεύτερη συνάθροισή τους καὶ ἐπομένως πρόκειται γιὰ μία καὶ τὴν αὐτὴ Σύνοδο, δηλαδὴ τὴν Ἑκτη Οἰκουμενική.

Ὁ Ταράσιος μίλησε γιὰ κάποιους «ἀγνοίαν νοσοῦντας», σχετικὰ μὲ τὴν πατρότητα τῶν 102 κανόνων (τῆς Πενθέκτης). Τὸ ἐρώτημα εἶναι, μήπως «ἀγνοίαν νοσοῦσε» καὶ ὁ ἴδιος; Γνωρίζουμε ὅτι ἡ β' ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος συνήλθε δέκα χρόνια μετὰ τὴν «α' ἐν Τρούλλῳ» (τὴν Ἑκτη Οἰκουμ.) καὶ ὅτι μόνο 55 ἐπίσκοποι ἐνδεχομένως πῆραν καὶ στὶς δύο Συνόδους μέρος. Ὁ ἔμπειρος καὶ ιδιαίτερα ἔξυπνος Ταράσιος φρονοῦμε ὅτι θὰ μπορούσε νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθεια περὶ τοῦ χρόνου σύγκλησης τῆς «Πενθέκτης» καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς. Γνωρίζουμε, βέβαια, τὴν περίπτωσι τῆς νοθείας τῶν Πρακτικῶν τῆς Ε' Οἰκουμ. Συνόδου ἀλλὰ καὶ τὶς ἐνέργειες τοῦ ἴδιου τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' γιὰ τὴν διασφάλισι τῆς γνησιότητος τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑκτης ἀπὸ τὸν κίνδυνον νόθευσίς τους. Εἶναι ἀκόμη εὐκόλῳ νὰ φαντασθῶμε τὸ τί θὰ εἶχαν κάνει οἱ εἰκονομάχοι σὲ βάρος τῆς Συνόδου (τῆς Πενθέκτης), ἐπειδὴ ἐλέγχονταν ἀπὸ τὸν πβ' κανόνα αὐτῆς. Νόθευσι Πρακτικῶν Συνόδων καὶ πατερικῶν ἔργων δὲν ἔκαναν μόνο οἱ αἵρετικοί, ἔκαναν καὶ ὀρθόδοξοι. Τὸ γεγονός ὅτι, σύμφωνα μὲ ὀρισμένες πηγὰς, οἱ ἐπίσκοποι πού πῆραν μέρος στὴν «Πενθέκτη» Σύνοδο ἦσαν 164, ἢ 164 καὶ σύμφωνα μὲ ἄλλες 170, δηλαδὴ ὅσοι περίπου εἶχαν πάρει μέρος καὶ στὴν Ἑκτη Οἰκουμενική, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ υποθέσουμε ὅτι ὁ Ταράσιος εἶχε στὰ χέρια του ἓνα πλαστὸ πρακτικὸ, ἔργο ἴσως κάποιου ἔχοντος «ζήλον ὀρθοδοξίας», ἀλλὰ καὶ καλοῦ πλαστογράφου, μοναχοῦ.

τὸ μετὰ εἰκοσιεπτὰ χρόνους ταύτην γενέσθαι, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἴσως εἶναι ἢ τοὺς πλείονας τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐνταῦθα κακῆ συναριθμισθέντας, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων τε καὶ δογμάτων τὴν συνέλευσιν ποιησαμένου» (PG 138, 520D).

Ἐὰν ἀναλογισθοῦμε ὅτι: α) ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως βρισκόταν τότε σὲ ὄριακὸ σημεῖο· β) ὅτι ἡ Εἰκονομαχία στὰ πενήντα τόσα χρόνια πού εἶχε ἐπικρατήσει στὸ Βυζάντιο εἶχε καταστῆ «κατεστημένο»· εἶχε διαβρώσει τὰ πάντα καὶ εἶχε δημιουργήσει στρατιές «γενιτσάρων» καὶ ἀνάμεσα στὸν κληρὸ· γ) ὁ στρατὸς ἦταν εἰκονομαχικὸς καὶ δ) τὸ 786 πού εἶχε συνέλθει ἀρχικά ἡ Σύνοδος ἀναγκάστηκε τὴν πρώτη μέρα τῆς σύγκλησής της νὰ διαλυθεῖ, ἐξαιτίας ἐξυφανθείσας στάσης στὴν ὁποία προσχώρησαν καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συνεδριάζοντες στὸν ναὸ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἐπίσκοποι: Τότε μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ κατανοήσουμε τὸν πρόεδρο τῆς Συνόδου Ταράσιο, γιὰ κάποιες παρατυπίες, ἀνακρίβειες καὶ ἀντικανονικὲς πρακτικὲς. Ὅταν διακινδυνεύεται αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Πίστη καὶ ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, τότε ἡ ἀρχὴ τῆς «οἰκονομίας» γίνεται ἀποδεκτὴ ἢ ἔστω ἀνεκτὴ. Ἐφαρμόζοντας τὴν «οἰκονομία» εἶναι δυνατὸν νὰ «οἰκονομήσουμε» καὶ τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς πρὸς τὴν «κανονικότητα» τῆς ἐκπροσώπησης σ' αὐτὴ τοῦ πάπα καὶ τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ γνωστὸς μαχητὴς ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἅγιος καὶ Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας, Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, μολονότι ἦταν χειροτονία (σὲ πρεσβύτερο) τοῦ Ταρασίου, στὴν ἐπιστολὴ του: «Ἀρσενίῳ τέκνῳ», γράφει: «Ἡ δὲ Ρώμη ταῦτα οὐ προσήκατο, μὴ γένοιτο! ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν (τὴν Ἐβδομη) ὡς οἰκουμενικὴν, ἀλλ' ὡς τοπικὴν καὶ τὸ ἴδιον πῶμα τῶν τῆδε ἀνορθώσασαν, οὐδὲ γὰρ οἱ κεκαθικότες ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, ψευδές· τῶν μὲν Ρωμαίων δι' ἄλλο, οὐ διὰ σύνοδον, παραπεμφθέντων ἐνταῦθα. Διὸ καὶ καθηρέθησαν, ὡς φασι, παλινοστήσαντες ὑπὸ τοῦ πεπομφότος, κἂν ἐπεκαλοῦντο βεβιάσθαι. Οἱ δὲ ἄλλοι ἐκ μὲν Ἀνατολῆς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα προτραπέντες καὶ ἐλεγχθέντες, οὐχ ὑπὸ πατριαρχῶν ἀποσταλέντες, ὅτι μὴδὲ ἐνόησαν, ἢ ὕστερον, διὰ τὸ τοῦ ἔθνους δέος δηλονότι. Τοῦτο δὲ ἐποιοῦν οἱ ἐνταῦθα, ἵνα τὸν αἰρετίζοντα λαὸν μᾶλλον πείσωσιν ὀρθοδοξεῖν, ἐκ τοῦ οἰκουμενικῆν δῆθεν ἀθροισθῆναι σύνοδον» (PG 99, 1044 C - 1045 A).

Κατὰ τὸν Θεόδωρο Στουδίτη, λοιπόν, ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος ἔπασχε ἀπὸ ἄποψη κανονικῆς σύνθεσης. Οὔτε οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ρώμης εἶχαν εἰδικὴ ἐξουσιοδότηση γιὰ νὰ μετάσχουν σὲ Οἰκουμ. Σύνοδο, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων. Ὅλα αὐτὰ συνιστοῦσαν ἐπομένως μεθόδευση, ἦταν «ψεῦδος». Ἡ πρόθεση ὅμως ἦταν ἀγαθὴ. Ἐπιβεβλημένη τακτικὴ, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα. Τὰ λόγια τοῦ Θεοδώρου φανερώνουν τὴν δραματικότητα ἐκείνων τῶν στιγμῶν: «Ταῦτα δὲ ἐποιοῦν οἱ ἐνταῦθα, ἵνα τὸν αἰρετίζοντα λαὸν μᾶλλον πείσωσιν ὀρθοδοξεῖν, ἐκ τοῦ οἰκουμενικῆν δῆθεν ἀθροισθῆναι σύνο-

δον». Αὐτὸς πρέπει νὰ ἦταν καὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ταράσιος πάσχιζε νὰ πείσει, ὅτι ὁ πβ' κανόνας περὶ τοῦ εἰκονιστοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἰδιαίτερης δογματικῆς ἀξίας τῆς ἐξεικόνισης τοῦ «χαρακτῆρος» (= τοῦ προσώπου) τοῦ Χριστοῦ «κατὰ τὸ ἀνθρώπινον» εἶναι θέσπισμα τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ Στουδίου τόσο τῇ Σύνοδο πὺ ἐξέδωσε τὸν πβ' κανόνα, ὅσο καὶ τὴν Ἐβδομη, τὶς δεχόταν ὡς Τοπικῆς Σύνοδος. Στὴν «ὑπογραφή» (ὁμολογία πίστεως) Ὁρθοδόξου, τὴν ὁποία παραθέτει, σημειώνει καὶ τὰ ἐξῆς: «... τὰς τε ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἔξ συνόδους σὺν ἄλλαις τοπικαῖς καὶ ταύταις ὀρθοδόξους κατὰ τε δογματικὴν καὶ κανονικὴν τήρησιν προσιέμενος· μεθ' ὧν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἔκτην περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὑπομνηματίσασαν καὶ ὄρισασαν θεοπρεπῶς ἀποδεχόμενος καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγίαν σύνοδον ὡς τὴν πρότερον ὀρθοδόξως δογματίσασαν...» (PG 99, 473D).

Καὶ ταῦτα ἔλεγε καὶ ἔγραφε ὁ ἱερός Πατέρας «κατὰ δογματικὴν καὶ κανονικὴν τήρησιν», ἀπὸ λόγους, θὰ λέγαμε, δογματικῆς καὶ κανονικῆς «ἀκριβείας». Τότε θεολογοῦσε «ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς». Ὅταν ὁμως ἐνέσκηψε καὶ πάλι ἡ Εἰκονομαχία καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀκύρωση τῆς Συνόδου τοῦ 787 (τῆς Ζ') ἀπὸ τὴν εἰκονομαχικὴ Σύνοδο τῆς Ἁγίας Σοφίας (815), δὲν εἶχε ἐνδοιασμοὺς νὰ παραμερίσει τὴν «ἀκρίβεια» καὶ νὰ θυμηθεῖ τὴν «οἰκονομία»²², δικαιολογώντας τώρα καὶ τὸν Ταράσιο. Ἔτσι, λοιπόν, στὴν Ἐπιστολή του: «Πέτρῳ Νικαίας» (PKZ'), ἔγραφε: «ἔφησαν γὰρ οἱ δῆθεν φιλοπάτορες καὶ τούτου (τοῦ Ταρασίου) ἡμᾶς διεσχίσθαι, καὶ τὴν γε ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγίαν σύνοδον τοπικὴν ἀποκαλεῖν· ἡμεῖς δὲ συνεστησάμεθα ἑαυτοὺς, καὶ αὐτόν (τὸν Ταράσιο) ἐν πατράσιν ἁγίοις ἔχειν· καὶ τὴν γε σύνοδον οἰκουμενικὴν ὁμολογεῖν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως· εἰ καὶ πού, καὶ ποτε καὶ πῶς καὶ τισὶν ἀπεκρίθημεν ἑτέρως. Ἄ οὐ δεῖ ὡσπερ καὶ τὰ τληκαῦτα ἑτέρως πεπραγμένα νῦν ἀναζητεῖν καὶ ἀναξαίνειν· ἔστι γὰρ ταραχῆς αἴτιον, καὶ οὐδὲν ὄνησιν φέρον· ἢ μᾶλλον λογομαχίαν καὶ προσκοπὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· οὕτως καὶ οὕτως, οἶδε καὶ οἶδε, ἔγραψαν, ἔδρασαν, ἕκαστος τὸ ἀληθὲς ἔχειν οἰόμενοι. Μακροῖς ἔτεσιν, ὡς οἴσθα τριπό-

22. Στὴν ἐπιστολή του ΣΤΕ' «Μεθοδίῳ μονάζοντι» ἐπισημαίνει: «Ἐν καιρῷ αἰρέσεως οὐ πάντα τὰ ἐν εἰρήνῃ τυπωθέντα πάντως ἀπαραλείπῳ γίνεται διὰ τὴν ἀναγκάζουσαν χρεῖαν» (PG 99,1645D).

θητε, τὸ θρυλούμενον κατεπράχθη. Ἀνατολῇ καὶ Δύσει γνώριμον γέγονε... Νῦν καιρὸς ὁμονοίας, νῦν καιρὸς συναθλήσεως...»²³ (PG 99, 1412C).

Ὁ συνάδελφος στὴν κριτικὴ ποῦ μοῦ ἀσκεῖ, ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ λέγεται ὅτι ὁ Ταράσιος μὲ ὅσα εἶπε στὴ Σύνοδο τοῦ 787 καὶ ἔγραψε στὸν Ἀδριανὸ Ρώμης παρέσυρε καὶ τὴ Σύνοδο καὶ τὸν Ἀδριανὸ σὲ λανθασμένες ἐκτιμήσεις, ὅσον ἀφορᾷ στὴν «πατρότητα» τοῦ πβ' Κανόνα, γιατί ἔτσι ἀναιρεῖται τὸ ἀλάθητο τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πάπα (κατὰ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία). Ὁ συνάδελφος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει τὶς ἀπόψεις του. Πάντες, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, ἀποδέχονται ὅτι τὸ ἀλάθητο τῶν Οἴκουμ. Συνόδων καλύπτει μόνο τὶς δογματικὰς τους «ἀποφάνσεις». Οὔτε, ἄλλωστε, καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὸ «ἀλάθητο» τοῦ πάπα μὲ τὴν παραπάνω ἔννοια. Καὶ ὁ πάπας θεωρεῖται ἀλάθης ὅταν ἀποφαίνεται «ἐκ καθέδρας» καὶ μόνο σὲ θέματα πίστεως. Κατανοητὴ, ἐπομένως, καὶ ἡ στάση τοῦ πάπα ἀπέναντι στοὺς «εἰκονομάχους» Φράγκους ἐπισκόπους καὶ εἰδικότερα ἡ προβολὴ τοῦ πβ' κανόνα ὡς κανόνα τῆς Ἐκτῆς καὶ τῆς Συνόδου τοῦ 787, ὡς τῆς Ἐβδόμης Οἴκουμ. Ἐκκλησίας. Ὑψιστοὶ λόγοι ἀνάγκης τοῦ ἐπέβαλαν αὐτὴ τὴν πρακτικὴν.

Γνωρίζουμε ἀκόμη ὅτι τόσο ἡ Δύση ὅσο καὶ τὰ πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, μολοντί δέχονταν τὴν διδασκαλίαν τῆς β' ἐν Νικαίᾳ Συνόδου δὲν τὴν συναριθμοῦσαν σὶς Οἴκουμ. ἐκκλησιαστικὰς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Φώτιος κατέβαλε προσπάθειες, ὥστε νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ οἰκουμ. ἐκκλησιαστικότητά της, πράγμα ποῦ ἔγινε στὴ Σύνοδο τοῦ 879²⁴.

Ἐὰν ὁ πβ' κανόνας τῆς «Πενθέκτης» ἀπέβη «σημεῖον ἀντιλεγόμενον» ἀνάμεσα στοὺς εἰκονομάχους καὶ τοὺς εἰκονοφίλους καὶ συνέτεινε ὥστε ἡ Σύνοδος νὰ ἀπολέσει τὴν αὐτονομία καὶ τὴν ἰδιαιτερότητά της μὲ τὸ νὰ ἀποδοθοῦν οἱ κανόνες αὐτῆς στὴν ΣΤ' Οἴκουμ. Σύνοδο, τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔφερε καὶ πάλι στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς ἀντιπαράθεσης τὴν «Πενθέκτην». Καὶ ὁ λόγος; Ὁρισμένοι κανόνες τῆς «Πενθέκτης» οἱ ὁποῖοι καταδίκαιζαν παραδόσεις καὶ πρακτικὰς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ἡ «Πενθέκτη», ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἐπικύρωσε καὶ τοὺς 85 κανόνες τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, μο-

23. PG 99,1412C. Περισσότερα γιὰ τὴν ἔναντι τοῦ Ταρασίου καὶ τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου στάση τοῦ Θεοδώρου Στουδίτη βλέπ. στὴ μελέτη μας: Θεόδωρος ὁ Στουδίτης καὶ ἡ Ζ' Οἴκουμ. Σύνοδος. *ΕΕΘΣΠΑ*, Τόμ. ΛΗ', σελ. 277-299.

24. Βλέπ. Βλασίου Β. Φειδᾶ, *Ἀποδοχὴ καὶ συναριθμῆσις τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν*, σελ. 67-83.

λονότι ή Ρώμη άποδεχόταν μόνο τούς 50 πρώτους· κύρωσε τὸ ἔγγαμο τῶν κληρικῶν ἐκτὸς τῶν ἐπισκόπων· καταδίκασε τὴ χρήση ἀζύμου ἄρτου· καταδίκασε τὴ νηστεία κατὰ τὰ Σάββατα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μεγάλο Σάββατο κ.λπ.

Οἱ Ὁρθόδοξοι εἶχαν, ἐπομένως, τούς λόγους τους, γιὰ νὰ θεωροῦν ὡς μία Σύνοδο τῆς ἐν Τρούλλῳ α' καὶ β' Συνόδου, νὰ κατηγοροῦν δηλαδὴ τούς Ρωμαιοκαθολικούς ὡς παραβάτες κανόνων Οἴκουμ. Συνόδου. Οἱ «Καθολικοί», ἐξεναντίας, εἶχαν καὶ αὐτοὶ ἐπιπρόσθετους λόγους νὰ μὴν ἀποδέχονται τὴν «Πενθέκτη», ὡς Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, γιὰ νὰ μὴν ἐλέγχονται, δηλαδὴ, ὡς παραβάτες κανόνων Οἴκουμ. Συνόδου.

Ὁ κανονολόγος Βαλσαμῶν ἦταν ὁ πρῶτος, ἀπὸ ὅσα γνωρίζουμε, ὁ ὁποῖος ὀνόμασε τὴ Σύνοδο τοῦ 691/92 Πενθέκτη. Ἐνῶ, λοιπόν, ὡς τότε ὅλοι ἀπέδιδαν τούς 102 κανόνες στὴν ΣΤ' Οἴκουμ. Σύνοδο, ὁ Βαλσαμῶν πρωτοτύπησε στὸ σημεῖο αὐτό. Τὸ ὄνομα Πενθέκτη διαφοροποιοῦσε τὴ Σύνοδο αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἑκτη, τυπικὰ βέβαια, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἰδιαιτερότητά της, καὶ τὴν συνέδεε ἔμμεσα μὲ τῆς Συνόδου Πέμπτη καὶ Ἑκτη. Φρονοῦμε ὅτι ὁ Βαλσαμῶν δὲν θὰ εἶχε ἐνδοιασμούς νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν «Πενθέκτη» ὡς τὴν Ἑβδόμη Οἴκουμ. Σύνοδο, ἐὰν ἢ β' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος δὲν εἶχε αὐτοχαρακτηρισθεῖ ὡς ἡ Ζ' Οἴκουμ. Σύνοδος.

Ὁ αὐτοχαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀποτελεῖ τὴν πρώτη καὶ μοναδικὴ περίπτωση Οἴκουμ. Συνόδου ἢ ὁποῖα νὰ συναριθμεῖ τὸν ἑαυτὴ τῆς στῆς Οἴκουμ. Συνόδου. Ἐνδεχομένως ἡ Ἑβδόμη νὰ χαρακτηρίζεται Ὁγδοη, ἐὰν δὲν εἶχε προφθάσει ἡ Σύνοδος τῆς Ἱερείας νὰ αὐτοχαρακτηρισθεῖ Ἑβδόμη Οἴκουμ. Σύνοδος. Ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ, γιὰ τὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία, ἔχει τὴν ἰδιαιτερότητά του. Συμβολίζει τὴν ἑβδόμη ἡμέρα τῆς Δημιουργίας, τὴν «κατάπαυση» τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. Στὴ λειτουργικὴ μας παράδοση μὲ τὴν Ζ' Οἴκουμ. Σύνοδο καὶ τὴν καταδίκη τῆς παναίρεσης τῶν εἰκονομάχων κατὰ τῆς Παράδοσης, καὶ εἰδικότερα κατὰ τῶν Ἁγίων, τῶν ἱερῶν λειψάνων, τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τῆς τιμητικῆς αὐτῶν προσκύνησης, ἐξαιτίας τῆς μετοχῆς τους στὴν ἁγιαστικὴ ιδιότητα καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ὀλοκληρώθηκε τὸ δογματικό «οἰκοδόμημα» τῆς Πίστης μας στὸν Χριστὸ ὡς Θεὸς καὶ Σωτῆρα²⁵.

Ἡ θεώρηση τῆς Συνόδου τῆς Ἱερείας ὡς Οἰκουμενικῆς δὲν συνιστοῦσε γιὰ τὴν ἴδια ἀσυνέπεια καὶ ἀνακολουθία σχετικὰ μὲ τὰ γνωρίσματα ποὺ ἔπρεπε νὰ

25. Βλέπ. Βασ. Γιαννοπούλου, *Αἱ Οἴκουμ. Σύνοδοι εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Λατρείαν*, Θεολογία, 1984 καὶ Ἀνάτυπον, Ἀθῆναι 1984, σελ. 76-77.

ἔχει μία Σύνοδος γιὰ νὰ εἶναι, ὡς πρὸς τὴ σύγκλησή της, Οἰκουμενική. Γιὰ τοὺς εἰκονομάχους οἱ εἰκόνες καὶ ἡ προσκύνησή τους ἀποτελοῦσε εἰδωλολατρικὴ πράξη. Ὅσες χριστιανικὲς τοπικὲς Ἐκκλησίες ἀποδέχονταν τὶς εἰκόνες εἶχαν περιέλθει στὴν εἰδωλολατρία, εἶχαν δηλαδὴ θέσει τὸν ἑαυτό τους ἐκτὸς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μόνη ἀληθινὰ «Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία» ἦταν ἡ Ἐκκλησία τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (οἱ Ἐκκλησίες τῶν περιοχῶν ποὺ ὑπάγονταν στὸν βυζαντινὸ αὐτοκράτορα). Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ ὡς Ἡ Μία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δικαιούταν, κατὰ τοὺς εἰκονομάχους τὴν συνάθροιση 338 ἐπισκόπων στὸ Παλάτι τῆς Ἱερείας, τὸ 754, νὰ τὴν ὀνομάσει καὶ νὰ τὴν ἀποδεχθεῖ ὡς Ἑβδομῆ Οἰκουμ. Σύνοδο.

Μὲ τὸ ἴδιο σκεπτικὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης συνέχισε καὶ συνεχίζει νὰ συγκαλεῖ Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὴν πρόβλημα ἀπὸ τὴ μὴ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα πατριαρχεῖα, ἀφοῦ πιστεύει ὅτι ἡ ἴδια καὶ μόνον εἶναι ἡ Μία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν θέλει νὰ πιστεύσει ὅτι ἡ διαίρεση σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ εἶναι ὀριστική. Ἐλπίζει καὶ προσεύχεται γιὰ τὴν ἐπανένωση. Γι' αὐτὸ καὶ καμὶα ἀπὸ τὶς Ἁγίες καὶ Μεγάλες Συνόδους της ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς συγκληθεῖ δὲν τὴν προσαγόρευσε Οἰκουμενική. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐτοιμαζόμενη μέλλουσα νὰ συνέλθει Σύνοδος, ὅταν ὁ Κύριος εὐδοκήσει ἢ γιὰ νὰ κυριολεκτοῦμε, ὅταν οἱ τοπικὲς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες παραμερίσουν τὰ ἴδια συμφέροντα, Πανορθόδοξη ὀνομάζεται ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος καὶ ὄχι Οἰκουμενική.

Ἐάν, ἐπομένως, δεχθοῦμε ὅτι Οἰκουμενικὴ εἶναι ἡ Σύνοδος ἐκείνη ἢ ὁποία συγκλήθηκε ὡς Οἰκουμενικὴ καὶ ἐκπροσωπήθηκαν σ' αὐτὴ ὅλες οἱ τοπικὲς ἐκκλησιαστικὲς περιοχές, θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὡς οἰκουμενικὲς καὶ τὶς Συνόδους: Σαρδικῆς, β' ἐν Ἐφέσῳ (449), Πρωτοδευτέρα (861), α' ἐπὶ Φωτίου (869), β' ἐπὶ Φωτίου (879), Φερράρας - Φλωρεντίας, ἴσως δὲ καὶ ἄλλες. Καὶ ἐφόσον δὲν τὶς δεχόμαστε, αὐτές, καὶ καλὰ κάνουμε, ἐπειδὴ δὲν τὶς ἀποδέχθηκε ὡς οἰκουμενικὲς ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ πλήρωμα τῆς «κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην» Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἴδιο πρέπει νὰ ἰσχύει καὶ γιὰ κάθε ἄλλη παρόμοια περίπτωση.

Μετὰ ἀπὸ αὐτά, πῶς μπορούμε, γιὰ νὰ εἴμαστε, ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἄποψη, ἀλλὰ καὶ ἄποψη λογικῆς, συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτό μας, νὰ ἀποδεχθοῦμε τὴν οἰκουμενικότητα τῆς «Πενθέκτης», ὅταν ἓνα «Τμῆμα» τῆς Ἀρχαίας Ἐνωμένης Ἐκκλησίας τοὺς 102 κανόνες αὐτῆς οὔτε ὡς κανόνες τῆς Ἑκτης Οἰκουμ. Συνό-

δου, οὔτε ὡς κανόνες τῆς «Πενθέκτης» μὲ οἰκουμενικὸ κύρος καὶ αὐθεντία ἐπίσημα τοὺς ἀποδέχθηκε;

Καὶ ποιά σημασία θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ κανονικὴ ἐκπροσώπηση στὴν «Πενθέκτη» Σύνοδο τοῦ πάπα καὶ τῆς Συνόδου τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἐὰν ἡ κοινὴ συνείδηση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ τὴν εἶχε ἀποδεχθεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς Οἰκουμενικὴ Σύνοδο;

Ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι θεολόγοι ἀρνούμαστε τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Συνόδου τοῦ 869, ἀλλὰ καὶ τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας, μολοντί ἀντιπροσωπεύτηκε σ' αὐτὲς ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐπειδὴ αὐτὲς ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Μὲ τὰ ἴδια κριτήρια δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κριθεῖ καὶ ἡ λεγόμενη, ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους, «Πενθέκτη» Οἰκουμ. Σύνοδος;

Ἡ ἔνσταση ἐκ μέρους ὀρθοδόξων ὅτι κάποιους κανόνες τῆς «Πενθέκτης» κάποιοι κάποτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Δύσης τοὺς ἀποδέχθηκαν, δὲν σημαίνει καὶ ἀποδοχὴ τῆς οἰκουμενικότητας τῆς Συνόδου πού τοὺς θέσπισε. Τὸ ἴδιο θὰ ἔκαναν καὶ σὲ περίπτωση πού αὐτὴ ἦταν Τοπικὴ.

Ὁ Μέγας Φώτιος, στὴν Ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν πάπα Νικόλαο, ἔγραφε καὶ τὰ ἐξῆς: «Πολλοὶ κανόνες ἄλλοις μὲν παραδέδονται, ἑτέροις δὲ οὐδὲ γινώριμοι. Ὁ παραλαβὼν καὶ ἀθετῶν, δίκης ἄξιος ὁ δὲ μὴδ' ἐγνωκῶς, ἢ μὴ παραδεξάμενος πῶς ὑπεύθυνος... Ἄλλ' ἦγε ἐν τοῖς καιριωτάτοις σφοδρὰ τε καὶ ἀκαινοτόμητος κοινωνία, τὴν ἐν τοῖς λοιποῖς οὐκ εἶα σκοπεῖν τε καὶ πολυπραγμονεῖν ἑτερότητα. Καὶ γὰρ ἔστιν ὄντως κοινὰ πᾶσιν, ἅπαντα φυλάττειν ἐπάναγκες, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὰ περὶ πίστεως, ἔνθα καὶ τὸ παρεγκλῖναι μικρόν, ἁμαρτεῖν ἔστιν ἁμαρτίαν τὴν πρὸς θάνατον. Ἔστι καὶ ἰδιαζόντως τισι παρεπόμενα ὧν ἡ παράβασις, οἷς μὲν ἐδόθη κατέχεσθαι, ἐπιζήμιος, οἷς δὲ οὐ παρείληπται, καὶ τὸ μὴ συντηρεῖν ἀκατάκριτον. Καὶ τὰ μὲν οἰκουμενικαῖς καὶ κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις, πᾶσι προσήκει φυλάττεσθαι. Ἐὰν δὲ τις τῶν Πατέρων ἰδίως ἐξέθετο, ἢ τοπικὴ διωρίσατο σύνοδος, τῶν μὲν φυλαττόντων τὴν γνώμην οὐ παρίστησι δεισιδαίμονα, οὐ μὴν τοῖς γε μὴ παραδεξαμένοις τὸ παρορᾶν ἐπικίνδυνον». Στὴ συνέχεια, ἔγραφε: «Οὕτω πλὴν τοῦ ἐνός (Μ. Σάββατον) τὰ ἄλλα Σάββατα συντηρεῖν ἡμῖν ἐπιλήψιμον, ἑτέροις δὲ (ἐνν. τοὺς χριστιανούς τῆς Δύσεως) καὶ τοῦ ἐνός πλείω νηστεύεται. Καὶ φεύγειν τὴν μέμψιν ἢ παράδοσις οἶεται τῷ ἔθει κατακρατεῖν τοῦ κανόνος ἐκνικήσασα». Ἀλλὰ καὶ τὴ γενικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου πού ἡ Δύση ἀκολουθοῦσε, μολοντί ἀντιβαίνει στὸν ἰγ' κανόνα τῆς «Πενθέκτης» ὁ Φώτιος δὲν τὴ θεωροῦσε ἐπιλήψιμη (PG 102, 604).

Ὁ πάπας Νικόλαος εἶχε ἄμεσα κατηγορήσει τὸ Φώτιο ὡς παραβάτη τοῦ ἱκανόνα τῆς Σαρδικῆς, ποῦ ἀπαγόρευε τὴν «ἄθροον» χειροτονία σὲ ἐπίσκοπο. Ὁ Φώτιος, μὲ ὅσα γράφει, ἐπισημαίνει ὅτι ὁ συγκεκριμένος κανόνας τῆς Σαρδικῆς δὲν εἶχε γίνῃ ἀποδεκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἐπομένως, ἢ μὴ τήρησή του δὲν εἶναι ἐπιλήψιμη ἂν καὶ ἡ «Πενθέκτη» εἶχε κυρώσει τοὺς κανόνες τῆς Σαρδικῆς. Ἔτσι, καὶ ἡ μὴ τήρηση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὁρισμένων κανόνων τῆς «Πενθέκτης», ἐπειδὴ τὸ «ἔθος» αὐτῆς δὲν συμφωνοῦσε μὲ αὐτοὺς δὲν συνιστοῦσε κανονικὴ παράβαση.

Ὁ Φώτιος ἦταν ἰδιαίτερα ἐξοικειωμένος μὲ τοὺς ἰ. κανόνες. Οἱ παραπάνω ἀπόψεις του, ἐπομένως, ἔχουν αὐξημένο κύρος καὶ σημασία. Ἐμᾶς βέβαια μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀπόψεων αὐτῶν στὴν περίπτωση τῆς «Πενθέκτης» Συνόδου καὶ στοὺς 102 κανόνες αὐτῆς. Ὁ Φώτιος ἐπανειλημμένα χρησιμοποιεῖ κανόνες τῆς «Πενθέκτης» ὡς κανόνες τῆς ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου²⁶. Ἡ ἄποψή του ὅμως, ὅτι «Καὶ τὰ μὲν οἰκουμενικαῖς καὶ κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις, πᾶσι προσήκει φυλάττεσθαι», πῶς μπορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν οἰκουμενικότητα τῶν κανόνων τῆς Πενθέκτης, ἀφοῦ ὅπως γνωρίσαμε ἀναγνωρίζει σὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες: (Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων)²⁷ νὰ μὴν «κρατοῦν», δηλ. νὰ μὴν τηροῦν, ὁρισμένους κανόνες, ἐὰν δὲν συμφωνοῦν μὲ τὸ «ἔθος», τὴν παράδοσή τους; Τὸ πρόβλημα ἐντοπίζεται στὴ φράση: «καὶ κοιναῖς τυποθέντα ψήφοις». Ἐννοοῦσε μήπως ὁ Φώτιος γράφοντας αὐτά, ὅτι τὰ «τυπωθέντα» ἀπὸ Οἴκουμ. Συνόδους μὲ σύμφωνη γνώμη καὶ τὴν σύμπραξη ὄλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ μόνον ἔχουν οἰκουμενικὴ ἀuthenticitῆ καὶ κύρος; Ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἄποψης συνηγοροῦν καὶ τὰ γραφόμενα στὴν ἐπόμενη στήλη (605): «Οὕτως ἐν οἷς οὐκ ἔστι πίστις τὸ ἀθετούμενον, οὐδὲ κοινοῦ τε καὶ κα-

26. Βλέπ. καν. ιβ' τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου: «Τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου..., καὶ ἡμεῖς τούτω συμψηφίζόμεθα... Διόπερ ἡ νῦν ἱερὰ καὶ θεοσυνεργητος σύνοδος τῆ οἰκουμενικῆ καὶ ἁγία ἕκτη συνόδω συμφωνοῦσα...».

27. Θεωροῦμε ἰδιαίτερης σημασίας, ὅσα ἀκολουθοῦν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀπόφαση τῆς ἐπὶ Φωτίου Συνόδου τοῦ 879/80, (πολλοὶ ὀρθόδοξοι τὴν θέλουν Η' Οἴκουμ. Σύνοδο): «ἕκαστος θρόνος ἔσχεν ἀρχαῖά τινα παραδεδομένα ἔθνη, καὶ οὐ χρὴ περὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους διαφιλονικεῖν καὶ ἐρίζειν. Φυλάττει μὲν γὰρ ἡ τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησία τὰ ἔθνη αὐτῆς καὶ προσήκόν ἐστι φυλάττει δὲ καὶ ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία ἰδιά τινα ἔθνη ἄνωθεν παραλαβοῦσα, ὡσαύτως καὶ οἱ τῆς Ἀνατολικῆς θρόνου» (Mansi 17,489). Μὲ τὰ παραπάνω, ἔχουμε τὴ γνώμη, ἡ Σύνοδος τοῦ 879/80, ἀνακαλεῖ σιωπηρὰ τοὺς κανόνες ἐκείνους τῆς Πενθέκτης, οἱ ὁποῖοι καταδικάζον «ἔθνη» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης.

θολικού ψηφίσματος ἔκπτωσις. Ἄλλων παρ' ἄλλοις ἔθων τε καὶ νομίμων φυλαττομένων, οὔτε τοὺς φύλακας ἀδικεῖν, οὔτε τοὺς μὴ παραδεξαμένους παρανομεῖν, ὀρθῶς ἂν τις κρίνειν εἰδὼς διορίσατο». Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὰ μὴ «κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις» δὲν εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐφαρμοσίμα ἀπὸ τοὺς μὴ λαβόντας μέρος στὴ Σύνοδο ἢ ὅποια θέσπισε (αὐτὰ τὰ τυπωθέντα), ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας πού μειοψήφισαν.

Θὰ μπορούσε βέβαια κάποιος, νὰ ἀντιπαρατηρήσει ὅτι οἱ παραπάνω σκέψεις μας γιὰ τὴν (τάχα) ἀποδοχὴ τῆς ἑτερότητας καὶ γιὰ θεσπίσματα οἰκουμενικῶν Συνόδων πὺ δὲν σχετίζονται μὲ τὴν πίστη (τὸ δόγμα) δὲν ἀπηχοῦν τὴν οὐσία τῶν λεγομένων ἀπὸ τὸ Φώτιο. Δηλαδή, ὁ Φώτιος δέχεται τὴν ἑτερότητα μόνο ὅσον ἀφορᾷ σὲ κανόνες Πατέρων, ἀλλὰ καὶ Τοπικῶν Συνόδων. Θὰ ἤμουνά πρῶτος πὺ θὰ ἤθελα τὸ δεύτερο, ἀλλὰ μὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ ὁ ἴδιος ὁ Φώτιος, ἀφοῦ ἀναγνωρίζει στὴ Ρώμη τὸ δικαίωμα τῆς ἑτερότητας, δηλαδή τὴν μὴ τήρηση κανόνων τῆς ἑκτῆς δηλαδή τῆς «Πενθέκτης», οἱ ὅποιοι δὲν βρισκόνταν σὲ συμφωνία μὲ ἔθνη καὶ παραδόσεις τῆς. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὰ πράγματα θὰ οἰκονομοῦνταν μὲ τὴ θεώρηση τῆς «Πενθέκτης» ὡς Τοπικῆς Συνόδου. Ἡ ἀπόδοσις ὅμως ἀπὸ τὸν Φώτιο τῶν 102 κανόνων (τῆς Πενθέκτης) στὴν ΣΤ' Οἰκουμ. Σύνοδο δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ υἰοθετήσουμε αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ.

Φαίνεται ὅτι ὁ Φώτιος μᾶλλον ἦταν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὅποια ἦταν ἀποδεκτὴ ἡ ἑτερότητα σὲ δευτερεύουσας σημασίας θέματα, ὅπως ὁ χρόνος ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ὁ τρόπος ἀποδοχῆς τῶν ἐξ αἰρέσεων προσερχομένων στὴν Ἐκκλησία, τὰ περὶ νηστειῶν κ.τ.ῶ.

Τὴν ἀρχὴ αὐτὴ δὲν τὴν υἰοθέτησε ἡ «Πενθέκτη», ἡ μᾶλλον τὴν ἐρμήνευσε ὡς μία «κατ' οἰκονομίαν» πράξις, ἡ ὅποια δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίσει νὰ ἰσχύει, ἐπειδὴ, ἴσως, εἶχαν ἐκλείψει οἱ λόγοι πὺ ὀδήγησαν σ' αὐτὴ. Καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθει στὴ βασιλικὴ ὁδὸ τῆς «ἀκριβείας».

Αὐτὸ προκύπτει ἐξ ὅσων ἀναφέρει στὸν κθ' κανόνα τῆς σχετικῶς μὲ τὸν μα' κανόνα τῆς Καρθαγένης: «...ἴσως τῆνικαῦτα, διὰ τινος κατὰ τόπους προφάσεις, τῆ ἐκκλησία λυσιτελεῖς, τῶν θείων ἐκείνων Πατέρων (τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης) τοιαύτη χρησαμένων οἰκονομία. Μηδενὸς οὖν ἡμᾶς ἐνάγοντος καταλιπεῖν τὴν ἀκριβείαν, ὀρίζομεν...».

Στὴ νηστεία ἀναφέρονται καὶ οἱ κανόνες νε' καὶ νστ' τῆς «Πενθέκτης». Μὲ τὸν νε' κανόνα τῆς ἡ Σύνοδος ἀποδοκιμάζει τὸ «ἔθος» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης νὰ συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ Σάββατα στῆς νηστίσιμες ἡμέρες τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, καὶ ὀρίζει «ὥστε κρατεῖν ἐπὶ τῆ Ρωμαίων Ἐκκλησία ἀπαρασαλεύ-

τως τὸν κανόνα τὸν λέγοντα «Εἴ τις κληρικὸς εὐρεθείη τὴν ἁγίαν Κυριακὴν νηστεύων ἢ τὸ Σάββατον πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου καθαιρεῖσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω» (Πρόκειται γιὰ τὸν ξστ' Ἀποστ. Κανόνα. Ἡ Ρώμη δὲν τὸν ἀποδεχόταν ὡς Ἀποστολικόν). Στὸν ἀμέσως ἐπόμενον κανόνα τῆς ἡ Σύνοδος, ἐξαίτιας ἐθίμου νὰ μὴ θεωροῦνται ὡς νησισίμα τὰ ἀβγὰ καὶ τὸ τυρί «ἐν τε τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ, καὶ ἑτέροις τόποις» ἀποφαίνεται: «Ἔδοξε τοίνυν καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, μιᾶ κατακολουθοῦσαν τάξει τὴν νηστείαν ἐπιτελεῖν».

Ἡ «Πενθέκτη» ἀπολυτοποίησε τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινούπολης. Τὴν κατέστησε κριτήριο ὀρθοδοξίας καὶ κανονικῆς ἀκριβείας, γιὰ κάθε ἄλλη παράδοση τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀκόμη καὶ γι' αὐτὴν τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης.

Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι οἱ κανόνες τῆς «Πενθέκτης» ἐξέφραζαν τὴ βούληση τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τοῦ πατριάρχη τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὁ μεγαλοϊδεατισμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινούπολης εἶναι δύο στοιχεῖα ποὺ προσέδωσαν τὸ δικό τους χρῶμα στὴν παραπέρα πορεία τῆς βυζαντινῆς Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας. Ὁ πατριαρχικὸς θρόνος τῆς Κωνσταντινούπολης φαίνεται ὅτι ἤθελε νὰ προσδώσῃ τὸ ἀντίστοιχο περιεχόμενο στὸν τίτλο του «οἰκουμενικός». Οἱ ἐμπερίστατοι τότε πατριαρχικοὶ θρόνοι τῆς Ἀνατολῆς, λόγῳ τῆς Ἀραβοκρατίας, ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ἀνέμεναν τὴν ὁποιαδήποτε δυνατὴ προστασία καὶ βοήθεια. Ἔχουμε δὲ ἤδη ἀναφερθεῖ στὸν λζ' κανόνα τῆς «Πενθέκτης», μὲ τὸν ὁποῖο ἡ Σύνοδος δικαιολόγησε τὴν ἐκλογή καὶ χειροτονία τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν ἀπὸ ἐκεῖ, κατὰ τὸ ἐπιτρεπτόν ἀπὸ τὰ πράγματα, διαποίμανση τοῦ ποιμνίου τους. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐλληνόφωνες ἐκκλησίες τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ ὁποσδήποτε θὰ προτιμοῦσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ τους ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ Κωνσταντινούπολη παρὰ ἀπὸ τὴν λατινόφωνη Ρώμη. Στὰ πλαίσια αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ ἐκληφθεῖ ἡ «Πενθέκτη» ὡς τὸ «προοίμιον» τῆς προσάρτησης τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης σαράντα χρόνια ἀργότερα, ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Γ' (717-741). Ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ «νέος Ρώμης», ἐπομένως, στὴν πράξη εἶχε ἀποβεῖ «νέος πάπας», κυρίαρχος στὴν Ἀνατολή.

Ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι οἱ Ρώμης Σέργιος, Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος εἶχαν ἀντιληφθεῖ τὸ «πνεῦμα» τῆς «Πενθέκτης». Οἱ προσπάθειες τῆς Συνόδου ὑπαγωγῆς τῆς παράδοσης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης στὴν παράδοση τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ὁποία ἐξέφραζε τότε ἀποκλειστικὰ ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινού-

πολης, με τούς περιὺς αὐτὸν μητροπολίτες καὶ ἐπισκόπους, εἶναι ἐκδηλες²⁸. Ἔτσι, πιθανὸν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ καὶ ἡ ἀπόρριψη ἀπὸ τὸν Ρώμη καὶ αὐτῆς τῆς συμβιβαστικῆς πρότασης τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄, νὰ διαγραφοῦν οἱ κανόνες ἐκεῖνοι γιὰ τούς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶχε ἀντιρροήσεις καὶ νὰ ἰσχύσουν οἱ ὑπόλοιποι ὡς κανόνες Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Φαίνεται ὅτι γιὰ τὴ Ρώμη τὸ «πρόβλημα» δὲν ἦταν οἱ κανόνες, ἦταν οἱ προθέσεις τῆς Κωνσταντινούπολης.

Ἐφόσον, λοιπὸν, (θὰ τὸ ἐπαναλάβουμε καὶ πάλι), σύμφωνα με τὴν ἀρχαία παράδοση τῆς Ἐνωμένης Ἐκκλησίας, Σύνοδος Οἰκουμενικὴ εἶναι μόνο ἐκεῖνη ἢ ὁποία ἔχει γίνει ἀποδεκτὴ ὡς οἰκουμενικὴ ἀπὸ τὴν «κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης (ἄσχετα ἀπὸ τὸ ἂν προσκλήθηκε ἢ ὄχι, ἂν πῆραν μέρος σ' αὐτὴ ἐξουσιοδοτημένοι ἐκπρόσωποι τῆς ἢ ὄχι, ἂν κάποιος πάπας ἀποδέχθηκε τὴ Σύνοδο ὡς Οἰκουμενικὴ, ἢ ἂν ἐγιναν κάπου, κάποτε, καὶ ἀπὸ κάποιους κάποιου κανόνες τῆς ἀποδεκτοί), δὲν ἀποδέχθηκε ἐπίσημα τὴν «Πενθέκτη» ὡς Οἰκουμενικὴ, ἀλλ' οὔτε τούς κανόνες αὐτῆς ὡς (τάχα) κανόνες τῆς Ἑκτης Οἰκουμ. Συνόδου, ἢ ἀποδοχὴ τῆς ὡς Οἰκουμενικῆς, ἰσόκυρης με τὶς ἑπτὰ Οἰκουμ. Συνόδους, ἀπὸ μόνη τὴν ἑλληνόφωνη Ἐκκλησία δὲν συμβιβάζεται με τὴ συνοδικὴ καὶ πατερικὴ παράδοση τῆς περιόδου τῶν Οἰκουμ. Συνόδων.

Ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι οἱ παραπάνω σκέψεις ὀδήγησαν καὶ τὸν αἰμὺν. Μητροπολίτη Χρυσόστομο Κωνσταντινίδη (καθηγητὴ τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης στὰ μαθήματα τῆς Ἱστορ. τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς καὶ μόνιμο ἐκπρόσωπο τοῦ Πατρ. Κωνσταντινουπόλεως στοὺς Διαλόγους μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἐτεροδόξων, ἀλλὰ καὶ στὶς συναντήσεις τῆς Διορθόδοξης Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν προετοιμασία σύγκλησης τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῶν Ὁρθοδόξων) νὰ προτείνει στὶς τρεῖς κατηγορίες Συνόδων, ἤτοι τὶς Οἰκουμενικές, τὶς Τοπικὲς καὶ τὶς Μεγάλες ἢ Μείζονες Συνόδους, νὰ προστεθεῖ καὶ τέταρτη, αὐτὴ τῶν «Μέσων Συνόδων». Στὶς Μέσες Συνόδους συγκαταλέγει: τὴ Σύνοδο τοῦ 686/7, ἢ ὁποία ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἑκτης, «τὴν ἐν Τρουλλῶ Κωνσταντινουπόλεως τῷ ἔτει 691-962 συνελθοῦσαν καὶ «πενθέκτην» Οἰκουμενικὴν

28. Ἔχουμε μνημονεύσει τούς κανόνες ἐκεῖνους με τούς ὁποίους ἡ «Πενθέκτη» ἤθελε νὰ ἐπιβάλλει τὶς ἀποφάσεις τῆς καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Με τούς κανόνες τῆς ιβ' καὶ ιστ' κατάργησε ἔθνη (παραδόσεις) πού ἴσχυαν «ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ καὶ ἐτέροις τόποις». Ἐνῶ με τούς κανόνες τῆς λγ' καὶ λθ' (99) ἔκανε τὸ ἴδιο γιὰ τὴν «χώρα τῶν Ἀρμενίων».

Σύνοδον ἀποκληθεῖσαν», τὴν «Πρωτοδευτέραν» (861) καὶ τὴν ἐπὶ Φωτίου τοῦ ἔτους 879²⁹.

Τὴν ἄποψη αὐτὴ τοῦ πολυμαθοῦς, πολυγράφου καὶ ἐγνωσμένου κύρους ἀρχιερέα καὶ καθηγητοῦ ἀποδέχθηκα. Δὲν εἶμαι ἐπομένως «ὁ πρῶτος διδάξας». Εἶμαι ἀπλᾶ «μαθητής». Καὶ στοῦ «κάτω-κάτω τῆς γραφῆς» μιὰ ἄποψη υἱοθέτησα καὶ τὴν ὑποστήριξα. Δὲν ἔκαμα κάποιο ἐγκλημα καθοσιώσεως. Πρὸς τί, τότε τὸ τόσο «θεολογικὸ μῖσος» ἢ ἔστω ἢ τόση «ιερὴ ἀγανάκτηση» τοῦ συναδέλφου ἐναντίον μου; Καλά, καὶ ἂν ἀκόμη θέλαμε νὰ τὸν δικαιολογήσουμε, πῶς μποροῦμε νὰ παραβλέψουμε τὴν κριτικὴ του κατὰ τοῦ «μαθητοῦ» καὶ τὴν ἀποσιώπηση ἀπὸ μέρους του τῆς περίπτωσης τοῦ «διδασκάλου», «πολλῶ μᾶλλον», ἀφοῦ «ὁ πρῶτος διδάξας», ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου, εἶχε καὶ αὐτὴ τοῦ Ἀρχιερέα;

Εἶναι κατανοητὴ, ὄχι ὅμως καὶ δικαιολογημένη, ἡ ἔνστασις ὀρισμένων ἐναντία σὲ κάθε σκέψη ἀμφισβήτησης τῆς οἰκουμενικότητος τῶν 102 ἰ. κανόνων τῆς «λεγόμενης Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Ἰσχυρίζονται, δηλαδή, ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Συνόδου συνεπάγεται ἄρνησις τῆς οἰκουμενικότητος τῶν κανόνων τῶν Τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν Πατέρων, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἐπικύρωσε. Τὸ σκεπτικὸ αὐτῆς τῆς «ἐνστασις» εἶναι ἀνεδαφικὸ, εἶναι ἀβάσιμο:

α) Ἐπειδὴ, ὅπως ἔχουμε καὶ ἄλλοῦ σημειώσει, τοὺς πρὸ τοῦ 451 συνοδικούς Κανόνες (Οἰκουμ. καὶ Τοπικῶν Συνόδων) τοὺς ἐπικύρωσε ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μὲ τὸν α΄ κανόνα της.

β) Ὅλους τοὺς κανόνες, ἦτοι τοὺς Ἀποστολικούς, τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων, καὶ τοὺς Πατερικούς, τοὺς ἐπικύρωσε καὶ τοὺς «ἐκράτυνε» ἡ Ζ΄ Οἰκουμ. Σύνοδος, ἐπίσης μὲ τὸν α΄ κανόνα της³⁰.

29. Βλέπ. «Πανορθόδοξος Παρατηρητής», 1/1970, τεύχ. 1, σελ. 22-23· καὶ Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Ἐκκλησιολογία καὶ ἑκκλησιολογία, τόμ. Β΄, Κατερίνη 1991, σελ. 159-161.

30. Σὲ ἐνδεχόμενη ἐνστασις ὅτι μόνον ἡ «Πενθέκτη» προσδιορίζει ποιανῶν τοπικῶν Συνόδων καὶ ποιῶν Πατέρων τοὺς κανόνες ἐπικύρωσε, ἐνῶ ἡ Δ΄ καὶ ἡ Ζ΄ ὀρίζουν ὅτι πρέπει νὰ «κράτουνται» οἱ κανόνες τῶν Συνόδων (ἡ Δ΄) καὶ ἐπιπλέον τῶν Πατέρων (ἡ Ζ΄ Σύνοδος), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ προσδιορίζουν τίς συνόδους καὶ τοὺς Πατέρες στοὺς ὁποίους ἀναφέρονται, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: α) Ἡ «Πενθέκτη» πράγματι εἶναι στοῦ σημείου αὐτοῦ πρὸ συγκεκριμένη. Ὅμως οὔτε αὐτὴ δίνει τὸν ἀριθμὸ τῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκείνων τῶν ἰ. Πατέρων. Μόνον στὴν περίπτωση τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων ὀρίζει τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τους (85). Καὶ τοῦτο γίνεται, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀποδεχόταν ὡς

γ) Τόσο ἡ «Πενθέκτη», ὅσο καὶ ἡ Ἑβδομη Οἰκουμ. Σύνοδος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κανόνες ποὺ αὐτές «πρωτοτύπως» θέσπισαν, ἐπικύρωσαν τοὺς κανόνες τοὺς ὁποίους ἡ κοινὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας διακρατοῦσε. Ἡ κοινὴ συνείδηση εἶναι αὐτὴ ποὺ ἀναγνωρίζει καὶ ἀποδέχεται τὴν οἰκουμενικότητα μιᾶς Μεγάλης Συνόδου ἢ ὄχι καὶ αὐτὴ κρατῶνει καὶ τοὺς κανόνες αὐτῆς. Κανόνες οἱ ὁποῖοι δὲν ἔγιναν ἀποδεκτοὶ ἀπὸ τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ παραδόθηκαν στὴ «λήθη», ἢ περιέπεσαν σὲ «ἀχρηστία».

αὐθεντικούς μόνο τοὺς 50 πρώτους. Δὲν ὑπῆρχε κάποιος λόγος νὰ ὀρίσει ἡ Σύνοδος τὸν ἀριθμὸ τῶν κανόνων τῆς κάθε Συνόδου ἢ τοῦ κάθε Πατρός. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶχε ὀριστικοποιηθεῖ στὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν παράδοση αὐτὴ εἶχαν ὑπόψη ἡ Δ', ἡ «Πενθέκτη» καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος, αὐτὴ κύρωσαν καὶ αὐτὴ ζήτησαν ἡ «κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην» Ἐκκλησία νὰ «κρατεῖ».